

ЗВІТ

Оцінювання освітніх програм із соціальної роботи в Україні

Підготовка кадрів до впровадження
національної реформи системи догляду
та підтримки дітей

27 травня 2026

ПОДЯКИ

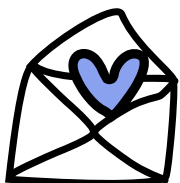
Вагомий внесок у розробку цього документу, підготовленого Maestral International (maestral.org), здійснили Франческа Стюер (старша експертка Maestral), Ольга Бойко (консультантка), професорка Ребекка Девіс (консультантка), рецензентка – професорка Тетяна Семигіна й Наталія Датченко (ЮНІСЕФ Україна), а також провідні експертки Maestral – Марі Гікман та Бет Бредфорд. Методологію розроблено Maestral International і адаптовано до українського контексту в тісній співпраці з українськими фахівцями, зокрема професорками Тетяною Семигіною та Жанною Петрочко.

Збір даних забезпечила Ліга соціальних працівників України.

Це дослідження не відбулося б без суттєвої підтримки Василя Білоуса, директора Департаменту державного контролю у сфері соціального захисту населення Національної соціальної сервісної служби України.

Ми висловлюємо щиру вдячність за вагому підтримку ЮНІСЕФ в Україні та Шведському агентству з питань міжнародної співпраці та розвитку, партнерство з якими зробило цю роботу можливою.

Цю публікацію підготовлено за фінансової підтримки Уряду Швеції. Її зміст є виключною відповідальністю Maestral International і не обов'язково відображає позицію Уряду Швеції та/або ЮНІСЕФ.

АБРЕВІАТУРИ

ЗВО

Заклад вищої освіти

ГІ

Глибинне інтерв'ю

ДССД

Державна Служба України у Справах Дітей

ЕАШСР

Європейська асоціація шкіл соціальної роботи

ЄІССС

Єдина інформаційна система соціальної сфери

ЄС

Європейський Союз

Мінсоцполітики

Міністерство соціальної політики, сім'ї та єдності України

НСССУ

Національна соціальна сервісна служба України

НУО

Неурядова організація

ООН

Організація Об'єднаних Націй

ОП

Освітня програма

СЖО

Складні життєві обставини

ПЗПСР

Психічне здоров'я та психосоціальна підтримка

СОП

Стандартна оперативна процедура

СР

Соціальна робота

ФГД

Фокус-групова дискусія

ЮНІСЕФ

Дитячий Фонд Організації Об'єднаних Націй

CSWE

Рада з освіти у галузі соціальної роботи (США)

ESCO

Європейська класифікація навичок,
компетентностей, кваліфікацій та професій

GSSWA

Глобальний альянс працівників соціальної
сфери

IASSW

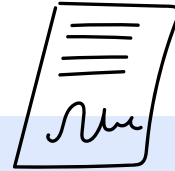
Міжнародна асоціація шкіл соціальної роботи

IFSW

Міжнародна федерація соціальних
працівників

ОСНОВНІ ПОЛОЖЕННЯ

ЗАГАЛЬНИЙ ОГЛЯД

У цьому звіті представлено результати оцінювання освітніх програм із соціальної роботи в Україні щодо їхньої спроможності готувати майбутніх спеціалістів для реалізації Стратегії забезпечення права кожної дитини в Україні на виховання в сімейному оточенні (2024–2028 рр.)¹. У межах оцінювання про-аналізовано, якою мірою заклади вищої освіти формують у майбутніх працівників соціальної сфери компетентності, необхідні для переходу від інституційного до сімейного догляду дітей, та для зміцнення систем соціального захисту на національному та місцевому рівнях.

Забезпечення того, щоб кожна дитина зростала в безпечному та сприятливому сімейному оточенні, є національним пріоритетом для України. Досягнення цієї мети вимагає розвиненої системи захисту та підтримки дітей та добре підготовлених фахівців. Працівники соціальної сфери відіграють ключову роль у виявленні ризиків, наданні підтримки сім'ям, що перебувають у групі ризику, координації послуг та забезпеченні захисту прав дітей. Тривала війна ще більше загострила потребу у кваліфікованих кадрах, здатних реагувати на складні соціальні виклики, що впливають на дітей та сім'ї.

У рамках цього оцінювання було проаналізовано освітні програми підготовки здобувачів освіти галузі знань 23 «Соціальна робота», спеціальності 231 «Соціальна робота» бакалаврського, магістерського та докторського (PhD) рівнів у семи закладах вищої освіти по всій Україні. Аналіз охоплював зміст освітніх програм, підходи до викладання та організацію практичної підготовки на основі інструментів самооцінювання програм, аналізу документів, інтерв'ю з викладачами та керівниками практики, а також фокус-групових дискусій зі студентами.

---

¹ У подальшому тексті реалізація Стратегії позначатиметься як реформа системи догляду та підтримки дітей.

ОСНОВНІ ВИСНОВКИ

1. Освіта у галузі соціальної роботи в Україні забезпечує міцну академічну та етичну основу, але програми потребують більшої узгодженості з компетентностями, необхідними для реалізації національної реформи системи догляду та підтримки дітей.

Університети приділяють особливу увагу професійній етиці, правам людини, міжвідомчій взаємодії та комунікативним навичкам. Однак компетентності, необхідні для переходу від інституційного до сімейного догляду, такі як реінтеграція в сім'ю, запобігання розлученню сімей та координація послуг на рівні громади, ще не є послідовно інтегрованими в навчальні програми.

2. Практична підготовка є найважливішим елементом розвитку професійних компетентностей, проте її обсяг та якість значно різняться залежно від програми.

Студенти визнають практичну підготовку найціннішим компонентом своєї освіти. Втім, відмінності у кількості годин, виділених на практичну підготовку, обмежена доступність якісних місць для проходження практики та фрагментарно впроваджені механізми супервізії зменшують можливості для студентів розвивати прикладні компетентності, що мають значення для системи догляду та підтримки дітей.

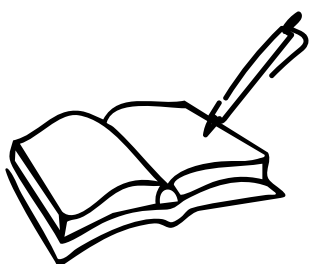
3. Підготовка до основних напрямків реформи, зокрема щодо сімейних форм виховання, соціальних послуг для осіб з інвалідністю та підтримки осіб з досвідом альтернативного догляду, залишається обмеженою та фрагментарною в різних програмах.

Хоча правові рамки та загальні принципи захисту дітей зазвичай включені до освітніх програм, підготовка, пов'язана з практичним впровадженням пріоритетів реформи, залишається нерівномірною. Структурована спеціалізація у сфері захисту дітей значною мірою відсутня в наявних програмах.

ВИСНОВКИ ТА РЕКОМЕНДАЦІЇ

Загалом освіта у галузі соціальної роботи в Україні вже демонструє сильну відданість професійним цінностям та забезпечує важливу основу для розвитку кадрового потенціалу соціальної сфери. Водночас необхідні цілеспрямовані вдосконалення, щоб гарантувати формування в освітніх програмах компетентностей, потрібних для реалізації національної реформи системи догляду та підтримки дітей, а також для зміцнення альтернативного сімейного догляду.

Посилення практичної складової, удосконалення керівництва практикою та її супервізії, більш систематичне інтегрування пріоритетів реформи до навчальних курсів і розширення можливостей спеціалізації навчання дадуть змогу краще підготувати майбутніх спеціалістів до підтримки загальнонаціональних зусиль, спрямованих на забезпечення права кожної дитини на зростання в безпечному та сприятливому сімейному оточенні.

ЗМІСТ

ПОДЯКИ	1
АБРЕВІАТУРИ	2
ОСНОВНІ ПОЛОЖЕННЯ	4
ЗМІСТ	7
ВСТУП	11
1. Глобальні та європейські стандарти освіти у галузі соціальної роботи	11
2. Розвиток потенціалу працівників, залучених до захисту прав дітей та підтримки сімей в Україні	12
3. Освіта у галузі соціальної роботи в Україні	15
МЕТОДОЛОГІЯ ОЦІНЮВАННЯ	20
1. Мета, сфера застосування та концептуальні засади	20
2. Географічне охоплення та стратегія формування вибірки	21
3. Аналітичні засади	23
4. Процес оцінювання	24
5. Інструменти збору даних	25
6. Аналіз даних	26
7. Сильні сторони та обмеження методології оцінювання	28
РЕЗУЛЬТАТИ ОЦІНЮВАННЯ	31
1. Профілі освітніх програм з соціальної роботи, що взяли участь у оцінюванні	31
2. Відповідність освітніх програм міжнародним стандартам соціальної роботи	34
2.1. Загальна відповідність міжнародним та національним стандартам	36
2.2. Пріоритетні напрями для покращення	36
2.3. Інтеграція глобальних рамок, пов'язаних із соціальною роботою	37
2.4. Інтеграція структурних підходів у освіту у галузі соціальної роботи	38
2.5. Розробка освітніх програм	38
2.6. Організація практики	39
2.7. Навчання та підготовка керівників практики	39

2.8. Посилення рефлексивної практики	40
2.9. Розширення можливостей для практики	41
2.10. Приклади пропонованих вибірових компонентів	42
3. Зміст освітніх програм та методики викладання	42
3.1. Бакалаврські програми: основи та розвиток практичних навичок	43
3.2. Магістерські програми: практико-орієнтована професійна підготовка	45
3.3. Програми рівня доктор філософії: досконалість у навичках проведення наукових досліджень, що комбінується з прогалинами у практичній підготовці	47
3.4. Висновок	50
4. Практика у освітніх програмах із соціальної роботи	51
4.1. Основні якості, що розвиваються завдяки проходженню практики	52
4.2. Практична підготовка на бакалаврському рівні	54
4.3. Практична підготовка на магістерському рівні	57
4.4. Практична підготовка для здобуття ступеня доктора філософії (PhD)	60
Висновок	62
5. Підготовка соціальних працівників до захисту дітей та впровадження Стратегії	64
5.1. Бакалаврські програми	65
5.2. Магістерські програми	74
5.3. Програми для здобуття ступеня доктора філософії	83
5.4. Висновки	90
СИЛЬНІ СТОРОНИ ТА ВИКЛИКИ У ОСВІТНІХ ПРОГРАМАХ ІЗ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ	93
НАСКРІЗНІ ПИТАННЯ: ПОРІВНЯННЯ ІЗ РЕЗУЛЬТАТАМИ ОЦІНЮВАННЯ КАДРОВОГО ПОТЕНЦІАЛУ СОЦІАЛЬНОЇ СФЕРИ	96
1. Прогалини в компетентностях практиків збігаються із тими, що виявлені при оцінюванні освітніх програм	96
2. Готовність кадрів і освітня підготовка недостатньо узгоджені з пріоритетами реформи	97
3. Неузгодженість між професійними та освітніми стандартами стримує розвиток кадрів і системи їх підготовки	98

4. Розрив у сприйнятті професійної ідентичності посилює фрагментацію	99
5. Слабка координація між плануванням кадрів та освітньою підготовкою є системним обмеженням	100
Пріоритетні дії за результатами наскрізного аналізу	101
ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ	103
РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО ВДОСКОНАЛЕННЯ ОСВІТИ У ГАЛУЗІ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ	111
1) Узгодити стандарти вищої освіти у галузі соціальної роботи та професійні стандарти, орієнтуючись на потреби системи захисту дітей і підтримки сім'ї	111
2) Збільшити частку практичної підготовки у програмах соціальної роботи до 25% та забезпечити її якість через стандартизацію, супервізію та партнерства	113
3) Посилити підготовку до реалізації реформи системи догляду та підтримки дітей через інтеграцію пріоритетного змісту, партисипативних, цифрових і лідерських компетентностей, а також досліджень, орієнтованих на політику	116
Структурні та політичні аспекти впровадження	119
ДОДАТОК 1.	121
ЗВІТ ПРО ПРОВЕДЕННЯ ЕКСПЕРТНОЇ ДИСКУСІЇ «КАДРОВИЙ ПОТЕНЦІАЛ СОЦІАЛЬНОЇ СФЕРИ: РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ ТА ВЕКТОРИ РОЗВИТКУ. ЛЮДИ В ОСНОВІ ЗАХИСТУ ДИТИНИ ТА ПІДТРИМКИ СІМ'Ї»	121
1. Загальна інформація про захід	121
2. Хід заходу та ключові тематичні блоки	122
3. Ключові дискусії та спостереження	124
4. Валідизовані рекомендації та пріоритетні кроки	128
5. Висновки та подальші кроки	132
ДОДАТОК 2. ІНСТРУМЕНТИ ЗБОРУ ДАНИХ	133
Інструмент 1. Профіль освітньої програми із соціальної роботи ...	133
Інструмент 2. Відповідність освітньої програми міжнародним стандартам соціальної роботи	135
Інструмент 3. Аналіз змісту освітнього компонента (навчальної дисципліни)	145
Інструмент 4. Аналіз освітньої програми щодо підготовки здобувачів впровадження Стратегії забезпечення права кожної дитини в Україні	

на виховання в сімейному оточенні	148
Інструмент 5. Аналіз організації практики	154
Інструмент 6. Керівництво для проведення інтерв'ю з професорсько-викладацьким складом	158
Інструмент 7. Керівництво для проведення інтерв'ю з керівниками практики	160
Інструмент 8. Керівництво для проведення фокус-групових дискусій зі здобувачами освіти	162

ВСТУП

1. ГЛОБАЛЬНІ ТА ЄВРОПЕЙСЬКІ СТАНДАРТИ ОСВІТИ У ГАЛУЗІ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ

Професійна компетентність має ключове значення для того, щоб соціальні працівники² могли ефективно виконувати свої функції із захисту прав дітей. Компетентнісно-орієнтований підхід є необхідним інструментом розвитку та регулювання кадрового потенціалу, оскільки дає змогу чітко окреслити навички, знання та моделі поведінки, яких очікують від практиків. Такий підхід широко застосовується у світі, зокрема у галузі соціальної роботи в європейських країнах та США.

Водночас важливим обмеженням є те, що рамки компетентностей не завжди повною мірою відображають те, як досвідчені фахівці спираються на неявні знання, інтуїцію та етичні міркування, які складно формалізувати й стандартизувати. Компетентні соціальні працівники не лише володіють необхідними навичками, а й здатні адаптуватися до змінних обставин, діяти відповідно до професійної етики та ухвалювати обґрунтовані рішення в складних, часто невизначених ситуаціях³.

Система компетентностей зазвичай містить:

- **базові знання** (наприклад, про права людини, соціальну справедливість)
- **практичні навички** (наприклад, ведення випадку, оцінювання потреб)
- **цінності та етику** (наприклад, повагу до різноманітності)

---

² Зауваження щодо термінології

У цьому звіті термін «соціальні працівники» вживається у його широкому, міжнародно визнаному значенні. Він стосується всіх кваліфікованих фахівців, які здобули освіту у галузі соціальної роботи, надають підтримку людям, які потребують соціальної допомоги, — зокрема в соціальних службах, службах у справах дітей, у складових соціальної підтримки системи правосуддя та поліції, а також у сферах освіти та охорони здоров'я. Об'єднувальним чинником є професійна підготовка у галузі соціальної роботи, а не конкретна посада, яку обіймає фахівець.

Такий підхід відповідає глобальному визначенню соціальної роботи, ухваленому Міжнародною федерацією соціальних працівників (IFSW) та Міжнародною асоціацією шкіл соціальної роботи (IASSW). Відповідно, термін «соціальні працівники» у цьому звіті не слід розуміти як такий, що обмежується особами, офіційно працевлаштованими на посаді «соціальний працівник» в Україні, — він охоплює всіх фахівців, чия освіта та практика належать до галузі соціальної роботи.

³ Kiilakoski, T., & Basarab, T. (2022). Competence frameworks and competence-based approaches in youth worker education and training in five countries in Europe. Council of Europe / European Union. https://pjp-eu.coe.int/documents/42128013/131344248/Competence_frameworks.pdf/1fe47c41-e2eb-3e58-1a0c-042e7f73fed3

■ постійне навчання та рефлексивну практику

Ця система забезпечує ефективність освіти та навчання, послідовність практичної підготовки та професіоналізацію персоналу.

Соціальна робота та забезпечення захисту дітей вимагає від працівників наявності компетентностей у шести функціональних сферах, перелічених нижче. Вони базуються на рекомендаціях ЮНІСЕФ щодо зміцнення кадрового потенціалу соціальної сфери⁴, а також на навичках та компетентностях у галузі соціальної роботи та консультування, викладених у Європейській класифікації навичок, компетентностей, кваліфікацій та професій (ESCO)⁵.

- 1 Виявлення, оцінювання потреб та ведення випадку
- 2 Комунікація та підвищення обізнаності
- 3 Найкращі інтереси дитини
- 4 Цифрова грамотність
- 5 Міжвідомча взаємодія
- 6 Супервізія

Ці напрямки лягли в основу розробки онлайн-опитування для загального оцінювання щодо компетентностей працівників соціальної сфери у ключових сферах соціальної роботи та захисту дітей, а також можуть слугувати орієнтиром для розвитку кадрового потенціалу соціальної сфери та професійного розвитку її працівників.

2. РОЗВИТОК ПОТЕНЦІАЛУ ПРАЦІВНИКІВ, ЗАЛУЧЕНИХ ДО ЗАХИСТУ ПРАВ ДІТЕЙ ТА ПІДТРИМКИ СІМЕЙ В УКРАЇНІ

Забезпечення можливості для кожної дитини зростати в сімейному оточенні, а не в закладах інтернатного типу, є надзвичайно важливим пріоритетом. Лише безпечна та турботлива сім'я може надати дитині необхідний захист, підтримку та любов. Україна визнає це право стратегічним національним пріоритетом, необхідним як для збереження людського капіталу, так і для просування країни до вступу в Європейський Союз (ЄС). Реалізація цієї концепції

⁴ UNICEF. (2019). Guidelines to strengthen the social service workforce for child protection. <https://www.unicef.org/sites/default/files/2019-05/Guidelines-to-strengthen-social-service-for-child-protection-2019.pdf>

⁵ European Commission. (n.d.). ESCO classification (skills): <http://data.europa.eu/esco/iscsd-f/0923>

вимагає зміцнення систем соціального захисту, захисту дітей та догляду за ними, а також проведення ширших реформ у сфері соціального забезпечення, спрямованих на забезпечення найкращих інтересів кожної дитини.

Повномасштабна війна підкреслила нагальність зазначених реформ, наголосивши на необхідності підтримки сімей, які опинилися у складних життєвих обставинах, забезпеченні рівного доступу до соціальних послуг, особливо в сільських та постраждалих від конфлікту районах, а також у підвищенні якості й доступності таких послуг. Сприяння соціальній інтеграції дітей з інвалідністю залишається одним із ключових пріоритетів державної політики у сфері догляду та захисту дітей.

Попри розвиток альтернативного сімейного догляду, можливості влаштування дітей у сімейні форми виховання залишаються обмеженими, тому значна їх частина й надалі перебуває в закладах інтернатного типу, де стикається з ізоляцією та підвищеним ризиком насильства й жорстокого поводження⁶. Серед викликів варто навести відмову від усиновлення, повернення дітей із сімейного оточення до закладів інтернатного типу та затримки в процедурах влаштування, що перешкоджають реалізації права дітей на зростання в сімейному оточенні⁷.

Україна відстоює право кожної дитини на зростання в сімейному оточенні відповідно до міжнародних стандартів та національного законодавства, зокрема Конвенції ООН про права дитини⁸, Конвенції про права осіб з інвалідністю⁹, Стратегії ЄС з прав дитини (2022–2027), Стратегію ЄС з прав осіб з інвалідністю (2021–2030)¹⁰,

---

⁶ Кабінет Міністрів України. (2024). Про схвалення Стратегії забезпечення права кожної дитини в Україні на зростання в сімейному оточенні на 2024-2028 роки та затвердження операційного плану заходів на 2024-2026 роки з її реалізації. Постанова № 1201-2024-р.

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1201-2024-%D1%80#Text>

⁷ UNICEF Ukraine. (2023). A Family for Every Child: Better Care for Children in Ukraine.

<https://www.unicef.org/ukraine/en/media/44641/file>

SOS Дитячі містечка. (2025). ОЦІНКА стану утримання та рівня забезпечення потреб дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування, які виховуються в сімейних формах виховання. https://sos-ukraine.org/wp-content/uploads/2025/11/sfv_final_26_11_2025_.pdf?fbclid=IwY2xjawOWZmxleHRuA2FlbQlXMAbicmlkETF3a28ybndSOE9leWNNs3U3c3J0YwZhchBfaWQQMjlyMDM5MTc4ODlwMDg5MgABHr9EXOt5zmz09m29PSumhyMd75d7P_1BQfv6LVovXaCnvzoyVqOrSnMg-m9B_aem_asXjkQolcmA9kAIHT-eGyw&brid=85qLdgp6B-DwvFmJaO5sTg

⁸ Офіційний переклад Конвенції ООН про права дитини. (1995).

https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_021#Text

⁹ Офіційний переклад Конвенції про права осіб з інвалідністю. (2006).

https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_g71#Text

¹⁰ European Commission. (2021–2030). EU strategy for the rights of persons with disabilities 2021–2030.

<https://www.un.org/development/desa/disabilities/wp-content/uploads/sites/15/2021/04/European-Strategy-2021-2030EN.pdf>

та Європейську гарантію для дітей¹¹. На національному рівні це право закріплено Сімейним кодексом України¹² та відповідними законами, зокрема Законами України «Про охорону дитинства»¹³, «Про органи і служби у справах дітей та спеціальні установи для дітей»¹⁴, «Про соціальну роботу з сім'ями, дітьми та молоддю»¹⁵ та «Про соціальні послуги»¹⁶.

Уряд України через Міністерство соціальної політики, сім'ї та єдності України (далі – Мінсоцполітики) визначив реалізацію реформи, що забезпечує право кожної дитини в Україні на зростання в сімейному оточенні, одним із найважливіших національних пріоритетів (далі – реформа системи опіки та підтримки дітей). Для досягнення цієї мети було створено Координаційний центр з розвитку сімейного виховання та догляду дітей¹⁷ (далі – Координаційний центр) та розроблено Стратегію забезпечення права кожної дитини в Україні на зростання в сімейному оточенні на 2024–2028 роки¹⁸ (далі – Стратегія). Стратегія включає шість стратегічних цілей, які охоплюють підвищення спроможності сімей за допомогою соціальних послуг, заохочення догляду в сім'ї замість догляду в закладах, підтримку переміщених дітей та дітей, які повернуті чи евакуйовані в безпечні регіони України дотримання прав та інтересів дітей під час реформування закладів, підготовку дітей та осіб, які мають досвід альтернативного догляду та виховання, до самостійного життя та створення сприятливого середовища для реформи.

Успішна реалізація цієї Стратегії залежить від наявності компетентних, професійних працівників соціальної сфери. Тому Стратегія наголошує на важливості розвитку кадрового потенціалу, зокрема шляхом підвищення кваліфікації цих працівників,

---

¹¹ European Commission. (2021). European child guarantee.

https://employment-social-affairs.ec.europa.eu/policies-and-activities/social-protection-social-inclusion/addressing-poverty-and-supporting-social-inclusion/investing-children/european-child-guarantee_en

¹² Сімейний кодекс України. (2002). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2947-14#Text>

¹³ Закон України «Про охорону дитинства». (2001). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2402-14#Text>

¹⁴ Закон України «Про органи і служби у справах дітей та спеціальні установи для дітей». (1995). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/20/95-%D0%B2%D1%80#Text>

¹⁵ Закон України «Про соціальну роботу з сім'ями, дітьми та молоддю» (2001 р.). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2558-14#Text>

¹⁶ Закон України «Про соціальні послуги» (2019). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2671-19#Text>

¹⁷ Кабінет Міністрів України. (2023). Постанова про створення Координаційного центру. Постанова № 538-2023-п. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/538-2023-%D0%BF#Text>

¹⁸ Кабінет Міністрів України. (2024). Постанова про затвердження Стратегії забезпечення права кожної дитини в Україні на зростання в сімейному оточенні на 2024–2028 роки. Постанова № 1201-2024-р. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1201-2024-%D1%80#Text>

а також надання їм структурованих можливостей для навчання та професійного розвитку.

Система компетентностей зазвичай містить:

- Підвищення спроможності сімей, а також раннє виявлення та реагування на вразливі ситуації (Ціль 1).
- Створення систем сімейного догляду для дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування (Ціль 2).
- Реінтеграція переміщених дітей та сімей (Ціль 3).
- Трансформація інституційних структур з метою підготовки дітей до сімейного догляду (Ціль 4).
- Соціальна інтеграція дітей, які мають досвід альтернативного догляду та виховання (Ціль 5).

3. ОСВІТА У ГАЛУЗІ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ В УКРАЇНІ

Соціальна робота як академічна дисципліна з'явилася в пост-соціалістичній Україні у 1990-х роках. З того часу ця галузь значно розширилася. Станом на 2024 рік **в Україні освіта у галузі соціальної роботи пропонується на кількох рівнях вищої освіти: бакалавр, магістр та доктор філософії (PhD)** (див. рис. 1). Ці рівні відповідають структурі вищої освіти в рамках Європейського простору вищої освіти (ЕНЕА).

Бакалаврські програми з соціальної роботи зазвичай тривають чотири роки та забезпечують міцну основу з теорій, методів та практики соціальної роботи. Вони готують випускників до роботи як практиків у різноманітних професійних середовищах та соціальних умовах.

Порівняно з випускниками бакалаврських програм, від випускників магістерських програм очікується виконання більш складних професійних функцій. Вони повинні бути здатні брати на себе керівні ролі та проводити дослідження у сфері соціальної роботи.

Рисунок 1. Рівні освіти у галузі соціальної роботи в Україні (2023) та їх відповідність Національній системі кваліфікацій (НСК), Європейській системі кваліфікацій (ЄСК) та Системі кваліфікацій для Європейського простору вищої освіти (СКЕПВО)

Рівень освіти	Кваліфікація/Ступінь	НСК	ЄСК	СКЄПВО
Вища освіта	Доктор філософії (PhD) у галузі соціальної роботи	8	8	Третій цикл
	Магістр соціальної роботи	7	7	Другий цикл
	Бакалавр соціальної роботи	6	6	Перший цикл
	Молодший бакалавр соціальної роботи	5	5	Перший цикл
Фахова передвища освіта	Фаховий молодший бакалавр	5	5	Короткий цикл
Професійна освіта	Кваліфікований соціальний працівник	4	4	-

Станом на лютий 2023 року Єдина державна електронна база з питань освіти¹⁹ містила інформацію про **416 освітніх програм у галузі соціальної роботи, що пропонуються 117 закладами вищої освіти (ЗВО)** (див. таблицю нижче). Один ЗВО може пропонувати кілька програм одного рівня. Наприклад, заклад може пропонувати різні бакалаврські програми, такі як соціальна реабілітація, соціальна педагогіка або міжнародна соціальна робота.

Таблиця 1. Кількість освітніх програм у сгалузі соціальної роботи в Україні (2023)

Рівень вищої освіти	Кількість освітніх програм
Молодший бакалавр	5
Бакалавр	222
Магістр	166
PhD (доктор філософії)	23

¹⁹ <https://registry.edbo.gov.ua/>

Освіта у галузі соціальної роботи в Україні відповідає освітній політиці, що базується на компетентнісному підході. Цей підхід відображено у національному законодавстві про освіту та у нормативних актах, що регулюють вищу освіту.

У період з 2019 по 2022 роки Міністерство освіти і науки України затвердило державні стандарти вищої освіти за спеціальністю 231 «Соціальна робота» для кожного рівня вищої освіти²⁰. Ці стандарти визначають компетентності та результати навчання, яких повинні досягати програми з соціальної роботи. Усі заклади вищої освіти, що пропонують програми з соціальної роботи, зобов'язані дотримуватися цих стандартів. Однак відсутність уніфікованих навчальних планів та загальних рекомендацій щодо практики призвела до розбіжностей у якості освіти в різних закладах.

У 2024 році згідно з рішенням Кабінету Міністрів України²¹ спеціальність 231 «Соціальна робота» була замінена двома новими спеціальностями у галузі «Охорона здоров'я та соціальне забезпечення»: І10 Соціальна робота та консультування (відповідає в ISCED-F 2013 кодам 0921 Догляд за людьми похилого віку та дорослими з інвалідністю; 0923 Соціальна робота та консультування) та І11 Дитячі та молодіжні служби (0922 Догляд за дітьми та послуги для молоді). Набір на програми за новими кодами розпочався у 2025 році; однак студенти, зараховані раніше, продовжували навчання за колишньою спеціалізацією 231. Для цілей цього звіту та з метою забезпечення послідовності в аналізі ми продовжуємо посилаватися на колишню спеціалізацію 231 «Соціальна робота». На момент підготовки цього дослідницького звіту нові державні стандарти вищої освіти для переглянутих спеціалізацій ще не були розроблені.

Відповідно до українського законодавства, освітні програми з соціальної роботи також повинні відповідати професійним стан-

---

²⁰ Міністерство освіти і науки України. (2019). Про затвердження стандарту вищої освіти за спеціалізацією 231 «Соціальна робота» для першого (бакалаврського) рівня вищої освіти. Наказ № 557 від 24.04.2019.

<https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/vishcha-osvita/zatverdzeni%20standarty/2019/04/25/231-Sotsialn.robota-bakalavr-VO.18.01.pdf>; Міністерство освіти і науки України. (2019). Про затвердження стандарту вищої освіти за спеціалізацією 231 «Соціальна робота» для другого (магістерського) рівня вищої освіти. Наказ № 556 від 24.04.2019.

<https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/vishcha-osvita/zatverdzeni%20standarty/2019/05/06/231-sotsialna-robota-magistr.pdf>; Міністерство освіти і науки України. (2021). Про затвердження стандарту вищої освіти за спеціалізацією 231 «Соціальна робота» для третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти. Наказ № 1495 від 30.12.2021.

<https://mon.gov.ua/static-objects/mon/uploads/public/661/693/45a/66169345adf38699617919.pdf>

²¹ Кабінет Міністрів України. (2024). Про внесення змін до переліку галузей знань і спеціальностей, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої та фахової передвищої освіти. Постанова № 1021 від 30.08.2024. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1021-2024-%D0%BF#Text>

дартам, що визначають посадові функції та компетентності, необхідні для їх виконання. Станом на 2026 рік у галузі соціальної роботи існує приблизно 30 професійних стандартів. Більшість цих стандартів відповідають кваліфікаціям рівня бакалавра, і жоден з них наразі не стосується ступеня доктора філософії (PhD) у галузі соціальної роботи. Важливо також зазначити, що компетентності, визначені у професійних стандартах, суттєво відрізняються від тих, що встановлені у стандартах вищої освіти.

Ця невідповідність підкреслює розрив між компетентностями, яких очікують у професійній практиці, та тими, що вимагаються для отримання академічних кваліфікацій. Усунення цього розриву є важливим для забезпечення кращого відображення освітніми програмами практичних вимог професії та належної підготовки випускників до їхньої роботи. Зменшення цього розриву підвищило б актуальність та ефективність освіти у галузі соціальної роботи та принесло б користь як практикам, так і громадам, в яких вони працюють.

Іншим важливим аспектом є акредитація освітніх програм Національним агентством із забезпечення якості вищої освіти (НАЗЯВО). Освітні програми оцінюються відповідно до критеріїв, встановлених НАЗЯВО та викладених у Наказі Міністерства освіти і науки України № 977 від 11 липня 2019 року. Ці критерії²² перелічені нижче:

- Проєктування та цілі освітньої програми
- Структура та зміст навчальної програми
- Доступ до освітньої програми та визнання результатів навчання
- Навчання і викладання за освітньою програмою
- Контрольні заходи, оцінювання здобувачів вищої освіти та академічна доброчесність
- Людські ресурси
- Освітнє середовище та матеріальні ресурси
- Внутрішнє забезпечення якості освітньої програми
- Прозорість та публічність
- Навчання через дослідження (стосується лише докторських програм)

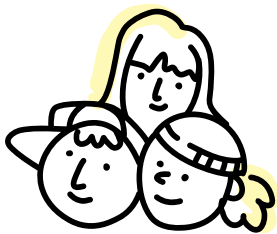
Ці критерії мають на меті забезпечити, щоб заклади вищої освіти

---

²² <https://naqa.gov.ua/wp-content/uploads/2019/09/%D0%9A%D1%80%D0%B8%D1%82%D0%B5%D1%80%D1%96%D1%97.pdf>

підтримували високоякісні та актуальні програми з соціальної роботи, а випускники були готові ефективно робити внесок у суспільство.

Попри наявність цих стандартів, залишаються занепокоєння щодо рівня практичної підготовленості випускників цих спеціальностей в Україні²³. Обмежені можливості для проходження практики, недостатнє впровадження супервізії та обмежений досвід роботи в реальних умовах можуть сприяти розриву між академічною підготовкою та готовністю надавати соціальні послуги на практиці.

---

²³ Корнят, В. (2022). Практичний компонент у процесі професійної підготовки фахівців соціальної сфери. Безперервна професійна освіта: теорія та практика, 2: 29–35.

<https://doi.org/10.28925/1609-8595.2022.2.3>; Семигіна, Т. (2022). Викладання польової соціальної роботи: погляди з української академічної спільноти. У: Байкади, Р. та ін., ред. The Routledge Handbook of Field Work Education in Social Work (с. 265–279). Routledge; Слезанська, Г. (2018). Чи готові майбутні соціальні працівники з бакалаврським ступенем надавати інтегровані соціальні послуги в територіальних громадах України. Соціальна робота та освіта, 5 (4): 84–10.

МЕТОДОЛОГІЯ ОЦІНЮВАННЯ

Оцінювання освітніх програм з соціальної роботи в Україні було розроблено як комплексний, стандартизований та практико-орієнтований аналіз того, наскільки ефективно заклади вищої освіти (ЗВО) готують майбутніх працівників соціальної сфери до захисту прав дітей відповідно до міжнародних стандартів та Стратегії забезпечення права кожної дитини в Україні на зростання в сімейному оточенні на 2024-2028 роки.

Методологія поєднувала аналіз освітніх програм і супровідної документації, структуроване оцінювання та застосування якісних методів дослідження. Вона реалізовувалася поетапно із залученням стейкхолдерів у відібраних закладах вищої освіти в окремих областях України та в місті Києві.

Завдяки систематичному аналізу змісту освітніх програм, педагогічних підходів, організації практичної підготовки та залучених стейкхолдерів оцінювання дало змогу сформувати надійну інформаційну базу щодо готовності програм із соціальної роботи підтримувати реформу системи догляду та підтримки дітей і перехід до сімейного догляду, як це передбачено Стратегією.

1. МЕТА, СФЕРА ЗАСТОСУВАННЯ ТА КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ

Об'єктом оцінювання були освітні програми галузі знань 23 Соціальна робота, спеціальності 231 Соціальна робота, на бакалаврському, магістерському та докторському (доктор філософії) рівнях²⁴. Ці програми розглядалися як інтегровані системи академічних дисциплін, індивідуальних завдань, компонентів практичної підготовки (включно з виробничою практикою) та механізмів оцінювання.

Під час оцінювання було розглянуто:

- Ступінь відповідності програм міжнародним стандартам освіти у галузі соціальної роботи.

²⁴ Як зазначалося раніше, з метою забезпечення послідовності в цьому звіті й надалі використовується код та назва програми 231 «Соціальна робота», оскільки на момент затвердження методології оцінювання це була основна галузь навчання у сфері соціальної роботи — попри подальше запровадження двох нових спеціалізацій: I10 Соціальна робота та консультування («Охорона здоров'я та соціальне забезпечення»: I10 Соціальна робота та консультування (відповідає в ISCED-F 2013 кодам 0921 Догляд за людьми похилого віку та дорослими з інвалідністю; 0923 Соціальна робота та консультування) та I11 Дитячі та молодіжні служби (0922 Догляд за дітьми та послуги для молоді).

- Ступінь інтеграції в освітні програми пріоритетів захисту дітей та розвитку сімейних форм догляду.
- Ступінь, до якого освітні програми із соціальної роботи забезпечують підготовку студентів до практичної діяльності з реалізації права дитини на зростання в сімейному оточенні.

Методологія базувалася на гіпотезі, що адекватна підготовка соціальних працівників залежить від наявності узгоджених освітніх компонентів, які розвивають відповідні компетентності; інституційної обізнаності щодо пріоритетів реформи; та готовності вищих навчальних закладів брати участь у структурованій, орієнтованій на якість самооцінці.

2. ГЕОГРАФІЧНЕ ОХОПЛЕННЯ ТА СТРАТЕГІЯ ФОРМУВАННЯ ВИБІРКИ

Оцінювання проводилося у таких областях: Волинській, Дніпропетровській, Львівській та Харківській, а також у місті Києві.

За даними Єдиної державної електронної бази даних з питань освіти України, у 2023²⁵ році 117 вищих навчальних закладів пропонували 416 програм з соціальної роботи на трьох рівнях освіти. Більшість програм реалізовувалася на рівні бакалаврату (53 відсотки) та магістратури (40 відсотків), менша частка (7 відсотків) – на рівні докторантури. Переважну більшість становили програми із загальної соціальної роботи з обмеженою тематичною спеціалізацією, при цьому не було програм, присвячених виключно захисту дітей або альтернативному сімейному догляду.

Для забезпечення регіонального різноманіття та порівнянності була застосована стратегія цільової вибірки. У кожній області було обрано до двох ЗВО на основі:

- наявності різних рівнів освіти;
- орієнтації на програми загальної соціальної роботи;
- достатньої кількості студентів;
- готовності закладу взяти участь в оцінюванні та надати доступ до документації.

Такий підхід дозволив провести глибокий аналіз закладів, одночасно забезпечивши представництво різних контекстів.

²⁵ Методологія цієї оцінки освітніх програм у сфері соціальної роботи була розроблена у 2024 році на основі даних, доступних за 2023 рік.

У таблиці нижче наведено заклади вищої освіти, які було обрано для участі в цій оцінці. Важливо зазначити, що хоча ці заклади становлять лише 4 відсотки від усіх програм соціальної роботи в країні, вони пропонують програми на більшій кількості рівнів освіти та приймають значно більшу кількість студентів порівняно з іншими програмами.

Таблиця 2. Заклади вищої освіти, визначені для участі в оцінюванні освітніх програм із соціальної роботи

Регіон	Заклад вищої освіти	Відповідність критеріям відбору
Дніпропетровська область	1. Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара	■ Бакалаврські та магістерські програми ■ Близько 40 студентів
Харківська область	2. Харківська гуманітарно-педагогічна академія Харківської обласної ради	■ Два рівні вищої освіти ■ 185 студентів²⁶
Місто Київ	3. Київський столичний університет імені Бориса Грінченка	■ Три рівні вищої освіти ■ 58 студентів
	4. Український державний університет імені Михайла Драгоманова (Київ)	■ Три рівні вищої освіти ■ Близько 300 студентів
Львівська область	5. Національний університет «Львівська політехніка»	■ Три рівні вищої освіти ■ Близько 150 студентів
	6. Український католицький університет (Львів)	■ Бакалаврська програма ■ Близько 100 студентів
Волинська область	7. Волинський національний університет імені Лесі Українки (Луцьк)	■ Три рівні вищої освіти ■ Понад 100 студентів

²⁵ У процесі оцінки ми встановили, що насправді існує лише два рівні (програма PhD має ліцензію, але наразі не має студентів).

3. АНАЛІТИЧНІ ЗАСАДИ

Під час оцінювання кілька взаємопов'язаних аспектів розглядалися у програмах, а саме:

► Відповідність міжнародним стандартам

Кожна програма була перевірена на відповідність міжнародним професійним стандартам освіти у галузі соціальної роботи та етичної практики.

Метою оцінювання було визначити, наскільки кожна освітня програма відповідає міжнародно визнаним визначенням, етичним принципам та освітнім стандартам. Воно також мала на меті заохотити навчальні заклади до рефлексії щодо якості пропонуванних програм та професійної ідентичності, яку вони допомагають формувати.

► Зміст освітніх програм

Освітні компоненти були згруповані за ключовими тематичними категоріями (поведінка, політика соціального забезпечення, практика соціальної роботи, дослідження, виробнича практика та спеціалізовані дисципліни). Особливий акцент було зроблено на визначенні аспектів, пов'язаних з:

- раннім виявленням вразливості та інвалідності;
- оцінкою потреб дітей та сімей;
- реінтеграцією дітей та трансформацією установ;
- розвитком та підтримкою сімейних форм догляду;
- роботою з переміщеними, депортованими та постраждалими від конфліктів дітьми;
- моніторингом та забезпеченням якості соціальних послуг;
- міжвідомчою співпрацею та цифровізацією процесів захисту дітей.

Аналіз враховував не лише наявність тем, а й глибину їх опрацювання, якість та узгодженість.

► Підходи до викладання та навчання

Педагогічні методи були проаналізовані з метою визначення, чи сприяють вони розвитку компетентностей. Це включало вивчення того, як проводяться лекції, семінари, аналіз кейсів, рольові ігри, симуляції, рефлексивна практика та як застосовуються інші інтерактивні методи.

4. ПРОЦЕС ОЦІНЮВАННЯ

Методологія була реалізована у сім структурованих етапів.

► ЕТАП 1: Забезпечення залучення закладів вищої освіти

Було встановлено первинний контакт із вищим керівництвом та представниками факультетів. Кожен ЗВО призначив відповідальних осіб, які очолювали участь закладу освіти в оцінюванні, та створив внутрішню робочу групу з оцінювання, до складу якої, як правило, входили гарант програми, викладачі та представники студентства.

На цьому етапі було складено структурований профіль кожної освітньої програми для документування її основних характеристик.

► ЕТАП 2: Збір та систематизація матеріалів

Було зібрано вичерпну документацію, включаючи навчальні плани, описи курсів, підручники, шаблони завдань, документацію щодо практичної підготовки та матеріали з забезпечення якості. Ці матеріали були систематизовані за тематичними категоріями та рівнем освіти.

► ЕТАП 3: Аналіз відповідності міжнародним стандартам

За допомогою структурованого інструменту кожна програма була перевірена на відповідність міжнародним стандартам соціальної роботи. Аналіз охоплював структуру навчального плану, етичну спрямованість, рамки компетентностей та внутрішні системи забезпечення якості.

► ЕТАП 4: Аналіз навчальних матеріалів з питань захисту дітей

Для детального огляду було обрано щонайменше п'ять навчальних дисциплін, які найтісніше пов'язані із захистом дітей. Було проаналізовано їхні цілі, результати навчання, навчальні матеріали, критерії оцінювання та педагогічні підходи.

Програми також оцінювалися в більш широкому контексті з погляду інтеграції цілей Стратегії. Оцінювання проводилося на основі якості та змістовності висвітлення.

► ЕТАП 5: Аналіз практичної підготовки

Визнаючи, що практична підготовка є центральним елементом професійного формування, у ході оцінювання було розглянуто:

- структуру та тривалість практики;
- типи місць проходження практики;
- механізми нагляду та підтримки студентів;
- оцінку результатів практики.

Особливу увагу було приділено практичній підготовці, пов'язаній із захистом дітей та сімейними формами догляду.

► ЕТАП 6: Збір первинних даних

На додачу до аналізу документів, шляхом проведення інтерв'ю та фокус-групових дискусій було зібрано якісні дані. Вони були спрямовані на вивчення сприйняття актуальності навчальної програми, сильних сторін та прогалин у підготовці, а також підготовки рекомендацій щодо вдосконалення освітніх програм.

Серед учасників були:

- гаранті програми;
- викладачі, які викладають дисципліни, пов'язані із захистом дітей;
- керівники практичної підготовки (у вищих навчальних закладах та на місцях проходження практики);
- студенти, зокрема студенти старших курсів та випускники.

► ЕТАП 7: Складання та затвердження звіту

Результати аналізу документів, структурованих інструментів та якісних даних були узагальнені у проєкті звіту. Перед остаточним затвердженням та публікацією проєкт було обговорено з широкою академічною та професійною аудиторією.

5. ІНСТРУМЕНТИ ЗБОРУ ДАНИХ

Процес оцінювання базувався на структурованому наборі інструментів (інструменти 1–8) (див. Додаток 2).

Інструменти включали:

- 1 Інструмент №1 – Профіль освітньої програми із соціальної роботи

Використовується для документування загальних характеристик та структури кожної програми.

2 Інструмент №2 – Аналіз відповідності освітньої програми міжнародним стандартам соціальної роботи

Оцінювалася відповідність міжнародним визначенням, етичним принципам та освітнім стандартам.

3 Інструмент №3 – Аналіз змісту освітнього компонента (академічної дисципліни)

Було розглянуто окремі курси, включаючи цілі, результати навчання, матеріали для читання, методи оцінювання та стратегії викладання.

4 Інструмент №4 – Аналіз освітньої програми щодо підготовки студентів до захисту дітей

Оцінено, наскільки добре програми готують студентів до реалізації національної Стратегії та пріоритетів реформи у сфері захисту, догляду та підтримки дітей.

5 Інструмент №5 – Аналіз організації практичної підготовки

Перевірено структуру, зміст та якість практики.

6 Інструмент №6 – Посібник для проведення інтерв'ю з професорсько-викладацьким складом

Структуровані інтерв'ю з професорсько-викладацьким складом.

7 Інструмент №7 – Посібник для проведення інтерв'ю з керівниками практики

Структуровані інтерв'ю з керівниками у вищих навчальних закладах та на базах практики.

8 Інструмент № 8 – Посібник для проведення фокус-групових дискусій зі студентами

Фасилітовані структуровані фокус-групові дискусії зі студентами.

Використання цих стандартизованих інструментів забезпечило узгодженість, порівнянність та прозорість між закладами.

6. АНАЛІЗ ДАНИХ

Аналіз даних включав огляд інформації, зібраної за допомогою інструментів 1–5. Загалом було отримано 141 відповідь: 65 описів бакалаврських програм, 46 описів магістерських програм та 30 описів докторських програм.

Якісні дані було проаналізовано шляхом систематичного кодування за допомогою ATLAS.ti. Загалом було вивчено 68 стенограм, що включали:

- 35 інтерв'ю з професорами та викладачами (1 на рівні аспірантури, 15 на рівні бакалаврату, 12 на рівні магістратури та 7 на рівні докторантури);
- 16 інтерв'ю з керівниками практики (6 на рівні бакалаврату, 6 на рівні магістратури та 4 на рівні аспірантури);
- 17 фокус-групових дискусій зі студентами (7 на рівні бакалаврату, 6 на рівні магістратури та 4 на рівні аспірантури).

У наведених нижче таблицях подано огляд даних, отриманих для аналізу.

Таблиця 3. Кількість заповнених інструментів 1–5, отриманих від кожного університету для аналізу

Рівень освіти	бакалавр					магістр					доктор					
Інструменти	T1	T2	T3	T4	T5	T1	T2	T3	T4	T5	T1	T2	T3	T4	T5	Разом
Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара	1	1	5	1	1	1	1	2	1	1						15
Харківська гуманітарно-педагогічна академія Харківської обласної ради	1	1	5	1	4	1	1	5	1	2						22
Київський столичний університет імені Бориса Грінченка	1	1	3	1	3	1	1	4	1	2	1	1	3	1	2	26
Український державний університет імені Михайла Драгоманова (Київ)	1	1	4	1	1	1	1	3	1	1	1	1	3	1	1	22
Національний університет «Львівська політехніка»	1	1	5	1	1	1	1	1	1	1	1	1	2	1	1	20

Український католицький університет (Львів)	1 1 5 1 1			9
Волинський національний університет імені Лесі Українки (Луцьк)	1 1 5 1 1	1 1 5 1 1	1 1 5 1 1	27
Кількість отриманих готових інструментів для аналізу	7 7 32 7 16	6 6 20 6 8	4 4 13 4 5	141

Таблиця 4. Розшифровка якісних даних, отриманих для аналізу: кількість інтерв'ю з викладачами, кількість інтерв'ю з керівниками практики та кількість фокус-групових дискусій (ФГД) зі студентами, з розбивкою за університетами

Група респондентів	Кількість інтерв'ю з викладачами				Кількість інтерв'ю з керівниками практики			Кількість ФГД зі студентами			Загальна кількість
Рівень освіти	Вища	Бакалавр	Магістр	Доктор філософії	Бакалавр	Магістр	Доктор філософії	Бакалавр	Магістр	Доктор філософії	
Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара	2		2		1	1		1	1		8
Харківська гуманітарно-педагогічна академія Харківської обласної ради	2		2		1	1		1	1		8
Київський столичний університет імені Бориса Грінченка	1	2	2	1	1	1	1	1	1	1	12
Український державний університет імені Михайла Драгоманова (Київ)	3		2	2		1	1	1	1	1	12
Національний університет «Львівська політехніка»	2		2	2	1	1	1	1	1	1	12
Український католицький університет (Львів)	2				1			1			4
Волинський національний університет імені Лесі Українки (Луцьк)	2		2	2	1	1	1	1	1	1	12
ВСЬОГО	1	15	12	7	6	6	4	7	6	4	68

7. СИЛЬНІ СТОРОНИ ТА ОБМЕЖЕННЯ МЕТОДОЛОГІЇ ОЦІНЮВАННЯ

Запропонована методологія самооцінювання була розроблена як процес, що передбачає участь самих закладів освіти. До нього були залучене керівництво вищих навчальних закладів, структурні підрозділи та завідувачі кафедр, відповідальні за організацію навчання за спеціальністю 231 «Соціальна робота». Такий підхід забезпечив проведення оцінювання на стратегічному рівні та його узгодженість зі структурами управління закладами, а не зосередження уваги лише на окремих курсах.

Ключовою сильною стороною методології є її чітка узгодженість з основними цілями Стратегії. Це посилило політичну актуальність оцінювання та позиціонувало програми вищої освіти в ширшому національному контексті реформ. Методологія також запровадила чіткі критерії та стандартизовані анкети для оцінювання освітніх програм відповідно до міжнародних стандартів соціальної роботи та захисту дітей.

З огляду на інноваційний характер цього дослідження та його потенціал для масштабування, було розроблено спеціальну онлайн-форму для збору відгуків учасників щодо їхнього досвіду процесу оцінювання програм. Відповіді представників ЗВО (N = 15) свідчать про високу підтримку цього підходу. Загалом 93% респондентів підтвердили, що методологія охоплює ключові аспекти готовності до роботи у сфері захисту дітей, тоді як 80% повідомили, що результати є корисними для вдосконалення освітніх програм. Загальна середня оцінка методології становила 4,47 з 5, що свідчить про високий рівень схвалення серед навчальних закладів-учасників.

Ще однією сильною стороною методології є багатовимірна структура інструментів оцінювання. На думку респондентів, методологія дала змогу:

- провести комплексний аналіз освітніх програм, включаючи профілі програм, відповідність міжнародним стандартам, зміст навчальних планів та організацію практики;
- визначити сильні та слабкі сторони програм;
- розробити конкретні рекомендації щодо вдосконалення навчальних планів;
- інтегрувати якісні перспективи за допомогою інтерв'ю та фокус-групових дискусій.

Важливо, що включення інтерв'ю з викладачами та керівниками практики, а також фокус-груп зі студентами, підвищило контекстуальну валідність оцінки. Такий підхід дозволив провести триан-

гуляцію між заявленими результатами навчання та компетентностями, які, за словами учасників, вони розвинули на практиці.

Попри ці сильні сторони, було виявлено кілька методологічних обмежень.

По-перше, оцінювання зосереджувалося лише на закладах вищої освіти та їхніх освітніх програмах. Воно не охоплювало сектор передвищої освіти, зокрема короткострокові програми та професійні траєкторії, які можуть відігравати важливу роль у підготовці фахівців, що безпосередньо взаємодіють з дітьми та сім'ями, необхідних для впровадження реформи. Як наслідок, аналіз не надає повного уявлення про траєкторію розвитку кадрового потенціалу соціальної сфери.

По-друге, методологія переважно оцінює документацію програм, таку як навчальні плани, описи курсів та правила проходження практики, а не продемонстровані результати навчання. Як зазначено у формі зворотного зв'язку, формальна відповідність стандартам не обов'язково відображає фактичний розвиток професійних компетентностей. Це створює потенційний розрив між задокументованою структурою програми та реальними результатами практики.

По-третє, оцінювання значною мірою ґрунтувалося на самооцінюванні навчальних закладів-учасників змісту програм, методів викладання та практики. Хоча такий підхід заохочує рефлексію та відповідальність навчальних закладів, він також є суб'єктивним, і результати слід інтерпретувати з урахуванням цього.

По-четверте, інструменти оцінювання вимагають значного часу та експертних знань. Респонденти наголосили на часі, необхідному для детального огляду документів, та на потребі глибоких знань міжнародних стандартів соціальної роботи для забезпечення точного тлумачення. Отже, методологія значною мірою залежить від експертних знань оцінювачів, що може спричинити певну варіативність у виставленні балів.

Нарешті, конкретна орієнтація на захист дітей – особливо через Інструмент 4 – посилює аналіз цього пріоритетного напрямку. Однак це може обмежувати застосовність методології для оцінювання ширших освітніх програм із соціальної роботи, особливо тих, що мають загальну спрямованість. Деякі респонденти також зазначили необхідність кращої адаптації інструментів до української юридичної та професійної термінології та надання чіткіших вказівок щодо їх використання. Хоча ці питання не впливають на

концептуальну валідність методології, вони можуть вплинути на її практичну корисність та масштабованість.

Загалом методологія оцінювання демонструє тісний зв'язок із пріоритетами національної політики, високий рівень залучення інституцій та відповідність міжнародним стандартам. Водночас під час інтерпретації результатів та планування майбутніх оцінювань слід враховувати її документальний підхід, залежність від експертних знань оцінювачів, можливу суб'єктивність самооцінювання та обмежену галузеву сферу застосування.

Таблиця 5. Кількість зарахованих студентів у порівнянні з ліцензованим річним набором за університетами та рівнями навчання на 2025/26 навчальний рік

	Бакалавр		Магістр		Доктор	
	Ліцензована кількість місць (кількість студентів на рік)	Кількість студентів, зарахованих на всі 4 роки програми бакалаврату	Ліцензована кількість місць (на рік)	Кількість студентів, зарахованих за всі 2 роки магістерської програми	Ліцензована кількість місць	Кількість студентів, зарахованих за всі 3+ роки програми аспірантури (PhD)
Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара	30	30	35	9	Н/Д	Н/Д
Харківська гуманітарно-педагогічна академія Харківської обласної ради	Н/Д	95	Н/Д	52	Н/Д	Н/Д
Київський столичний університет імені Бориса Грінченка	20	Н/Д	29	24	4	16
Український державний університет імені Михайла Драгоманова (Київ)	100	86	30	18	30	211
Національний університет «Львівська політехніка»	70	109	35	30	22	8
Український католицький університет (Львів)	30	102	Н/Д	Н/Д	Н/Д	Н/Д
Волинський національний університет імені Лесі Українки (Луцьк)	40	101	15	40	5	4
ВСЬОГО	290	523	144	173	61	239

► Кадрове забезпечення

Загалом, рівень укомплектованості персоналом у всіх проаналізованих програмах свідчить про помірний, але достатній академічний потенціал. На бакалаврських програмах зазвичай викладають 11–21 викладач, які охоплюють основні дисципліни, методи дослідження та практичні компоненти. Магістерські програми передбачають залучення 9–12 викладачів, що відображає більш спеціалізований навчальний план. Докторські програми підтримуються 5–11 викладачами, що відповідає меншому розміру груп та науково-дослідній спрямованості.

кількість чоловіків призовного віку скористалася цією нормою. В результаті частка чоловіків серед усіх докторантів за всіма спеціалізаціями майже подвоїлася протягом перших двох років вторгнення, перевищивши 80% на кінець 2025 року. Джерело:

<https://www.slovovidilo.ua/2026/03/10/infografika/suspilstvo/chotyry-choloviky-odnu-zhinku-yak-zminyuyalasya-kilkist-zaraxovanyx-aspirantury>

РЕЗУЛЬТАТИ ОЦІНЮВАННЯ

1. ПРОФІЛІ ОСВІТНІХ ПРОГРАМ З СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ, ЩО ВЗЯЛИ УЧАСТЬ У ОЦІНЮВАННІ

Інструмент 1 дозволив респондентам із програм освіти у галузі соціальної роботи, що брали участь, надати інформацію про набір студентів, чисельність та кваліфікацію персоналу, а також структуру навчальних програм.

► Набір студентів

Дані показують, що наразі у семи університетах, що брали участь в оцінюванні, на бакалаврських програмах із соціальної роботи навчається 523 студенти, на магістерських – 173 студенти, а на докторських – 239 студентів (див. таблицю 4 нижче). Ці цифри охоплюють усі роки навчання – чотири роки на бакалаврському рівні, два роки на магістерському та кілька років на докторському.

Щоб зрозуміти ці цифри в контексті: якби щороку заповнювалися всі наявні місця, загальна кількість студентів дорівнювала б кількості місць, доступних щороку, помноженій на кількість років навчання за програмою. Насправді цифри показують, що набір студентів загалом є низьким, і багато доступних місць залишаються незайнятими.

На рівні бакалаврату лише два університети (Український католицький університет (Львів) та Волинський національний університет імені Лесі Українки (Луцьк) мають кількість студентів, близьку до ліцензованого обсягу. У всіх інших закладах фактична кількість студентів значно нижча за максимально дозволену кількість. Таку саму тенденцію спостерігають і на рівні магістратури, де лише Волинський національний університет імені Лесі Українки має кількість студентів, близьку до ліцензованого обсягу.

На рівні докторантури ситуація інша. Загальна кількість нових студентів, що приймаються щороку, обмежена 61 місцем, проте наразі загалом зараховано 239 осіб. Це частково пояснюється тим, що навчання в докторантурі триває довше. Однак це також може свідчити про те, що студенти закінчують навчання довше, ніж очікувалося, про низькі показники завершення дисертацій або про те, що студенти вступають до докторантури, щоб відстрочити проходження військової служби²⁷.

²⁷ У контексті війни в Україні вступ на докторську програму дає право чоловікам, які відповідають вимогам, на відстрочку від призову до Збройних сил. З початку російського вторгнення значна кіль-

► Кваліфікація викладачів

Більшість викладачів мають наукові ступені доктора або кандидата наук у галузі педагогіки та психології, при цьому лише невелика кількість має ступінь доктора наук саме у галузі соціальної роботи – в Інструменті 1 серед усіх викладачів зазначено лише чотирьох таких осіб. Це пояснюється тим, що відносно нещодавно було запроваджено ступінь доктора філософії у галузі соціальної роботи (2017 рік), а перші наукові ступені було присвоєно у 2021 році. Крім того, низка співробітників наразі працює над здобуттям вищих наукових ступенів.

► Структура навчального плану

Відповідно до Закону України «Про вищу освіту» (2014), обсяг бакалаврських програм становить 180–240 кредитів ЄКТС, магістерських – 90–120 кредитів, а освітня складова програм підготовки докторів філософії становить 30–60 кредитів ЄКТС. Щонайменше 25 % кожної програми мають становити дисципліни за вибором.

Відповідно до Закону, навчальні плани на всіх рівнях мають загалом схожу структуру: великий обов'язковий основний блок (зазвичай від двох третин до трьох чвертей програми), стабільний вибірковий компонент (близько однієї чверті) та практичний компонент, обсяг якого варіюється, особливо на рівнях бакалаврату та магістратури.

На бакалаврському рівні (240 ЄКТС) обов'язкові курси становлять 75 відсотків загального навчального навантаження (близько 180 ЄКТС). Обсяг вибіркових курсів є однаковим в усіх закладах і становить 25 відсотків (60 ЄКТС). Практична складова варіюється найбільше – від 7,5 до 18,75 відсотка (18–45 ЄКТС).

Магістерські програми (90 ECTS) демонструють схожу, але дещо більш різноманітну структуру. Обов'язкова складова зазвичай становить 72–75 відсотків (65–66 ЄКТС), хоча один навчальний заклад виділяє лише 55 відсотків, що забезпечує більшу гнучкість. Вибіркові дисципліни зазвичай становлять 25–28 відсотків (24–25 ЄКТС). Практична складова варіюється в широких межах: від 7–10 відсотків (6–9 ЄКТС) до 23 відсотків (18–22,5 ECTS). Це свідчить про різне розуміння ступеня магістра: у деяких закладах він є більш академічним, тоді як в інших має сильніший прикладний або практичний фокус.

Докторські програми мають більш різноманітну структуру та мен-

ший обсяг навчальних кредитів ECTS (42–60 ECTS). Обов'язкова складова становить від 62 до 75 відсотків, що вказує на сильну базову частину. Вибіркові дисципліни становлять 25–33 відсотки, що дає певну можливість індивідуального вибору. Практична складова, як правило, невелика (5–10 відсотків), хоча один навчальний заклад виділяє на неї до 12 відсотків, що, ймовірно, відображає елементи педагогічної практики або інтеграції досліджень і практики.

2. ВІДПОВІДНІСТЬ ОСВІТНІХ ПРОГРАМ МІЖНАРОДНИМ СТАНДАРТАМ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ

Інструмент 2 був спрямований на оцінку відповідності освітніх програм із соціальної роботи «Глобальним стандартам освіти та підготовки у галузі соціальної роботи 2020 року», прийнятим у 2020 році Міжнародною федерацією соціальних працівників (IFSW) та Міжнародною асоціацією шкіл соціальної роботи (IASSW)²⁸.

Респонденти надали інформацію про самооцінювання того, наскільки їхні бакалаврські, магістерські та докторські програми відповідають загалом 54 стандартам. Ці стандарти були розділені на шість категорій: (1) Місія, цілі та завдання; (2) Розробка та зміст освітньої програми; (3) Оцінювання результатів навчання; (4) Кваліфікація та розвиток викладачів; (5) Ресурси та підтримка; (6) Постійне вдосконалення. У рамках категорії «Освітня програма» також було розглянуто три підкатегорії: «Соціальна робота в контексті», «Практична підготовка» та «Організація практичної підготовки».

Для кожного стандарту респонденти вказували, чи відповідає йому програма бакалаврату, магістратури чи аспірантури (PhD) («так») або не відповідає («ні»). Потім їх просили пояснити надану відповідь та додати рекомендації щодо майбутнього вдосконалення.

Відповіді різних університетів та рівнів освіти значною мірою збігалися. У наведеній нижче матриці підсумовано ключові напрямки, визначені респондентами для посилення відповідності Глобальним стандартам освіти та підготовки у галузі соціальної роботи 2020 року на всіх рівнях освіти. Програми мають міцну основу, але їх можна було б покращити завдяки більш глибокій інтеграції прав людини, соціальної справедливості, різноманіт-

²⁸ IFSW & IASSW. (2020). Оновлені глобальні стандарти освіти та підготовки у сфері соціальної роботи. <https://www.iassw-aiets.org/global-standards-for-social-work-education-and-training/>

ності та глобальних перспектив. Респонденти рекомендують збільшити обсяг практичної підготовки до 25-відсоткового орієнтира, встановленого Глобальними стандартами, та вдосконалити системи супервізії. На магістерському та докторському (PhD) рівнях також існує потреба у розбудові науково-дослідного потенціалу та міждисциплінарного навчання, а також у розв'язанні нагальних проблем, таких як війна, травми та сталий розвиток.

Таблиця 6. Зведена матриця: відгуки респондентів щодо ключових напрямків для посилення відповідності освітніх програм Міжнародним (глобальним) стандартам соціальної роботи

Категорія стандарту	Рівень бакалаврату	Рівень магістратури	Рівень доктора філософії
1. Місія, цілі та завдання (стандарти 1–2)	Переглянути місію, щоб чітко відобразити права людини, соціальну справедливість, етику та ЦСР. Посилити акцент на різноманітності, інклюзивності та глобальних перспективах.	Необхідно визначити чіткішу та ширшу місію на рівні магістратури. Варто інтегрувати українські та глобальні перспективи соціальної роботи.	Необхідно посилити акцент на глобальній етиці, боротьбі з дискримінацією, правах людини та сталому розвитку.
2. Розробка та зміст освітньої програми – соціальна робота в контексті (стандарти 3–18)	Посилити зміст щодо різноманітності, структурної нерівності, гендерного насильства та маргіналізованих груп. Інтегрувати ЦСР, глобальні стандарти, екологічну справедливість, миробудування та рефлексивну практику. Розширити міжпрофесійні навички.	Необхідно поглибити структурні підходи та підходи, спрямовані на розширення можливостей, посилити критичний аналіз нерівності та маргіналізації. Варто інтегрувати зміст, що стосується війни, травм та миротворчості та розширити міждисциплінарне та прикладне навчання.	Варто посилити дослідження з питань нерівності, дискримінації, ЦСР, екологічної справедливості, гендеру та соціальних рухів. Необхідно інтегрувати політичні детермінанти та міждисциплінарні дослідницькі перспективи.
3. Практика соціальної роботи (Стандарти 19–32)	Збільшити частку практичної складової до 25%. Посилити такі компоненти як: захист дітей, робота з громадою, життєстійкість та рефлексивна практика. Забезпечити навчання супервізорів.	Необхідно розширити практику адвокації та захисту прав людини, посилити прикладні проекти та аналіз етики. Варто розширити можливості стажування (включно з правозахисними організаціями).	Необхідно уточнити та посилити структури стажування з досліджень/практики, розширити можливості для прикладних та громадських досліджень.
4. Організація практичної підготовки (Стандарти 33–42)	Існують офіційні угоди, але навчання та підтримка керівників потребують посилення. Необхідно розширити мережі місць проходження практики та збільшити кількість годин практики. Створити електронні бази даних місць проходження практики. Покращити підтримку міжнародних стажувань.	Необхідно більш тісно пов'язати стажування з роботою над дисертацією. Варто призначати як керівників з університету, так і практиків. Треба розробити чіткі рекомендації щодо стажування, посилити структуровану підтримку керівників.	Варто розробити прозорі політики щодо наукових стажувань, розширити партнерські відносини за межі університету. Необхідно забезпечити структуровану підготовку керівників.
5. Оцінка результатів навчання (Стандарти 43–45)	Інструменти оцінювання відповідають стандартам. Постійний моніторинг за допомогою опитувань та механізмів зворотного зв'язку.	Інструменти оцінювання відповідають стандартам. Регулярний перегляд навчальних програм та використання зворотного зв'язку для вдосконалення навчальних програм.	Інструменти оцінювання відповідають стандартам. Систематичний моніторинг результатів навчання.
6. Кваліфікація та розвиток викладачів (Стандарти 46–48)	Викладачі мають відповідну кваліфікацію. Необхідне збільшення кількості викладачів з практичним досвідом та розширення міжнародного співробітництва та публікацій.	Викладачі відповідають кваліфікаційним стандартам. Розвиток систем наставництва. Збільшення кількості наукових публікацій.	Викладачі мають відповідну кваліфікацію. Необхідно сприяти збільшенню участі у грантових програмах та кількості міжнародних публікацій.
7. Ресурси та підтримка (Стандарти 49–51)	Треба покращити технічне оснащення аудиторій, посилити служби підтримки студентів (наприклад, молодіжний центр), продовжувати залучення НУО до викладання.	Необхідно вдосконалити технічні ресурси, залучити до викладання більше практикуючих фахівців.	Необхідно розширити залучення НУО та державних установ до зміцнення наукової та практичної освіти.
8. Постійне вдосконалення (Стандарти 52–54)	Необхідно залучати представників громади до оцінки програм та посилити механізми збору відгуків стейкхолдерів.	Необхідно залучати представників громади до оцінки програми та розширювати структуровану взаємодію зі стейкхолдерами.	Варто продовжувати надавати структурований зворотний зв'язок студентам, випускникам, науковим керівникам та стейкхолдерам.

► 2.1. Загальна відповідність міжнародним та національним стандартам

Самооцінювання, надане університетами, свідчать про те, що проаналізовані освітні програми з соціальної роботи бакалаврського, магістерського та докторського (PhD) рівнів загалом відповідають більшості основних вимог Глобальних стандартів освіти та підготовки у галузі соціальної роботи, а також Державних стандартів вищої освіти України за спеціальністю 231 «Соціальна робота».

У семи університетах респонденти часто відзначали, що стандарти дотримано. Однак навіть у випадках, коли стандарт оцінювався як «дотриманий», респонденти часто надавали пропозиції щодо подальшого покращення програми. У багатьох випадках огляд глобальних стандартів слугував рефлексійною вправою, що заохочувала респондентів до виявлення можливостей для вдосконалення, інновацій та сильнішої інтеграції глобальних, регіональних та національних перспектив.

Під час аналізу програм було детально розглянуто ключові сфери освіти у галузі соціальної роботи, включаючи професійні цінності та етику, розробку навчальних планів, практичну підготовку, оцінювання результатів навчання, кваліфікацію та розвиток викладачів, ресурси та підтримку, а також постійне вдосконалення. Багато відповідей також містили докази, що пояснюють, як програми відповідають 54 глобальним стандартам.

Загалом, описи свідчать про чітке прагнення зміцнити позиції українських програм освіти у галузі соціальної роботи в глобальному та європейському контексті соціальної роботи. Відповідно до глобальних цінностей соціальної роботи, програми наголошують на підготовці соціальних працівників до діяльності, що ґрунтується на гуманістичних цінностях, соціальній справедливості, інклюзії та професійній етиці, водночас реагуючи на сучасні соціальні виклики та трансформації.

► 2.2. Пріоритетні напрями для покращення

У різних університетах та на різних рівнях освіти було виявлено кілька спільних тем щодо сфер, які можна було б посилити.

До них належать:

- посилення інтеграції структурних та інституційних підходів до соціальної роботи, тобто підходів, що враховують ширші соціальні, економічні та політичні чинники, які формують соці-

альні проблеми (структурні), а також роль організацій, державних установ та систем надання послуг у задоволенні соціальних потреб (інституційні);

- більший акцент на різноманітності та інклюзивності;
- більшу увагу до впливу культури, традицій та знань корінних народів на розвиток людини – в українському контексті це, зокрема, культурне різноманіття, групи меншин та вплив місцевих традицій та історії;
- посилення інтеграції перспектив екологічної справедливості та зміни клімату;
- ширше використання правозахисних рамок та Цілей сталого розвитку ООН (ЦСР) у навчанні та аналізі конкретних випадків;
- більш систематичний підхід до нагляду за виробничою практикою.

Щоб усунути ці прогалини, респонденти запропонували запровадити нові обов'язкові та факультативні курси, а також інтегрувати практичні кейси, що відображають принципи прав людини та глобальні пріоритети розвитку.

► 2.3. Інтеграція глобальних рамок, пов'язаних із соціальною роботою

Респонденти наголосили на важливості посилення підходу, заснованого на правах людини, в освіті у галузі соціальної роботи. Це включає більш тісну інтеграцію Цілей сталого розвитку ООН (ЦСР)²⁹ та інших глобальних рамок, що визначають напрямки розвитку професії соціального працівника.

Зокрема, респонденти наголосили на важливості інтеграції:

- Глобальної декларації етичних принципів соціальної роботи (IFSW & IASSW, 2018)³⁰;
- Глобальної програми соціальної роботи та соціального розвитку на 2020–2030 роки³¹.

Університети висловили готовність посилити міжнародну взаємодію шляхом:

---

²⁹ Організація Об'єднаних Націй. (2025). 17 цілей сталого розвитку ООН. <https://sdgs.un.org/goals>

³⁰ Міжнародна федерація соціальних працівників та Міжнародна асоціація шкіл соціальної роботи (IASSW). (2018). Глобальна декларація етичних принципів соціальної роботи. <https://www.iassw-aiets.org/wp-content/uploads/2018/04/Global-Social-Work-Statement-of-Ethical-Principles-IASSW-27-April-2018-1.pdf>

³¹ Міжнародна асоціація шкіл соціальної роботи. (2022). Глобальна програма соціальної роботи та соціального розвитку на 2020–2030 роки. <https://www.iassw-aiets.org/global-agenda/global-agenda-2020-2030/>

- перегляду програмних заяв з метою відображення глобальних цінностей соціальної роботи;
- включення міжнародних кейсів у навчальний процес;
- посилення участі студентів та викладачів у програмах мобільності Erasmus+;
- розробки більш систематичних систем супервізії та моніторингу міжнародного навчального досвіду.

► 2.4. Інтеграція структурних підходів у освіту у галузі соціальної роботи

Респонденти також наголосили на важливості посилення **структурних підходів до теорії та практики соціальної роботи**³².

Структурна соціальна робота зосереджується на розумінні того, як ширші соціальні, економічні та політичні системи формують соціальні проблеми та нерівність. Посилення цієї перспективи в освіті сприятиме підготовці соціальних працівників, готових боротися із системною несправедливістю та сприяти соціальним змінам.

Пропоновані покращення включають більш тісну інтеграцію:

- підходів, що базуються на правах людини, включаючи права дитини;
- аналізу глобальних структур нерівності;
- розуміння соціальних рухів;
- дослідження гендерної та етнічної нерівності;
- навичок у сфері адвокації та трансформації громади;
- освіти з питань погіршення стану довкілля, зміни клімату та екологічної справедливості.

► 2.5. Розробка освітніх програм

Аналіз назв курсів та їхнього змісту вказує на **необхідність посилення орієнтації на сильні сторони** як в освітніх програмах, так і в практичній діяльності.

Деякі назви курсів можна переглянути, щоб краще відобразити цю перспективу. Наприклад, курс, який зараз називається «Профілактика девіантної поведінки серед дітей та молоді», можна переформулювати як «Профілактична психосоціальна соціальна

³² Matthies, A. L. (2022). Моделювання нового покоління громадської роботи та структурної соціальної роботи у Фінляндії. *Nordic Social Work Research*, 12(2), 229–242. <https://doi.org/10.1080/2156857X.2021.1968474>

робота з дітьми та молоддю». Аналогічно, курс, який зараз називається «Суїцидологія», слід переформулювати як «Втручання у кризові ситуації з психічним здоров'ям та профілактика самогубств».

Крім того, слід переглянути використання таких термінів, як «вразливий». У сучасному дискурсі соціальної роботи – та відповідно до нещодавно опублікованого державного стандарту Термінологія безбар'єрності³³ – цей термін дедалі частіше піддається критиці через його схильність підкреслювати дефіцити, а не визнавати можливості, активність та сильні сторони осіб та спільнот. Проте він все ще широко використовується в українському законодавстві.

► 2.6. Організація практики

Практична підготовка високо цінується в усіх програмах. Респонденти широко підтримали **глобальний стандарт, який рекомендує, щоб практика становила приблизно 25% від загального обсягу програми.**

Хоча більшість програм ще не досягли цього рівня, кілька університетів зазначили, що збільшення частки практики до цього показника є їхньою метою на майбутнє.

Більшість програм вже мають налагоджені структури для проходження практики, зокрема:

- письмові посібники з практики або навчальні плани;
- офіційні угоди про співпрацю між університетами та організаціями, що надають місця для проходження практики;
- чітко визначені процедури оцінювання студентів;
- участь стейкхолдерів у перегляді програм практики та навчальних планів;
- визначені процедури комунікації між університетом, студентом та керівником практики.

► 2.7. Навчання та підготовка керівників практики

У відгуках респондентів (як у заповнених анкетах, так і в інтерв'ю) не завжди було зрозуміло, про який тип керівника йдеться, якщо в описі не зазначалося чітко, чи працює керівник на місці проходження практики, чи в університеті. Обидві ролі є важливими для

³³ Національна комісія з державних мовних стандартів (2026). Безбар'єрна термінологія. <https://mo.gov.ua/storage/app/sites/19/standarty/standart-tb-ii-redakcija-sxvalena-1.pdf>

ефективного навчання на практиці, але їх потрібно чітко визначити. У багатьох випадках термін **«керівник практики»** використовувався без уточнення, що створює плутанину.

Необхідна чітка структура для визначення ролей та обов'язків обох керівників. Це має включати спільні обов'язки щодо підтримки студентів, надання зворотного зв'язку та забезпечення того, щоб практика відповідала вимогам як університету, так і організації, що приймає студентів.

Хоча більшість програм мають політику та процедури щодо організації практичного навчання, респонденти постійно наголошували на **відсутності систематичного навчання та підтримки для керівників**.

«Покращення практичного навчання вимагає більш активної участі керівників практики та тіснішої співпраці між університетом, місцями проходження практики та студентами». — Керівник практики, магістерський рівень

Це стосується як **керівників практики** (які працюють в організаціях, що приймають студентів на практику), так і **університетських керівників**, відповідальних за нагляд за навчанням на практиці.

У багатьох випадках **не існує офіційних вимог або структурованих програм підготовки для керівників практики**, хоча респонденти в цілому погодилися, що наявність керівника є необхідною для якісного практичного навчання. Респонденти також наголосили на необхідності чіткіших механізмів нагляду та оцінювання студентів, які беруть участь у міжнародних стажуваннях, зокрема в рамках **програм мобільності «Еразмус+»**.

► 2.8. Посилення рефлексивної практики

Рефлексивна практика (іноді її називають критичною рефлексією) широко визнана як найкраща практика в освіті у галузі соціальної роботи.

У освіті із соціальної роботи рефлексія передбачає роздуми та написання про те, яким був досвід, що сталося (опис), хто був залучений, чого навчилися (інтерпретація), як це можна пояснити (теорії) та як це навчання можна використати в майбутньому (Ash & Clayton, 2009).³⁴ Рефлексивне спостереження — це підхід, який ви-

³⁴ Еш, С. Л., та Клейтон, П. Г. (2009). Формування, поглиблення та документування навчання: сила критичного осмислення для прикладного навчання. Журнал прикладного навчання у вищій освіті, 1(1), 25–48.

користовує рефлексивні практики в рамках структурованого та систематичного підходу для підвищення самосвідомості щодо упереджень та розбіжностей, одночасно досліджуючи сильні сторони та стратегії змін.

Отже, рефлексивна практика передбачає аналіз навчального досвіду для розуміння того, що сталося, чого було навчено та як цей досвід може вплинути на майбутню практичну діяльність. Вона сприяє інтеграції теорії, практичних навичок та професійної етики.

Респонденти всіх рівнів освіти (бакалавр, магістр та доктор філософії) рекомендували **посилити зміст щодо рефлексивної практики та методів практичної рефлексії**. Ці підходи розглядаються як важливі інструменти для інтеграції теорії, навичок та етики в практичних умовах. **Рефлексивні підходи також були визнані цінними**, адже вони допомагають студентам досліджувати етичні та практичні дилеми та підтримуючи розвиток професійної ідентичності.

► 2.9. Розширення можливостей для практики

Респонденти також наголосили на необхідності **розширення кола організацій, доступних для проходження практики**. Наразі місця проходження практики переважно зосереджені в центрах соціальних служб, навчальних закладах (школах, дошкільних закладах та університетах) та неурядових організаціях, причому доступ до більш різноманітних місць проходження практики на системному рівні різниться залежно від університету. Це питання детальніше розглядається в розділі 4.

Серед запропонованих місць проходження практики:

- організації з прав людини;
- гуманітарні організації;
- НУО, що працюють у сфері соціальної справедливості та розвитку громади;
- міжнародні організації.

Виробнича практика також має бути більш продуманою та послідовною, щоб відповідати поступовому розвитку компетентностей на різних рівнях навчання.

Розширення можливостей практичного навчання дозволило б студентам набути досвіду роботи зі структурними підходами до соціальних проблем та розвинути практичні навички у сфері адво-

кації та залучення громади.

Респонденти також рекомендували розширити використання **практичних кейсів** для підтримки навчання.

► 2.10. Приклади пропонованих вибірових компонентів

Респонденти запропонували низку можливих вибірових курсів для усунення виявлених прогалин в освітній програмі. Серед прикладів:

- Соціальні детермінанти здоров'я та психосоціального благополуччя
- Структурна нерівність та соціальна справедливість
- Соціальна робота та соціальна несправедливість
- Соціальна робота та екологічна справедливість
- Зміна клімату, погіршення стану довкілля та екологічна справедливість
- Міжнародне право у сфері соціального захисту
- Сучасні соціальні рухи та права людини
- Соціальні працівники в гуманітарній діяльності: війна, травма та відновлення

3. ЗМІСТ ОСВІТНІХ ПРОГРАМ ТА МЕТОДИКИ ВИКЛАДАННЯ

Професорам, викладачам та студентам було поставлено низку запитань щодо якості, цінності та актуальності програми підготовки соціальних працівників та методики викладання.

Професорам та викладачам було запропоновано поміркувати над такими питаннями: баланс між теоретичними знаннями та практичними навичками; які основні модулі та курси є найважливішими для підготовки студентів до практики соціальної роботи; ефективність їхніх методів викладання; як вони використовують зворотний зв'язок студентів та практиків для покращення змісту та проведення курсів; та які аспекти навчальної програми потребують вдосконалення або оновлення.

Студентам було запропоновано оцінити загальну якість навчальної програми; визначити, які аспекти навчання є найбільш корисними для їхньої майбутньої професійної практики; вказати, які курси або теми є найбільш актуальними для роботи у сфері захисту дітей; та запропонувати будь-які напрямки, де зміст або курси

можна було б посилити або переглянути.

Загальна якість та актуальність

На всіх рівнях професори та викладачі описують програму як концептуально сильну, добре структуровану та загалом узгоджену з національними стандартами та професійними вимогами. Однак вони наголошують, що якість залежить не лише від балансу між теорією та практикою. Вона також залежить від того, наскільки добре теорія застосовується в реальних ситуаціях, наскільки практичне навчання є актуальним для сучасних соціальних викликів та наскільки гнучко освітня програма реагує на швидкозмінні реалії – особливо ті, що формуються війною, переміщенням населення, правовою реформою та цифровізацією.

Більшість викладачів не вимагають кардинальної реструктуризації. Натомість вони рекомендують цілеспрямовані вдосконалення для посилення інтеграції, оперативності та координації.

Студенти бакалаврських, магістерських та докторських програм також оцінюють загальну якість програми як високу або дуже високу. Багато хто описує її як таку, що змінює життя, як у професійному, так і в особистому плані. Вони часто рекомендують її іншим і виділяють як ключові сильні сторони викладання під керівництвом практиків, сильний етичний акцент та реагування на сучасні реалії.

Студенти наголошують на кількох основних особливостях:

- Сильній інтеграції теорії та практики.
- Інтерактивних та кейс-орієнтованих методах навчання.
- Знайомстві з реальними інституційними умовами.
- Відповідності потребам воєнного часу та реформ.
- Підтримці, дружніх та шанобливих стосунках з викладачами.

Студенти цінують програму не тільки за її академічну строгість, а й за те, як вона формує професійну ідентичність, етичну відповідальність та впевненість у собі.

► 3.1. Бакалаврські програми: основи та розвиток практичних навичок

Погляди професорсько-викладацького складу

Викладачі бакалаврських програм описують прогресивну модель, в якій теоретичні основи домінують на перших курсах (приблизно

70 відсотків теорії), поступово переходячи до інтенсивної практики на старших курсах (до 60–90 відсотків під час практики). Практична підготовка включає вступну, освітню та виробничу практику, а також симуляції, роботу з конкретними випадками та юридично-етичні вправи.

Програма вважається загалом доцільною та такою, що відповідає національним стандартам освіти.

«Ми готуємо не чиновників, а професійних агентів змін». — Викладач бакалаврського рівня

Однак викладачі висловлюють занепокоєння щодо:

- Недостатньої загальної кількості годин, відведених на офіційну практику.
- Нормативного обмеження, що зменшує гнучкість навчального плану.
- Прогалин у навчанні з документації та цифрового ведення випадків.
- Необхідності більш інтенсивних міждисциплінарних симуляцій, особливо в контексті захисту дітей.

Методи навчання на цьому рівні значною мірою базуються на навчанні на основі конкретних випадків, рольових іграх, аналізі сценаріїв та інтерактивній груповій роботі. Ефективність оцінюється через розвиток компетентностей, відгуки наставників на місцях та готовність випускників до практичної роботи на початковому рівні.

Викладачі постійно наголошують на необхідності модернізації юридичного змісту, посилення цифрової грамотності, розширення навчання з питань супервізії та більш глибокої інтеграції аналізу соціальної політики у практичні завдання.

«Юридичні, цифрові та документаційні навички необхідно оновлювати, оскільки сучасна соціальна робота вже не базується на паперових документах». — Викладач, рівень бакалаврату

Попри структурні обмеження, бакалаврська програма вважається сильною в плані базової підготовки та формування професійної ідентичності.

Погляди студентів

Студенти бакалаврського рівня висловлюють високу задоволеність, часто оцінюючи програму на 9–10 балів із 10. Багато хто вступив з обмеженим розумінням соціальної роботи та описує, що був приємно здивований її широтою та глибиною.

«Раніше я думав, що соціальна робота — це лише паперова робота та пенсії, але виявив, що вона полягає у захисті дітей, відстоюванні прав та підтримці людей у кризових ситуаціях».
— Студент, рівень бакалаврату

Вони найбільше цінують:

- Виробничу практику як поворотний момент.
- Навчання навичок комунікації та консультування.
- Юридичну грамотність та навички роботи з документацією.
- Психологічні основи та компетентності з реагування на кризові ситуації.
- Аналіз реальних випадків та імітаційні вправи.

Студенти підкреслюють, що практичний досвід підтверджує їхній вибір професії та зміцнює впевненість у собі.

«Практика та практичні випадки навчили мене, як спілкуватися, працювати етично та розуміти, як насправді виглядає соціальна робота в реальному житті». — Студент, рівень бакалавра

Вони описують програму як таку, що сприяє особистісній трансформації та має значення не лише для соціальної роботи.

Важливо, що студенти визнають, що компетентності соціальної роботи — зокрема взаємодія з людьми, етичне судження та реагування на кризові ситуації — нелегко замінити технологіями, що підкріплює їхню віру в довгострокову актуальність професії.

► 3.2. Магістерські програми: практико-орієнтована професійна підготовка

Погляди професорсько-викладацького складу

На рівні магістратури викладачі описують свідомий баланс між теорією та практикою, який часто характеризують як орієнтований

на практичне навчання.

«На рівні магістратури викладання стає діалогом між професіоналами, де теорія одразу підкріплюється практикою». — Викладач, рівень магістратури

Теоретичні основи вважаються необхідними, особливо для студентів, які вступають без досвіду соціальної роботи, тоді як практичні компоненти — виробнича практика, навчання на основі конкретних випадків, симуляції та проєктна робота — вважаються ключовими для професійної підготовки.

Методику викладання на цьому рівні широко описують як інтерактивну та діалогічну. Ефективність оцінюють не лише за результатами іспитів, а й за здатністю студентів аналізувати складні випадки, пропонувати рішення та демонструвати компетентність під час практичних занять.

Викладачі виділяють кілька сильних сторін:

- Тісна співпраця з надавачами соціальних послуг та НУО.
- Інтеграція тем практики, пов'язаних із високим ризиком та складністю (наприклад, кризове втручання у сфері психічного здоров'я та запобігання самогубствам, запобігання насильству).
- Компетентності з управління та розробки проєктів, що готують випускників до експертних та керівних ролей.
- Постійна адаптація навчальної програми на основі систематичного зворотного зв'язку від студентів та практиків.

Водночас викладачі закликають до вдосконалення в таких сферах:

- Координація та адміністративна підтримка виробничої практики.
- Логічна послідовність модулів протягом семестрів.
- Розширення компетентностей з консультування та реагування на кризові ситуації.
- Більша гнучкість для різних профілів студентів (особи, які змінюють кар'єру, досвідчені фахівці).

«Освітня програма потребує більшої орієнтації на практику та більшої гнучкості, щоб відповідати різному досвіду студентів та сучасним соціальним викликам». — Викладач, магістерський рівень

Загалом магістерська програма характеризується як професійно релевантна, динамічна та гнучка, що вимагає постійного вдосконалення для відповідності реаліям ринку праці та воєнного часу.

Погляди студентів

Студенти магістратури послідовно оцінюють програму на 8–10 балів із 10.

«Це якісна програма, що поєднує теорію та практику, і я безумовно рекомендую її колегам». — Студент магістерського рівня

Багато хто з них вже є практикуючими фахівцями і описують програму як таку, що допомагає їм систематизувати досвід, оновлювати юридичні знання та переосмислити професійні підходи.

Вони особливо цінують:

- Навчання на основі випадків та симуляцій.
- Навчання навичок комунікації та консультування.
- Навички управління проектами та написання грантових заявок.
- Ознайомлення з темами, пов'язаними з війною та кризовими ситуаціями.
- Інтерактивні методи навчання.

Цінується цифрова гнучкість, особливо в прифронтових або небезпечних регіонах. Нечисельні пропозиції щодо вдосконалення (наприклад, більше оновлення тем щодо законодавства або додавання компонентів англійською мовою) не знижують загального рівня задоволеності.

Студенти вважають програму такою, що розширює професійні можливості та є дуже актуальною для сучасних соціальних реалій.

«Я не очікував, що соціальна робота буде такою широкою та такою актуальною для реальних криз — це повністю змінило моє розуміння професії». — Студент, магістерський рівень

- **3.3. Програми рівня доктор філософії: досконалість у навичках проведення наукових досліджень, що комбінується з прогалинами у практичній підготовці**

Погляди професорсько-викладацького складу

На докторському рівні викладачі описують програму як чітко орієнтовану на досконалість у наукових дослідженнях.

«Дослідження в галузі соціальної роботи завжди орієнтовані на практику – теорія відіграє мінімальну роль, а знання одразу застосовуються у реальних дослідницьких завданнях», – викладач, докторський рівень

Теоретична підготовка є сильною в методології, соціальній теорії, науковому письмі та аналітичних рамках. Практична підготовка здебільшого визначається як прикладні дослідження: збір даних, моніторинг та оцінка, дослідження, орієнтовані на політику, та міждисциплінарні проекти, а не як практика соціальної роботи у безпосередній взаємодії з отримувачами послуг.

Багато викладачів оцінюють співвідношення приблизно як 40 відсотків теорії та 60 відсотків прикладної дослідницької практики, хоча підготовка до досліджень явно переважає над професійною практикою. Дехто вважає таку орієнтацію цілком доречною для докторської підготовки, особливо коли метою є підготовка науковців, освітян та реформаторів на системному рівні. Інші, однак, вбачають прогалину у структурованій професійній практиці, що виходить за межі педагогічної практики.

Програма визнається якісною, зокрема завдяки:

- Тісній інтеграції досліджень та реформ соціальної політики.
- Акценту на інноваціях та аналітичній глибині.
- Активним методам навчання, заснованим на дискусіях та орієнтованих на проекти.
- Постійному використанню зворотного зв'язку для перегляду вибіркових модулів та реагування на суспільні зміни.

Серед напрямків, що потребують вдосконалення було згадано: глибшу інтеграцію дослідницької практики з написанням дисертацій, розширення педагогічної практики, більшу орієнтацію на контекст надання послуг, а також більший акцент на цифрових інструментах (включно з інструментами для аналізу даних соціальної роботи) та нових групах клієнтів (наприклад, ветерани війни, сім'ї, що постраждали від війни).

«Курси, які були актуальними п'ять років тому, вже застаріли; зміст необхідно терміново оновлювати, щоб врахувати війну, травматичні події та стрімкі законодавчі зміни». – Викладач, докторський рівень

Загалом викладачі вважають докторську програму академічно сильною та такою, що відповідає пріоритетам реформи, особливо коли вона відповідає науковим інтересам докторанта. Водночас вони визнають, що є можливості для кращого поєднання досліджень із реальними системами та практикою.

Погляди студентів

Студенти дуже високо оцінюють освітню програму, часто описуючи її як зразкову та адаптовану до їхніх потреб.

«На мене найбільше враження справило те, наскільки тісно пов'язані дослідження, викладання та реальна практика соціальної роботи, це змінило моє бачення професії». – Студент, докторський рівень

Вони особливо цінують:

- Гнучку структуру вибіркових дисциплін, що дозволяє спеціалізуватися.
- Сильну методологічну підготовку.
- Дружні та шанобливі стосунки з викладачами.
- Інтеграцію досліджень із практикою та політикою.

Міжнародний досвід та можливості для публікацій вважаються значною додатковою цінністю. Працевлаштування випускників за фахом у соціальній сфері розглядається як конкретний доказ ефективності програми.

«Те, що наші випускники працюють у центрах соціальних служб, НУО та на керівних посадах по всій Україні, є найсильнішим показником того, що програма є справді актуальною». – Студент, рівень докторантури

Хоча загалом вони задоволені, аспіранти закликають до більш спеціалізованого змісту в галузі захисту дітей та тісніших зв'язків між науковими дослідженнями та практикою соціальної роботи.

«Нам потрібна глибша спеціалізація за цільовими групами та навчання, узгоджене з державним законодавством, щоб фахівці могли дійсно реалізовувати соціальні гарантії на практиці», – Студент, докторський рівень

► 3.4. Висновок

Як показано в таблиці нижче, серед груп респондентів та рівнів можна узагальнити кілька спільних тем:

- 1 Якість визначається не лише теоретичною глибиною, а й інтеграцією з практикою.
- 2 Інтерактивні, діалогічні та орієнтовані на конкретні випадки методи навчання вважаються найефективнішими.
- 3 Юридична грамотність, психологічна компетентність та міждисциплінарна співпраця є ключовими для актуальності.
- 4 Постійний зворотний зв'язок від студентів та практиків сприяє підвищенню актуальності освітньої програми.
- 5 Реалії, пов'язані з війною, та стрімкі соціальні зміни вимагають постійного оновлення освітньої програми.
- 6 Практична підготовка загальноновизнана як ключовий показник ефективності програми.

У той час як викладачі більше зосереджуються на структурній збалансованості, стандартах та системній інтеграції, студенти наголошують на навчанні, що базується на реальному досвіді, професійній трансформації та формуванні етичних цінностей.

Таблиця 7. Якість, цінність та актуальність освіти у галузі соціальної роботи за рівнем освіти та типом респондента

Рівень освітньої програми	Професорсько-викладацький склад – сприйняття якості та методології	Студенти – сприйняття якості та актуальності
Бакалаврат	Поступовий перехід від теорії (перші роки) до практики (пізніші роки). Міцна основа з юридичних, психологічних та етичних питань. Широке використання інтерактивних методів навчання. Структурні обмеження стримують збільшення кількості годин, що виділяються на практику. Потреба у посиленні підготовки з роботи з документацією, цифрової компетентності та міждисциплінарних симуляцій.	Дуже високий рівень задоволеності (9–10/10). Практику описують як таку, що змінює життя. Цінують навчання навичок комунікації, юридичну грамотність, психологічні основи та навчання на основі конкретних випадків. Вважають програму такою, що розширює особисті можливості та є професійно актуальною. Вимагають більшої концентрації на практичній підготовці, прикладних юридичних навичок, роботі з документами.

Магістратура	Продуманий баланс між теорією та практикою (приблизно 50/50). Сильна орієнтація на практичну підготовку завдяки навчанню на основі конкретних випадків, симуляцій, виробничої практики та залучення практиків. Ефективність викладання оцінюється за рівнем прикладних компетентностей та залученості. Потрібна краща координація практики та постійне оновлення змісту.	Дуже позитивні оцінки (8–10/10). Цінують можливість негайного застосування знань, навичок консультування, симуляції випадків, розробки проєктів та тем, пов'язаних з війною. Високо оцінюють викладання під керівництвом практиків та гнучкість. Нечисельні пропозиції щодо покращення: оновлення тем, пов'язаних з законодавством, покращення координації практики.
Доктор філософії	Сильна орієнтація на дослідження; висока методологічна строгість; практика розглядається як прикладне дослідження, а не як безпосередня робота з отримувачами послуг. Інтерактивні методи навчання, засновані на дискусіях (дебати, аналіз випадків, наукові семінари). Якість оцінюється за результатами досліджень, незалежним мисленням та інтеграцією теорії та реформ політики. Деяка стурбованість щодо обмеженого структурованого досвіду роботи безпосередньо з отримувачами послуг.	Надзвичайно високий рівень задоволеності; сильна підтримка. Цінують гнучкість, вибіркові дисципліни, глибину досліджень, дружні та шанобливі стосунки з викладачами. Цінують інтеграцію досліджень із реальними процесами реформування. Бажають більшої спеціалізації у сфері захисту дітей та більш інтенсивного досвіду роботи з системами.

4. ПРАКТИКА У ОСВІТНІХ ПРОГРАМАХ ІЗ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ

Професорів, викладачів, керівників практики та студентів також попросили поділитися думками щодо практики в межах освітніх програм у галузі соціальної роботи.

Керівників практики запитували про завдання та обов'язки, які покладаються на студентів під час різних видів практики; ресурси та підтримку, що надаються студентам під час практики; як організовано комунікацію між навчальними закладами та місцями проходження практики; основні виклики, з якими стикаються під час організації практики; та їхню оцінку готовності студентів до прак-

тичної роботи з клієнтами, зокрема у сфері захисту дітей та реалізації Стратегії.

Професорів та викладачів попросили оцінити готовність студентів до практичної роботи, зокрема з дітьми, які потребують захисту; визначити виклики у підготовці студентів до соціальної роботи; проаналізувати, наскільки добре програма готує студентів до технологічних змін у соціальній роботі; та описати типові труднощі, з якими студенти можуть зіткнутися у професійній практиці.

Студентів запитували про корисність практичних занять для їхнього професійного розвитку; чи траплялися у них ситуації, коли їхня академічна підготовка видавалася недостатньою для ефективної практичної діяльності; які навички, вміння чи знання, здобуті під час практичних занять, виявилися найкориснішими для роботи у сфері захисту дітей; а також чи вважають вони, що випускники факультету соціальної роботи достатньо підготовлені до виконання вимог та обов'язків, що висувуються сучасним ринком праці.

► 4.1. Основні якості, що розвиваються завдяки проходженню практики

Всі групи респондентів послідовно описують практику як основу освіти у галузі соціальної роботи.

«Практика була найціннішою частиною програми – вона показала нам, як насправді виглядає соціальна робота в реальному житті». – Студент, бакалаврат

Хоча теоретична підготовка забезпечує концептуальну основу, саме практика перетворює знання на компетентності, формує професійну ідентичність та перевіряє готовність студентів до емоційно та етично вимогливої роботи. На всіх рівнях вищої освіти практика розглядається не як формальна вимога, а як вирішальний механізм професійного формування.

На всіх рівнях освіти у галузі соціальної роботи керівники практики наголошують, що практична підготовка демонструє особистісні та професійні якості студентів чіткіше, ніж результати навчання в аудиторії. До найцінніших якостей належать відповідальність, ініціативність, етична свідомість, емоційна зрілість, комунікативні навички та здатність рефлексувати й вчитися на досвіді.

«Найважливіші якості — це відповідальність, врівноважена емпатія та стресостійкість — студенти повинні підтримувати інших, не втрачаючи себе». — Керівник практики, магістерський рівень

«Найкращі студенти поєднують емпатію з рефлексією та ініціативою, перетворюючи чуйність на реальну, ефективну допомогу», — керівник практики, бакалаврат

Однак ці якості виявляються по-різному на кожному рівні освіти.

На всіх рівнях професорсько-викладацький склад оцінює практичну підготовку в середньому на 7–8 балів із 10. Вони наголошують, що жоден студент не є повністю готовим до роботи, не набувши реального досвіду. Готовність значною мірою залежить від мотивації, психологічної готовності та якості практичних занять.

Викладачі визначають кілька системних викликів, які впливають на підготовку до реальної роботи у галузі:

- Обмежений доступ до високоякісного практичного навчання.
- Швидкі зміни в законодавстві та технологіях.
- Емоційне навантаження, пов'язане з умовами війни.
- Велике навантаження та ризик вигорання як серед викладачів, так і серед студентів.
- Постійне недооцінювання соціальної роботи як професії.

«Найбільшим викликом є підготовка студентів до реальної роботи, коли умови безпеки роблять офлайн-практику майже неможливою». — Викладач, бакалаврський рівень

«Війна та дистанційне навчання значно обмежили доступ до реальної практики, що безпосередньо впливає на готовність студентів до складних випадків», — викладач магістерського рівня

Попри ці обмеження, викладачі описують важливі адаптації. До них належать гнучкий графік, ширше використання цифрових інструментів, симуляційні вправи та посилений нагляд.

Щодо цифровізації, викладачі сходяться на думці, що студенти мають високий рівень цифрових навичок, який посилився завдяки онлайн-навчанню під час війни. Однак студенти мають обмежений практичний досвід роботи з реальними цифровими системами ведення випадків.

Серед типових викликів для студентів – складання документації, тлумачення законодавства, координація з іншими службами, управління емоціями та застосування теорії в складних і непередбачуваних реальних ситуаціях.

«Ми знали теорію, але коли справа дійшла до законодавства та реальної документації, я усвідомив, скільки практичних нюансів ми не до кінця опанували». – Студент, бакалаврський рівень

«Я мав базу знань, але під час перших візитів до клієнтів та телефонних дзвінків я відчував тривогу та невпевненість щодо того, як її застосувати», – студент магістерського рівня

Студенти всіх рівнів описують виробничу практику як необхідну і часто трансформаційну для їхнього професійного зростання. На всіх рівнях студенти визначають дитино-орієнтовану комунікацію, оцінку потреб, документацію, правову обізнаність, чутливість до травм та регулювання емоцій як найцінніші компетентності, набуті завдяки практиці.

► 4.2. Практична підготовка на бакалаврському рівні

Організації та установи, що виступають базами для проходження практики

Найпоширенішими місцями проходження практики на бакалаврському рівні, за зменшенням частотності, є: центри соціальних служб та установи, що надають соціальні послуги (у 6 із 7 програм ЗВО); заклади загальної середньої освіти (6 із 7 програм); неурядові організації, зокрема ті, що надають послуги дітям та сім'ям і залучають волонтерів (5 із 7 програм); притулки для дітей, центри соціально-психологічної реабілітації дітей та центри підтримки сім'ї (4 із 7 програм); служби у справах дітей (3 із 7 програм); та міжнародні благодійні організації (3 із 7 програм).

Менш поширені бази практики зустрічаються спорадично в різних програмах. До них належать центральні виконавчі органи, відпо-

відальні за державну політику у сфері захисту дітей (включно з Міністерством соціальної політики, сім'ї та єдності України), кризові центри для жінок, заклади дошкільної освіти, заклади сімейного типу та реабілітаційні заклади (кожен з яких представлений у 2 з 7 програм).

Варто зазначити, що практика в навчальних закладах (школах та дошкільних закладах) надає обмежені можливості для повноцінного ознайомлення з професійною практикою соціальної роботи в ролі «соціального педагога». В одній із розглянутих програм практика обмежується школами, дошкільними закладами та НУО, що може обмежувати здатність студентів сформулювати всебічне розуміння масштабів та різноманітності соціальної роботи.

Погляди керівників практики

На бакалаврському рівні практика відбувається за прогресивною моделлю: на початку практична підготовка зосереджується на спостереженні та ознайомленні, тоді як на пізніших етапах передбачається дедалі активніша участь в оцінці потреб, консультуванні, профілактичній роботі та документуванні.

Керівники практики приділяють велику увагу емоційній зрілості, здатності до рефлексії, комунікативним навичкам та етичній поведінці. Практику описують як трансформаційну, особливо коли студенти виходять за межі жорстких теоретичних припущень і розвивають глибоке розуміння сімей, що перебувають у кризовій ситуації.

«Особливо важливо бачити, як студенти долають страх, стають впевненішими в собі та отримують запрошення на роботу від організацій, де вони проходили практику». — Керівник практики, бакалаврський рівень

Підтримка є багаторівневою і передбачає участь керівників від ЗВО, наставників на місцях та структуровані системи документації. Комунікація відбувається за «трикутною моделлю», що пов'язує студента, університет та місце проходження практики.

«Комунікація відбувається через чіткий трикутник: студент, керівник від ЗВО та керівник з місця проходження практики». — Керівник практики, бакалаврський рівень

Однак під час практики на бакалаврському рівні студенти та вик-

ладачі стикаються з найсерйознішими викликами у практичній підготовці.

«Ризики безпеки та перевантаженість служб означають, що студенти часто не можуть отримати доступ до реальної практики з очним навчанням, коли вони цього найбільше потребують». — Керівник практики, бакалаврський рівень

Багато закладів перевантажені. У деяких місцевостях нестабільність, пов'язана з війною, обмежує очну практику, а цифрові симуляції не можуть повністю замінити безпосередню роботу з клієнтами. Куратори оцінюють готовність до практики на 5–7/10 (залежно від курсу навчання), яка значно зростає до останнього курсу.

«Студенти бакалаврського рівня зазвичай мають 6–7 балів з 10 перед початком практики; справжня готовність розвивається завдяки досвіду під наглядом». — Керівник практики, бакалаврський рівень

Студенти вважаються достатньо підготовленими для роботи на початкових посадах під наглядом, але ще не готовими до самостійного ведення випадків у складних ситуаціях, пов'язаних із захистом дітей.

Погляди професорсько-викладацького складу

Викладачі бакалаврських програм відзначають різний рівень готовності, на який впливає досвід роботи з реальними випадками та порушення у процесі навчання, пов'язані з війною.

Погляд студентів

Студенти бакалаврату часто описують практику як найцінніший компонент своєї освіти.

«Найважливішою навичкою, яку я здобув, було навчитися спілкуватися з дітьми таким чином, щоб завоювати їхню довіру та допомогти визначити їхні справжні потреби». — Студент бакалаврського рівня

Це допомагає визначитися з кар'єрним напрямком, розвиває комунікативні навички та формує емоційну стійкість. Однак вони

частіше повідомляють про те, що на початку практики почуваються недостатньо підготовленими в юридичних питаннях, документації та подоланні кризових ситуацій. Ці прогалини розглядаються як частина професійного зростання, а не як провал програми.

Рекомендації внутрішніх оцінювачів (внутрішніх експертів вищих навчальних закладів, що брали участь у дослідженні)

Рекомендації, надані у Формі 5 внутрішніми оцінювачами, висвітлюють кілька ключових напрямків для покращення практичної підготовки на бакалаврському рівні.

По-перше, необхідно покращити змістовне наповнення практики шляхом систематичного включення компонентів захисту дітей. Це включає практичну підготовку з оцінки ризиків, безпеки дітей та ведення випадків у ситуаціях, пов'язаних із насильством, нехтуванням та жорстоким поводженням. Також важливо забезпечити, щоб студенти набули компетентностей для роботи з вразливими групами, зокрема з дітьми, які зазнали травм, внутрішньо переміщеними дітьми та дітьми з особливими освітніми потребами. Практичне застосування процедур виявлення, повідомлення та реагування на проблеми захисту дітей відповідно до чинного законодавства має бути обов'язковим компонентом практичної підготовки.

По-друге, учасники наголошують на необхідності збільшення тривалості та інтенсивності практичної підготовки – зокрема, продовження термінів та перегляду адекватності присвоєних кредитів ЕКТС – для забезпечення досягнення результатів навчання.

По-третє, ключовим пріоритетом є підвищення якості нагляду та інституційної співпраці. Це включає формалізацію ролі керівників практики, посилення їхньої участі у розробці та перегляді програм, розвиток їхніх наставницьких здібностей та налагодження більш структурованих партнерських відносин між закладами вищої освіти та організаціями, що надають місця для проходження практики.

Загалом, рекомендації вказують на необхідність більш структурованого, орієнтованого на компетентності та інтегрованого з практикою підходу до практичної підготовки.

► 4.3. Практична підготовка на магістерському рівні

Організації та установи, що виступають базами для проходження практики

Найпоширенішими місцями проходження практики в рамках магістерських програм з соціальної роботи є центри соціальних служб та установи, що надають соціальні послуги (у 5 із 6 програм вищих навчальних закладів), заклади загальної середньої та вищої освіти (3 із 6 програм) та неурядові організації (3 із 6 програм).

Менш поширені типи місць проходження практики, які зустрічаються у 2 з 6 програм, включають притулки для дітей, центри соціально-психологічної реабілітації дітей та центри підтримки сім'ї; кризові центри для жінок; міжнародні благодійні та релігійні організації; а також державні організації, що надають підтримку ветеранам війни та їхнім сім'ям.

Примітно, що одна програма пропонує стажування в обласному центрі соціальних служб та обласному підрозділі соціального захисту населення. Така практика особливо добре підходить для навчання на магістерському рівні, оскільки вона знайомить студентів з адміністративними структурами, процесами впровадження політик, а також функціями координації та навчання на вищому рівні в системі соціального захисту.

Погляди керівників практики

На рівні магістратури практична підготовка характеризується як дуже інтенсивна та тісно пов'язана з роботою студентів над кваліфікаційною роботою. Студенти безпосередньо взаємодіють із соціальними службами, беруть участь у веденні випадків, проводять оцінку потреб та розробляють індивідуальні плани втручання під наглядом.

Керівники цінують відповідальність, збалансовану емпатію, стресостійкість та мотивацію робити більше ніж регламентується мінімальними вимогами. Практика розглядається як етап, на якому теоретичні знання кристалізуються у впевнені професійні дії.

«Найбільш приємний момент — це коли студент знаходить своє професійне покликання та отримує роботу завдяки виробничій практиці». — Керівник практики, магістерський рівень

«Від студентів магістратури очікується безпосередня участь у професійній діяльності, поступове прийняття відповідальності за реальні випадки під наглядом». — Керівник практики, магістерський рівень

Структури підтримки включають детальні методичні вказівки, цифрові платформи, регулярні консультації та співпрацю з практиками та випускниками. Комунікація між університетами та базами проходження практики є активною та ґрунтується на взаєминах, часто підкріплених довготривалими інституційними партнерствами.

Рівень підготовки зазвичай оцінюється на 7–9 балів із 10.

«Більшість студентів магістратури починають практику з оцінкою близько 8 з 10 – вони мотивовані та теоретично підготовлені, але все ще набувають впевненості». — Керівник практики, магістерський рівень

Студенти, які раніше здобули освіту в галузі соціальної роботи або одночасно працюють у цій сфері, демонструють вищу готовність. Керівники практики визначають пов'язані з війною виклики, а саме дистанційний формат навчання та обмежені години наставництва як основні обмеження, проте відзначають високу адаптивність серед студентів та викладачів.

«Військовий стан та дистанційне навчання ускладнюють організацію стабільної, високоякісної практики». — Керівник практики, магістерський рівень

Відповідно до Стратегії, випускники магістратури вважаються готовими до роботи, особливо у сфері сімейних форм виховання, оцінки ризиків та втручання на рівні громади, хоча рекомендується більш систематичне узгодження з пріоритетами захисту дітей.

Погляди професорів та викладачів

Викладачі магістерських програм описують студентів як в основному готових до практичної роботи, з особливими сильними сторонами в оцінці потреб та етичному міркуванні.

Погляди студентів

Студенти магістратури описують практику як професійно занурюючу та таку, що сприяє формуванню впевненості.

«Це не було просто формальністю – ми застосовували теорію до реальних випадків, маючи чіткі завдання та потуж-

ну підтримку керівника». – Студент магістерського рівня

«Оцінка потреб, планування випадків та побудова довіри з дітьми та сім'ями – це ключові навички, які я зміцнив під час практики». – Студент магістерського рівня

Практика розглядається як механізм, що закріплює готовність до роботи. Студенти цінують досвід управління випадками, взаємодію з іншими установами, навички консультування та навчання реагування на кризові ситуації. Зазначені недоліки стосуються документації, нюансів законодавства та тривоги під час першого контакту, а не теоретичних прогалин.

Рекомендації внутрішніх оцінювачів (внутрішніх експертів вищих навчальних закладів-учасників)

У формі 5 визначено кілька пріоритетних напрямків для вдосконалення практичної підготовки на рівні магістратури:

- зміцнення партнерських відносин із ключовими зацікавленими сторонами в системі захисту дітей шляхом укладення офіційних угод про співпрацю;
- покращення змісту практичної підготовки шляхом включення складних, орієнтованих на практику завдань – зокрема, оцінки потреб дітей, розробки індивідуальних планів підтримки та розробки стратегій втручання у випадках насильства, нехтування, переміщення, а також травм і втрат;
- збільшення тривалості та інтенсивності практики на місцях (у перерахунку на кредити ECTS) та запланованого навантаження, що покладається на керівників практики на місцях.

У сукупності ці заходи дозволять забезпечити більш індивідуалізоване, орієнтоване на студента керівництво, сприятимуть постійному обміну відгуками та зміцнять здатність студентів самостійно вирішувати складні професійні завдання, що виходять за межі діяльності, пов'язаної з магістерською роботою.

► 4.4. Практична підготовка для здобуття ступеня доктора філософії (PhD)

Погляди керівників практики

На рівні докторантури практика має переважно педагогічний та дослідницький характер і відбувається в закладах вищої освіти та

наукових установах, а не безпосередньо у взаємодії з отримувачами послуг. Керівники цінують самостійність, аналітичне мислення, креативність та лідерські здібності.

«Я ціную здобувачів освіти, які виявляють ініціативу, аналітичне мислення та сміливість пропонувати й впроваджувати нові підходи в практиці». — Наставник з практики, докторський рівень

Від студентів очікується поєднання досліджень з практикою, ініціативність у розробці проєктів та демонстрація високих комунікативних та координаційних навичок.

Завдання зазвичай включають проведення семінарів, підготовку методичних матеріалів, проведення прикладних досліджень та узгодження практичної діяльності з темами дисертацій.

«Під час практики здобувачі освіти насамперед розвивають педагогічні та дослідницькі навички, пов'язуючи роботу над дисертацією з реальними освітніми та соціальними проєктами», — керівник практики, рівень аспірантури

Керівники підкреслюють наявність потужних структур академічної та методологічної підтримки, зокрема доступ до наукових семінарів, наукових студій та цифрових платформ.

Виклики на цьому рівні пов'язані з узгодженням вузькоспеціалізованих тем досліджень із відповідними місцями проходження практики, обмеженою спроможністю установ приймати практикантів та пов'язаними з війною перешкодами, що обмежують доступ до польових досліджень.

«Найбільша складність полягає у пошуку місць для проходження практики, які можуть надати значну підтримку зі спеціалізованими темами дисертацій за умов поточного навантаження та обмежень безпеки». — Керівник практики, докторський рівень

Рівень підготовки загалом оцінюється на 7–8 балів із 10, причому оцінка варіюється залежно від попереднього професійного досвіду. Випускників докторських програм вважають добре підготовленими до стратегічних та аналітичних ролей у сфері захисту дітей, а також реформування системи догляду за дітьми та під-

тримки, хоча вони менш орієнтовані на безпосередню роботу на передовій.

Погляди професорсько-викладацького складу

На рівні докторантури викладачі відзначають високу дослідницьку компетентність, але визнають обмежену практику безпосередньої роботи з дітьми.

Погляд студентів

Студенти цінують практику, інтегровану з дослідженнями, можливості збирати емпіричні дані та отримати досвід викладання.

«Практика була тісно пов'язана з моєю дисертацією, добре організована та безпосередньо зміцнила мої дослідницькі та професійні навички». – Студент, докторський рівень

Втім, студенти повідомляють про незначні прогалини в знаннях, що здебільшого пов'язано з попереднім професійним досвідом. Якщо й виникають труднощі, то вони стосуються бюрократичних процедур, документації або незнайомих груп клієнтів.

«Теорія була сильною, але справжнім викликом було орієнтування в документації та інституційних процедурах на практиці». – Студент, докторський рівень

Практика розглядається як засіб зміцнення професійних мереж та просування кар'єри.

► Висновок

Як показано в таблиці нижче, практична підготовка широко визнається визначальним елементом освіти у галузі соціальної роботи. Думки керівників, викладачів та студентів можна узагальнити у кількох ключових висновках:

- Практична підготовка значно підвищує рівень готовності на всіх рівнях.
- Емоційна стійкість та етична зрілість є такими ж важливими, як і технічна компетентність.
- Військовий стан та системні обмеження створюють серйозні труднощі для організації практики.

- Практична підготовка значно підвищує рівень готовності на всіх рівнях.
- Емоційна стійкість та етична зрілість є такими ж важливими, як і технічна компетентність.
- Військовий стан та системні обмеження створюють серйозні труднощі для організації практики.
- Цифрова компетентність швидко розвивається, хоча доступ до операційних систем залишається обмеженим.
- Узгодженість з реформою догляду дітей та підтримки покращується з підвищенням рівня навчання.
- Підготовка бакалаврів вимагає найбільшого посилення між-відомчої координації та ведення складних випадків.

Попри значні контекстуальні виклики, практика характеризується як стійка, адаптивна та надзвичайно важлива для професійного формування. Вона залишається основним простором, де студенти навчаються не лише як діяти, а і як мислити, рефлексувати та захищати права й гідність дітей та сімей у складних та швидкозмінних умовах.

Як на рівні бакалаврату, так і на рівні магістратури практика переважно зосереджена в центрах соціальних служб, навчальних закладах та неурядових організаціях, при цьому доступ до більш різноманітних місць проходження практики на системному рівні варіюється залежно від університету. Місця проходження практики не завжди відображають прогресивну модель формування компетентностей, описану керівниками практики. Наприклад, кілька програм пропонують проходження практики в Міністерстві соціальної політики, сім'ї та єдності України на рівні бакалаврату, тоді як лише одна програма надає таку можливість на магістерському рівні.

Незалежно від типу місця проходження практики, вона не завжди забезпечує студентам можливість повноцінної участі у професійній діяльності у галузі соціальної роботи. Хоча респонденти прямо не згадували про це, загальна якість навчання на основі практики залишається предметом занепокоєння.

Таблиця 8. Практика у галузі освіти із соціальної роботи за рівнем освіти та групою респондентів

Рівень освітньої програми із соціальної роботи	Погляди професорсько-викладацького складу	Погляди керівників практики	Досвід студентів щодо практики
Бакалаврат	Прогресивна модель: спостереження → керування участю → активна участь. Готовність до практики ~5–7/10, зростає до останнього курсу. Сильна у формуванні професійної ідентичності; обмежена у самостійній роботі зі складними випадками.	Наголос на емоційній зрілості, комунікації, етичній поведінці. Завдання включають спостереження, консультування, документацію, профілактичну діяльність. Сильна модель комунікації «трикутник» (студент–університет–база практики). Основні обмеження: війна, перевантаження інституцій, обмежена кількість годин, залежність від симуляцій.	Опишіть практику як трансформаційну. Розвивайте комунікацію, стійкість, емпатію. Практика виявляє прогалини в знаннях щодо ведення документації, юридичній сфері, кризовому втручанні. До останнього року навчання впевненість зростає, але все ще потрібний нагляд у складних випадках захисту дітей.
Магістратура	Збалансована модель «теорія-практика» (~50/50). Практика є центральною для формування компетентності. Рівень готовності оцінюється на ~7–9/10 залежно від попереднього досвіду. Сильні сторони: аналіз випадків, оцінка потреб, етичне міркування.	Опишіть інтенсивну, оперативну практику. Студенти беруть участь у веденні випадків, оцінках, плануванні втручань. Цінують відповідальність, емпатію, стійкість до стресу. Виклики: перебої через війну, обмежені години для керівників практики, перевантажені установи. Вважають випускників оперативно готовими до виконання своїх професійних ролей під наглядом у сфері захисту дітей.	Розглядають практику як засіб зміцнення впевненості та консолідації готовності. Набувають навичок консультування, міжвідомчої координації, реагування на кризові ситуації. Відзначається початкова тривога при контакті з клієнтами. Документація та законодавчі нюанси визначені як проблемні сфери.
Доктор філософії	Практична підготовка здебільшого орієнтована на дослідження та викладання. Сильна методологічна підготовка; обмежений безпосередній досвід роботи у сфері захисту дітей. Рівень готовності оцінюється на ~7–8/10. Сильні сторони – аналітичні здібності та здатність до реформ; слабкі сторони – недостатнє занурення у безпосередню роботу з випадками.	Цінують незалежність, інтеграцію наукових досліджень, лідерство, інновації. До завдань входять: проведення семінарів, прикладні дослідження, розробка методик. Виклики: узгодження тем дисертацій із місцями проходження практики; обмежені інституційні можливості; обмеження доступу в умовах війни. Загалом високий рівень готовності до виконання стратегічних функцій.	Цінують практику, засновану на дослідженнях, та професійне мережування. Повідомляється про незначні прогалини в теоретичних знаннях; більше викликів пов'язано з бюрократичними процедурами та документацією. Розглядають практику як зміцнення професійної траєкторії, а не як підготовку до роботи з конкретними випадками.

5. ПІДГОТОВКА СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ ДО ЗАХИСТУ ДІТЕЙ ТА ВПРОВАДЖЕННЯ СТРАТЕГІЇ

Ступінь, в якому освітні програми з соціальної роботи готують студентів до реалізації Стратегії, оцінювався за допомогою двох інструментів самооцінювання.

По-перше, заклади вищої освіти заповнили **Форму 3**. У цій формі їх просили надати структурований опис обраних курсів, які найтісніше пов'язані з ключовими пріоритетами Стратегії.

По-друге, заклади заповнили **Форму 4**. Цей шаблон містив прохання оцінити, наскільки добре конкретні теми захисту дітей, а також цілі та завдання Стратегії, висвітлюються в їхніх освітніх програмах.

Аналіз форм самооцінювання показує, що навчальні заклади по-різному розуміли та застосовували критерії оцінювання. Деякі відповіді, здається, переоцінюють висвітлення тем та відповідність Стратегії, тоді як інші містять більш критичну та реалістичну оцінку.

Було використано шкалу оцінювання від 1 до 3 (1 = не висвітлено

взагалі; 2 = висвітлено достатньо; 3 = висвітлено чудово). Однак шкала застосовувалася не послідовно. У деяких випадках оцінювачі використовували оцінку 0, щоб вказати, що тема не висвітлена, хоча цей варіант не був включений до шкали. В інших випадках оцінка 3 присвоювалася навіть тоді, коли тема висвітлювалася лише в рамках вибіркового курсу. Ці невідповідності слід враховувати під час інтерпретації висновків, оскільки вони впливають на порівнянність та надійність результатів.

Для аналітичних цілей для інтерпретації середніх балів використовувалися такі порогові значення:

- Високий рівень висвітлення: 2,5 і вище
- Помірне висвітлення: від 1,8 до 2,4
- Низький рівень висвітлення: нижче 1,8

Жодна з розглянутих програм не пропонує офіційної спеціалізації з питань захисту дітей. Однак деякі програми включають навчальні курси, орієнтовані на захист дітей, у рамках своїх вибіркового курсу. У кількох університетах вибіркові курси були включені до самооцінки. Як наслідок, заявлений рівень підготовки з певних тем не обов'язково поширюється на всіх випускників, оскільки обсяг знань студентів залежить від обраних ними курсів.

Для всіх трьох рівнів освіти загальний середній бал самооцінювання за загальними темами захисту дітей та пріоритетами Стратегії становить 1,68. Це свідчить про загальне недостатнє висвітлення цих тем.

Нижче наведено детальний аналіз за рівнями освіти.

► **5.1. Бакалаврські програми**

Загальний середній бал самооцінювання за загальними темами захисту дітей та пріоритетами Стратегії у всіх розглянутих бакалаврських програмах становить 1,8, що свідчить про помірне охоплення.

Захист дітей та теми зі Стратегії загалом інтегровані як в обов'язкові, так і в вибіркові курси. До них належать дисципліни з соціального та правового захисту, правового регулювання соціальної роботи та правових засад надання соціальних послуг. Ці курси забезпечують нормативно-правову та правозахисну основу для практики захисту дітей.

Підходи, орієнтовані на сім'ю, відображені в таких курсах, як соціальна робота з сім'ями, соціальна підтримка прийомних сімей та

усиновлювачів, а також соціальна робота з дітьми-сиротами та дітьми, позбавленими батьківського піклування (останні два є курсами за вибором).

Питання профілактики та захисту розглядаються в рамках курсів щодо запобігання жорстокому поводженню з дітьми, домашнього насильства та соціально-педагогічної профілактики шкідливої поведінки. Додаткові дисципліни, такі як інклюзивна освіта, соціальна робота з особами з інвалідністю, послуги на рівні громади, оцінювання потреб, консультування та професійна документація, допомагають розвивати практичні навички, що мають значення для захисту дітей.

ВИЯВЛЕНІ ОБМЕЖЕННЯ

Самооцінювання також висвітлює кілька системних, структурних та змістовних обмежень. Це сфери, в яких висвітлення є частковим або нерівномірним у порівнянні з поточними пріоритетами реформи догляду та підтримки дітей:

- Обмежена увага до системних та стратегічних аспектів реформи;
- Прогалини в таких темах, як реінтеграція, альтернативний догляд та підтримуване проживання;
- Недостатнє висвітлення кризових ситуацій та умов війни;
- Обмежена інтеграція цифрових інструментів та технологій;
- Обмеження у втіленні теорії в практику;
- Недостатня увага до участі та розширення прав і можливостей дітей.

Висвітлення загальних тем захисту дітей

Як показано в таблиці нижче, загальне висвітлення тем захисту дітей у бакалаврських програмах є помірним. Глибше висвітлення спостерігається у правових, інституційних та ціннісних аспектах захисту дітей. Натомість більш практичні сфери, такі як ведення випадку щодо захисту дітей, реагування на надзвичайні ситуації та реінтеграція, висвітлюються менш послідовно. Інтеграція сучасних процесів захисту дітей в освітні програми залишається обмеженою.

Таблиця 9. Самооцінювання рівня висвітлення загальних тем захисту дітей

Високий рівень висвітлення (середній бал вище 2,5)	
Ролі та обов'язки організацій із захисту дітей (як державних, так і неурядових)	2.7

Розв'язання проблем та конфліктів	2.7
Основні принципи, знання, здібності та навички соціальної роботи	2.6
Основні цінності соціальної роботи, включаючи практику соціальної роботи у сфері захисту дітей	2.6
Комунікативні навички, обговорення складних тем, навички проведення інтерв'ю та підходи, орієнтовані на дітей	2.6
Помірний рівень висвітлення (середні бали від 2,4 до 1,8)	
Розвиток дитини (вікові особливості, етапи розвитку, сприятливі умови тощо)	2.4
Ведення документації протягом усього процесу ведення випадку	2.4
Запобігання порушенню прав дитини, включаючи заходи щодо зміцнення сім'ї (ненасильницьке спілкування, позитивна дисципліна та управління поведінкою)	2.4
Визначення найкращих інтересів дитини	2.4
Ведення випадків щодо дітей та сімей соціальними працівниками	2.4
Діти з хронічними та/або тяжкими захворюваннями (наприклад, ВІЛ тощо). Інвалідність, соціальна дискримінація або стигматизація	2.4
Перенаправлення до інших організацій із захисту дітей, включаючи державні та неурядові організації, що надають послуги (методи, ведення документації тощо)	2.4
Захист дітей у законодавстві України	2.3
Роль любові та значення сімейного виховання для розвитку дитини	2.3
Проблеми/труднощі/порушення у сфері захисту дітей, що розглядаються	2.1
Особливості спілкування та вміння спілкуватися з дітьми з інвалідністю, особливими освітніми потребами	2.1
Забезпечення пріоритетності сімейного догляду за дітьми та використання інституційного догляду лише як тимчасового заходу та крайнього засобу	2.1
Етичні питання у наукових дослідженнях та практичній роботі з дітьми, які перебувають у групі ризику або страждають від жорстокого поводження, насильства, нехтування або експлуатації	2.1
Добробут, безпека дитини та самогляд	2.0

Захист дітей у міжнародних документах, заснованих на правах людини	2
Надання основних рекомендацій щодо позитивного батьківства та наслідків насильства, надмірної дисципліни для дитини	2
Визначення захисту дітей (поняття, захист дітей як система)	1.9
Реінтеграція дитини в сімейне середовище	1.9
Ведення випадку у сфері захисту дітей (усі етапи ведення випадку)	1.9
Захист дітей у надзвичайних ситуаціях	1.9
Низький рівень висвітлення (середні показники нижче 1,8)	
Підтримуюча супервізія та наставництво	1.7
Реформа системи забезпечення та захисту прав дитини (сімейні форми виховання та догляд дітей)	1.6
Документи дитини (свідоцтво про народження, паспорт, картка щеплень, медична картка тощо): вимоги щодо отримання, відповідальність	1.3

Готовність за цілями Стратегії

Ціль 1: Зміцнення спроможності сімей, раннє виявлення та професійне реагування на кризові ситуації

Як показано в таблиці нижче, результати самооцінювання вказують на нерівномірне та загалом помірне висвітлення тем, пов'язаних із ціллю 1, у розглянутих бакалаврських програмах. Базові питання виявлення та загальні теми соціальної роботи висвітлюються більш детально, ніж спеціалізовані або специфічні для конкретних послуг заходи. Існує чіткий акцент на ранньому виявленні, оцінці вразливості та профілактичній підтримці, які є ключовими елементами первинного захисту дітей та ефективних систем контролю.

Загалом, бакалаврські програми зосереджуються переважно на ранньому виявленні та базовій підтримці сім'ї. Більш спеціалізовані послуги на рівні громади, особливо ті, що стосуються дітей з інвалідністю та кризових ситуацій, представлені менш повно. Більша увага до практичного надання послуг та моніторингу якості зміцнила б підготовку до реалізації Цілі 1.

Таблиця 10. Самооцінювання висвітлення бакалаврськими програмами тем, пов'язаних із Ціллю 1 Стратегії

Високий рівень висвітлення (середні бали вище 2,5)	
Соціальна робота з дітьми, які ризикують бути розлученими із сім'єю внаслідок низької спроможності їхніх сімей підтримувати безпечне оточення, сприятливе для їхнього розвитку, з різних причин (загальні питання, особливості)	2.7
Помірний рівень висвітлення (середні бали від 2,4 до 1,8)	
Виявлення ознак вразливості дітей та сімей на ранніх етапах, забезпечення необхідного реагування та допомоги з урахуванням їхніх потреб	2.3
Соціальна робота з дітьми з інвалідністю та особливими освітніми потребами, які ризикують бути розлученими із сім'єю внаслідок відсутності послуг з інклюзії та підтримки в їхній родині та територіальній громаді (загальні питання, особливості)	2.3
Надання послуг з консультування/формування життєстійкості	2.3
Оцінка потреб дитини та спроможності сім'ї їх задовольнити/оцінка потреб дитини та сім'ї (Наказ Міністерства соціальної політики № 1005 від 2018 р.; дитина в сім'ї з ознаками СЖО)	2.3
Виявлення потреби мешканців територіальної громади/області у соціальних послугах	2.2
Виявлення дітей, які не перебувають під опікою батьків	2.1
Надання послуг соціальної підтримки сім'ям/особам, які перебувають у СЖО	2.1
Міжвідомча та міждисциплінарна взаємодія, робота в складі групи із забезпечення та захисту прав дитини (Комітет із захисту прав дитини)	2.1
Виявлення дітей, які потребують підтримки у зв'язку з порушеннями розвитку та здоров'я, та забезпечення адекватного реагування й допомоги	1.9
Цифровізація процесів у сфері забезпечення та захисту прав дитини, соціальних послуг	1.9
Низький рівень висвітлення (середні показники нижче 1,8)	
Надання послуг з екстреного (кризового) втручання	1.7
Надання послуги супроводу під час інклюзивної освіти	1.5
Надання послуг раннього втручання у дошкільному віці	1.5

Моніторинг надання соціальних послуг дітям та сім'ям з дітьми, оцінка їхньої якості (у тому числі зовнішня) та оприлюднення відповідних результатів	1.3
Надання послуги денного догляду дітей з інвалідністю	1.0

Ціль 2: Розвиток системи сімейних форм виховання

Теми, пов'язані з ціллю 2, висвітлюються на середньому або низькому рівні (оцінки від 2,1 до 1,5). Зміст щодо сімейних форм догляду включено до програм, але він не інтегрований у систематичний або комплексний спосіб.

Існують прогалини в таких сферах, як інформаційно-просвітницька робота, комунікація з громадськістю, стратегії набору персоналу та місцеве планування з метою розширення сімейних форм догляду. Бакалаврські програми, як правило, більше зосереджуються на індивідуальній підтримці та комунікативних навичках, ніж на більш широких системних реформах, необхідних для розвитку систем сімейних форм догляду.

Таблиця 11. Самооцінювання висвітлення бакалаврськими програмами тем, пов'язаних із Ціллю 2 Стратегії

Помірний рівень висвітлення (середні бали від 2,4 до 1,8)	
Надання послуг соціальної підтримки сім'ям, які виховують дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування,	2.1
Спілкування з опікунами, доглядачами, усиновлювачами, прийомними батьками, вихователями	2.0
Низький рівень висвітлення (середні оцінки нижче 1,8)	
Соціальна робота з дітьми-сиротами, дітьми, позбавленими батьківського піклування, у тому числі тими, що перебувають на тимчасово окупованих територіях та в зонах бойових дій (загальні питання, особливості)	1.7
Започаткування та підтримка діяльності груп підтримки серед прийомних батьків, батьків-усиновителів, опікунів, вихователів з метою поширення та підтримки позитивного досвіду виховання дітей	1.7
Підтримка сімей, до яких реінтегруються або влаштовуються діти з інтернатних закладів та закладів виховання	1.7
Підвищення обізнаності та залучення людей до створення сімейної опіки над сиротами та дітьми, позбавленими батьківського піклування; забезпечення набору патронатних батьків з урахуванням потреб територіальних громад	1.5

Ціль 3: Реінтеграція переміщених дітей та сімей

Ціль 3 має найнижчі загальні показники (від 0,9 до 1,9), що свідчить про дуже обмежену інтеграцію в бакалаврські програми. Помірний рівень охоплення (1,9) спостерігається у галузі соціальної роботи з переміщеними або депортованими дітьми. Однак ця тема розглядається переважно в рамках загальних механізмів реагування на кризові ситуації, а не зосереджується конкретно на оцінці потреб у реінтеграції та наданні підтримки.

Ці висновки свідчать про обмежену підготовку в галузі ведення випадків, що стосуються переміщення, планування реінтеграції з урахуванням травматичного досвіду та транскордонної координації. Ці компетентності є надзвичайно важливими в ситуаціях масового переміщення.

Таблиця 12. Самооцінювання висвітлення бакалаврськими програмами тем, пов'язаних із Ціллю 3 Стратегії

Помірний рівень висвітлення (середні бали від 2,4 до 1,8)	
Соціальна робота з дітьми, які були переміщені (евакуйовані) з закладів інституційного догляду та виховання, перебувають під опікою сім'ї, депортовані або примусово переміщені (загальні питання, особливості)	1.9
Низький рівень висвітлення (середні бали нижче 1,8)	
Оцінка потреб дитини-сироти, дитини, позбавленої батьківського піклування, яка була переміщена (евакуйована) за кордон	1.3
Надання підтримки дітям, переміщеним (евакуйованим) разом із батьками та іншими законними представниками, включаючи допомогу в реінтеграції дітей, які повертаються з-за кордону, та їхніх сімей у місці повернення, а також надання їм послуг відповідно до їхніх потреб	1.3
Оцінка та задоволення потреб дітей, які повернулися з-за кордону, та їхніх сімей	0.9

Ціль 4: Трансформація закладів інституційного догляду та реінтеграція дітей у сімейне оточення

Висвітлення тем, пов'язаних з трансформацією закладів інституційного догляду, загалом є низьким (оцінки від 1,0 до 2,0). Дані показують, що цей стратегічний напрям розглядається переважно на базовому або концептуальному рівні. Розвиток практичних, орієнтованих на реформи навичок є обмеженим, як і підготовка в таких сферах, як планування інституційної реформи,

системний аналіз та управління трансформацією. Однак ці компетентності часто є належним чином висвітленими і зазвичай розвиваються на рівні магістратури або через спеціалізовану післядипломну підготовку.

Таблиця 13. Самооцінювання висвітлення бакалаврськими програмами тем, пов'язаних із Ціллю 4 Стратегії

Помірний рівень висвітлення (середні бали від 2,4 до 1,8)	
Соціальна робота з дітьми, які перебувають під опікою та вихованням в установах (загальні питання, особливості)	2.0
Низький рівень висвітлення (середні бали нижче 1,8)	
Підготовка дитини до повернення в сім'ю, до усиновлення, до влаштування в сім'ю або в умови, близькі до сімейних, з урахуванням потреб та найкращих інтересів дитини	1.7
Надання підтримки сім'ям, до яких реінтегруються або влаштовуються діти з інтернатних закладів та закладів інституційного виховання	1.7
Оцінка спроможності (батьківського потенціалу) біологічних батьків та інших законних представників дітей, які перебувають у закладах інституційного догляду та виховання 24/7	1.6
Оцінка потреб дитини в закладі інтернатного типу з метою встановлення можливості повернення дитини до її сім'ї, влаштування в сім'ю або в умови, близькі до сімейних, а також потреб в освітніх, медичних, соціальних, реабілітаційних та інших послугах	1.4
Розробка планів трансформації інтернатних закладів для дітей	1.3
Проведення комплексної оцінки закладів інтернатного догляду та виховання дітей	1.2
Моніторинг мережі закладів та дітей, які перебувають у закладах догляду та виховання	1.0

Ціль 5: Соціальна інтеграція осіб, які мають досвід альтернативного догляду та виховання

Висвітлення тем, пов'язаних із соціальною інтеграцією осіб, які мають досвід альтернативного догляду та виховання, є стабільно низьким (оцінки від 0,8 до 1,9). Це свідчить про недостатню структуровану підготовку майбутніх фахівців до надання підтримки молоді, яка переходить від альтернативної опіки до самостійного життя.

В освітній програмі існують значні прогалини, пов'язані з моделями підтриманого проживання та довгострокового планування переходу, особливо для молоді з інвалідністю. Партисипативні принципи викладаються переважно на концептуальному рівні, приділяючи обмежену увагу практичним інструментам для участі та розширення можливостей.

Таблиця 14. Самооцінювання висвітлення бакалаврськими програмами тем, пов'язаних із Ціллю 5 Стратегії

Помірний рівень висвітлення (середні бали від 2,4 до 1,8)	
Надання індивідуальної підтримки та допомоги у підготовці до самостійного життя дітям, яким надається альтернативний догляд та виховання	1.9
Низький рівень висвітлення (середні бали нижче 1,8)	
Соціальна робота з дітьми та особами віком до 23 років, які мають досвід перебування в закладах догляду та виховання або сімейних формах догляду (загальні питання, особливості)	1.7
Створення груп взаємної підтримки та допомоги для дітей та осіб, які мають досвід альтернативного догляду та виховання	1.7
Забезпечення повноцінної участі всіх дітей, особливо дітей та осіб, які мали досвід альтернативного догляду та виховання, у житті їхніх сімей, навчальних закладів, громади; залучення їх до прийняття рішень з усіх питань, що їх стосуються	1.6
Надання послуг з підтримки у працевлаштуванні та на робочому місці	1.5
Надання послуг із соціальної інтеграції дітей та осіб віком до 23 років, які мають досвід альтернативного догляду та виховання	1.3
Надання послуг з підтриманого проживання молоді з інвалідністю, особам з досвідом альтернативного догляду та виховання	0.8

ВИСНОВОК

Бакалаврські програми мають чітко окреслену загальну професійну спрямованість. Вони забезпечують міцну базу знань у сферах прав дитини, етики, законодавства, ведення випадку, підтримки сім'ї та профілактики. Виразний акцент зроблено на ранньому виявленні вразливості, оцінюванні потреб, соціальній підтримці сімей у складних життєвих обставинах і залученні громади. Освітні програми орієнтовані на підготовку випускників до початкового рівня професійної діяльності в соціальній роботі. Однак уз-

годження з повним обсягом Стратегії потребує подальшого розвитку. Сфери, що потребують посилення, включають реінтеграцію, трансформацію закладів інституційного догляду, цифровізацію, реагування на кризові ситуації та підтримку самостійного життя. Необхідна цілеспрямована модернізація навчальних програм, щоб краще підготувати молодих людей у до практичних вимог реформи догляду та підтримки дітей.

► 5.2. Магістерські програми

У самооцінювання взяли участь шість магістерських програм. Однак одна програма надала лише загальний письмовий огляд і не оцінювала компоненти. Тому середній бал базується на самооцінюванні п'яти університетів.

Загальний середній бал самооцінювання за загальними темами захисту дітей та пріоритетами Стратегії серед розглянутих магістерських програм становить 1,9. Це дещо вище, ніж середній показник для бакалаврських програм (1,8), але все одно свідчить про помірний рівень висвітлення.

На магістерському рівні теми захисту дітей та реформи догляду та підтримки дітей включені до спеціалізованих курсів та курсів з менеджменту.

Компетентності у сфері захисту дітей формуються завдяки таким курсам, як «Соціальний захист дітей» (вибірковий курс), «Соціальний та правовий захист жертв домашнього насильства», «Технології соціальної роботи з сім'ями», «Клінічна соціальна робота», «Суїцидологія» та «Соціальні послуги в умовах війни». Ці курси сприяють вдосконаленню навичок у сфері забезпечення безпеки, травмоорієнтованої практики, захисту дітей у надзвичайних ситуаціях та роботи з вразливими групами населення. Гендерночутливі та антидискримінаційні підходи закріплюються завдяки курсам з гендерної політики в Україні та практичному курсу з питань запобігання та боротьби з дискримінацією в Україні.

Системні та стратегічні компетентності розвиваються завдяки таким курсам, як методи організації діяльності міждисциплінарної команди, міжвідомча та міждисциплінарна співпраця між суб'єктами соціальної роботи, управління соціальним та інклюзивним середовищем, а також технології надання соціальних послуг. Ці курси зосереджуються на координації та розробці послуг. Аналітичні та дослідницькі навички зміцнюються завдяки таким пред-

метам, як прогнозування та моделювання в соціальній роботі, методологія досліджень та актуальні проблеми соціальної роботи.

Міжнародні та порівняльні перспективи включені до курсів, що досліджують соціальний захист в Україні та інших країнах, а також соціальну роботу в глобальному контексті.

Дані оцінювання вказують на кілька вагомих сильних сторін. Освітні програми побудовані на основі компетентностей, з чіткими зв'язками між професійними компетентностями та результатами навчання. Сильними напрямками є етика, міжвідомча співпраця, оцінка потреб, планування випадків та підтримка сім'ї. Програми наголошують на правах людини, гідності, емпатії та партнерстві з дітьми та сім'ями. Вони також приділяють увагу дослідженням, глобальним тенденціям у соціальній роботі, управлінським навичкам розв'язанню конфліктів.

Виявлені слабкі сторони включають обмежену увагу до цифровізації, недостатній акцент на адвокації та впливі на політику, а також необхідність оновлення практичних модулів у відповідь на виклики воєнного та післявоєнного періодів. Також відсутній систематичний компонент міжнародної практики. Ці прогалини підкреслюють необхідність більш тісної інтеграції механізмів реформ, покращення навчання у сфері цифрових технологій та адвокації, а також більш послідовного обов'язкового висвітлення ключових компетентностей у сфері захисту дітей.

Висвітлення загальних тем захисту дітей

Як показано в таблиці нижче, середній бал 2,3 свідчить про загально високий або помірний, але нерівномірний рівень інтеграції загальних тем захисту дітей в освітні програми магістерського рівня. Найвищі бали отримано за основні принципи та навички соціальної роботи, розв'язання конфліктів, підтримуючу супервізію та наставництво, а також захист дітей у надзвичайних ситуаціях. Ці сфери відображають акцент на розвиненому професійному судженні, що є важливим для лідерських та координаційних ролей у системі захисту дітей.

Більшість оцінок коливаються в діапазоні від 2,2 до 2,4. Дані свідчать про те, що магістерські програми приділяють більшу увагу правовим, системним та етичним аспектам захисту дітей, ніж повсякденним оперативним інструментам. Відносно високі оцінки за вивчення міжнародних стандартів прав людини та національного законодавства свідчать про хорошу узгодженість з політичними та реформаторськими рамками.

Загалом, питання захисту дітей розглядаються системно, але переважно на узагальненому рівні. Менше уваги приділяється процедурним та оперативним аспектам практики, зокрема заходам із захисту дітей, спрямованим на реінтеграцію.

Таблиця 15. Самооцінювання висвітлення магістерськими програмами загальних тем захисту дітей

Високий рівень висвітлення (середні бали 2,5 і вище)	
Основні принципи, знання, здібності та навички, необхідні для соціальної роботи	2.6
Розв'язання проблем та конфліктів	2.6
Підтримуюча супервізія та наставництво	2.6
Захист дітей у надзвичайних ситуаціях	2.5
Помірний рівень висвітлення (середні бали від 2,4 до 1,8)	
Захист дітей у міжнародних документах, заснованих на правах людини	2.4
Захист дітей згідно з законом України	2.4
Основні цінності соціальної роботи, включаючи практику соціальної роботи у сфері захисту дітей	2.4
Ролі та обов'язки суб'єктів захисту дітей (як державних, так і неурядових організацій)	2.4
Проблеми/труднощі/порушення у сфері захисту дітей, що розглядаються	2.4
Розвиток дитини (вікові особливості, етапи розвитку, сприятливі умови тощо)	2.4
Комунікативні навички, обговорення складних тем, навички проведення інтерв'ю та дитиноцентровані підходи	2.4
Визначення найкращих інтересів дитини	2.4
Ведення соціальними працівниками випадків дітей та сімей	2.4
Діти з хронічними та/або тяжкими захворюваннями (наприклад, ВІЛ тощо). Інвалідність, соціальна дискримінація або стигматизація	2.4
Перенаправлення до інших організацій із захисту дітей, включаючи державні та неурядові організації, що надають послуги (методи, ведення документації тощо)	2.4
Надання основних рекомендацій щодо позитивного батьківства	2.3

Роль любові та значення сімейної турботи для розвитку дитини	2.2
Забезпечення сімейного догляду дітей як пріоритету та використання інституційного догляду лише як тимчасового заходу та крайнього засобу	2.2
Етичні питання у наукових дослідженнях та практичній роботі з дітьми, які перебувають у групі ризику або страждають від жорстокого поводження, насильства, нехтування або експлуатації	2.2
Добробут, безпека дитини та самогляд	2.2
Визначення поняття захисту дітей (концепція, захист дітей як система)	2.0
Особливості спілкування та вміння спілкуватися з дітьми з інвалідністю, особливими освітніми потребами	2.0
Ведення документації протягом усього процесу ведення випадку	2.0
Запобігання порушенню прав дитини, включаючи заходи щодо зміцнення сім'ї (ненасильницьке спілкування, позитивна дисципліна та управління поведінкою)	2.0
Реформа системи забезпечення та захисту прав дитини (сімейні форми виховання та догляду дітей)	2.0
Реінтеграція дитини в сімейне оточення	1.8
Ведення випадків щодо захисту дітей (усі етапи ведення випадків)	1.8
Низький рівень висвітлення (середні показники нижче 1,8)	
Документи дитини (свідоцтво про народження, паспорт, картка щеплень, медична картка тощо): вимоги щодо отримання, відповідальність	1.6

Готовність за цілями Стратегії

Ціль 1: Зміцнення спроможності сімей, раннє виявлення та професійне реагування на кризові ситуації

Як показано в таблиці нижче, розподіл середніх балів за результатами самооцінювання щодо висвітлення тем Цілі 1 (від 3,0 до 1,8) свідчить про загалом високий або середній рівень висвітлення компонентів системного рівня та компонентів, пов'язаних із координацією. Магістерські програми добре готують випускників до виконання функцій, пов'язаних із плануванням на рівні громади, міждисциплінарною командною роботою (наприклад, у комітетах із захисту прав дитини та міждисциплінарних командах) та моніторингом надання послуг. Аналітичні та управлінські ком-

петентності розвинені на високому рівні, що відображає поточні реформи децентралізації та моделі послуг на рівні громади. Послуги з профілактики та зміцнення сім'ї також включені, хоча вони не висвітлюються у вузькоспеціалізованому контексті.

Водночас результати показують слабше охоплення спеціалізованих моделей послуг, особливо тих, що вимагають технічних, цифрових або орієнтованих на інклюзію знань. Цифровізація процесів захисту дітей є особливо недорозвиненою, попри її зростаюче значення для ведення випадків, систем даних та координації послуг.

Загалом охоплення Цілі 1 є сильним на стратегічному та системному рівнях, але нерівномірним на оперативному рівні. Зміцнення цифрових навичок, інклюзивних моделей надання послуг та спеціалізованих заходів, орієнтованих на дітей, покращило б підготовку до сучасних систем захисту дітей.

Таблиця 16. Самооцінювання висвітлення магістерськими програмами тем, пов'язаних із Ціллю 1 Стратегії

Високий рівень висвітлення (середні бали 2,5 і вище)	
Виявлення потреби мешканців територіальної громади/області у соціальних послугах	3.0
Міжвідомча та міждисциплінарна взаємодія, робота в команді із забезпечення та захисту прав дитини (Комітет із захисту прав дитини)	2.8
Моніторинг надання соціальних послуг дітям та сім'ям з дітьми, оцінка їхньої якості (у тому числі зовнішня) та оприлюднення відповідних результатів	2.6
Надання послуг соціальної підтримки сім'ям/особам, які перебувають в СЖО	2.6
Виявлення ознак вразливості дітей та сімей на ранніх етапах, забезпечення необхідного реагування та допомоги з урахуванням їхніх потреб	2.6
Помірний рівень висвітлення (середні показники від 2,4 до 1,8)	
Соціальна робота з дітьми, які ризикують бути розлученими із сім'єю внаслідок низької спроможності їхніх сімей підтримувати безпечне оточення, сприятливе для їхнього розвитку, з різних причин (загальні питання, особливості)	2.4
Надання послуг раннього втручання	2.2
Надання послуг з консультування/формування життестійкості	2.2

Оцінка потреб дитини та спроможності сім'ї їх задовольнити/оцінка потреб дитини та сім'ї (Наказ Міністерства соціальної політики № 1005 від 2018 р.; дитина в сім'ї з ознаками СЖО)	2.2
Надання послуги супроводу під час інклюзивного навчання	2.0
Надання послуг з екстреного (кризового) втручання	2.0
Виявлення дітей, які потребують підтримки у зв'язку з порушеннями розвитку та здоров'я, та забезпечення адекватного реагування та допомоги	2.0
Виявлення дітей, позбавлених батьківського піклування	2.0
Соціальна робота з дітьми з інвалідністю, з особливими освітніми потребами, які ризикують бути розлученими із сім'єю внаслідок відсутності послуг з інклюзії та підтримки в їхній родині та територіальній громаді (загальні питання, особливості)	2.0
Надання послуг денного догляду дітей з інвалідністю	1.8
Цифровізація процесів у сфері забезпечення та захисту прав дитини, соціальних послуг	1.8

Ціль 2: Розвиток сімейних форм виховання

Як показано в таблиці нижче, середній бал самооцінювання щодо Цілі 2 вказує на помірний рівень висвітлення (бал 2,1). Результати свідчать про відносно велику увагу до функцій залучення, комунікації та підтримки сім'ї, які є важливими для підтримки системи сімейних форм догляду. Однак навчання не забезпечує повного розвитку більш просунутих операційних навичок, таких як забезпечення стабільності влаштування, застосування травмо-орієнтованих підходів або нагляд після влаштування. Це свідчить про те, що питання розвитку системи сімейних форм догляду розглядається у магістерських програмах на помірному рівні, але без високого ступеня спеціалізації.

Таблиця 17. Самооцінювання висвітлення магістерськими програмами тем, пов'язаних із Ціллю 2 Стратегії

Помірний рівень висвітлення (середні бали від 2,4 до 1,8)	
Підвищення обізнаності та залучення людей до створення сімейної опіки для сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування; забезпечення набору патронатних сімей на основі потреб територіальних громад	2.2

Спілкування з опікунами, вихователями, усиновлювачами, прийомними батьками, патронатними батьками	2.2
Надання послуг соціальної підтримки сім'ям, які виховують дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування,	2.2
Соціальна робота з дітьми, позбавленими батьківського піклування, дітьми-сиротами, дітьми, у тому числі тими, що перебувають на тимчасово окупованих територіях та в зонах бойових дій (загальні питання, особливості)	2.0
Започаткування та підтримка діяльності груп підтримки серед прийомних батьків, батьків-усиновителів, опікунів, вихователів з метою поширення та підтримки позитивного досвіду виховання дітей	2.0
Підтримка сімей, до яких реінтегруються або влаштовуються діти з інтернатних закладів та закладів виховання	2.0

Ціль 3: Реінтеграція переміщених дітей та сімей

Показники самооцінювання для Цілі 3 коливаються від помірних до низьких (від 1,4 до 2,2). Це свідчить про найслабше висвітлення серед трьох стратегічних цілей, особливо стосовно процесів транскордонної реінтеграції та повернення. Питання, пов'язані з внутрішнім переміщенням та реагуванням на надзвичайні ситуації в межах країни, розглядаються більш послідовно, ніж ситуації міжнародного повернення. Магістерські програми, як видається, забезпечують загальні компетентності у сфері психосоціальної підтримки, координації послуг та надання послуг, що базуються на потребах сімей внутрішньо переміщених осіб.

Таблиця 18. Самооцінювання висвітлення магістерськими програмами тем, пов'язаних із Ціллю 3 Стратегії

Помірний рівень висвітлення (середні показники від 2,4 до 1,8)	
Надання підтримки дітям, переміщеним (евакуйованим) разом із батьками та іншими законними представниками, включаючи допомогу в реінтеграції дітей, які повертаються з-за кордону, та їхніх сімей у місці повернення, а також надання їм послуг відповідно до їхніх потреб	2.2
Соціальні послуги для дітей, які були переміщені (евакуйовані) з закладів інституційного догляду та виховання, сімейного догляду, депортовані або примусово переміщені (загальні питання, особливості)	2.0
Низький рівень висвітлення (середні показники нижче 1,8)	
Оцінка та задоволення потреб дітей, які повернулися з-за кордону, та їхніх сімей	1,4

Оцінка потреб сироти, дитини, позбавленої батьківського піклування, яка була переміщена (евакуйована) за кордон

1,4

Ціль 4: Трансформація закладів інституційного догляду та реінтеграція дітей у сімейне оточення

Показники самооцінювання для Цілі 4 варіюються від помірних до низьких (від 1,2 до 2,2). Це вказує на значні прогалини у підготовці та плануванні трансформації закладів інституційного догляду. Висвітлення є сильнішим у сферах, пов'язаних із підтримкою та реінтеграцією, орієнтованими на дитину, ніж у реформі на системному рівні.

Ключові компетентності, необхідні для трансформації установ, такі як планування мережі послуг, реструктуризація фінансування та кадрового забезпечення, управління змінами та планування перехідного періоду, охоплені лише мінімально. Оскільки реформа закладів інституційного догляду є центральною для трансформації системи захисту дітей, таке обмежене висвітлення теми у магістерських програмах свідчить про те, що випускники можуть бути не повністю готовими до лідерських ролей у структурній реформі на обласному чи національному рівнях.

Таблиця 19. Самооцінювання висвітлення магістерськими програмами тем, пов'язаних із Ціллю 4 Стратегії

Помірний рівень висвітлення (середні бали від 2,4 до 1,8)	
Підготовка дитини до повернення в сім'ю, усиновлення, влаштування в сім'ю або в умови, подібні до сімейних, виходячи з потреб та найкращих інтересів дитини	2.2
Підтримка сімей, до яких реінтегруються або влаштовуються діти з закладів інституційного догляду та виховання	2.0
Соціальна робота з дітьми, які перебувають на інституційному догляді та вихованні (загальні питання, особливості)	2.0
Оцінка потреб дитини в закладі інтернатного типу з метою встановлення можливості повернення дитини до її сім'ї, влаштування в сім'ю або в умови, близькі до сімейних, а також потреб в освітніх, медичних, соціальних, реабілітаційних та інших послугах;	1.8
Оцінка спроможності (батьківського потенціалу) біологічних батьків, інших законних представників дітей, які перебувають у закладах інституційного догляду та виховання 24/7	1.8

Низький рівень висвітлення (середні показники нижче 1,8)	
Проведення комплексної оцінки закладів інтернатного догляду та виховання дітей	1.4
Моніторинг мережі закладів та дітей, які перебувають у закладах інтернатного типу	1.2
Розробка планів трансформації закладів інституційного догляду та виховання дітей	1.2

Ціль 5: Соціальна інтеграція осіб, які мають досвід альтернативного догляду та виховання

Показники оцінювання за ціллю 5 варіюються від помірних до низьких (від 1,2 до 2,0). Це свідчить про загалом обмежене охоплення механізмів підтримки соціальної інтеграції осіб, які мають досвід перебування в системі альтернативного догляду та виховання. Ця тема, здається, розглядається переважно на загальному рівні, а не через детальні моделі, такі як підтримка зайнятості, програми самостійного життя або скоординовані шляхи переходу між відомствами. Порівняно з іншими цілями, менше уваги приділяється участі, плануванню переходу та довгостроковій соціальній інклюзії.

Найнижчі оцінки стосуються забезпечення значущої участі дітей та молоді, які мають досвід перебування в системі альтернативного догляду та виховання, у сімейному, шкільному та громадському житті. Це свідчить про те, що підходи до участі, засновані на правах, та розширення можливостей молоді ще не достатньо розвинені в навчальних програмах магістерських курсів.

Таблиця 20. Самооцінювання висвітлення магістерськими тем, пов'язаних із Ціллю 5 Стратегії

Помірний рівень висвітлення (середні оцінки від 2,4 до 1,8)	
Соціальна робота з дітьми та особами віком до 23 років, які мають досвід перебування в закладах догляду та виховання або сімейного догляду (загальні питання, особливості)	2
Надання індивідуальної підтримки та допомоги у підготовці до самостійного життя дітям, яким надається альтернативний догляд та виховання	2
Створення груп взаємопідтримки для дітей та осіб, які мають досвід альтернативного догляду та виховання	2

Надання послуг з підтримки у працевлаштуванні та на робочому місці	1.8
Надання послуг з організації підтриманого проживання молоді з інвалідністю, осіб, які перебували під опікою та вихованням	1.8
Низький рівень висвітлення (середні показники нижче 1,8)	
Надання послуг із соціальної інтеграції дітей та осіб віком до 23 років, які мають досвід альтернативного догляду та виховання	1.6
Забезпечення повноцінної участі всіх дітей, особливо дітей та осіб, які мали досвід альтернативного догляду та виховання, у житті їхніх сімей, навчальних закладів, громади; залучення їх до прийняття рішень з усіх питань, що їх стосуються	1.4

ВИСНОВОК

Магістерські програми забезпечують широке, але нерівномірне висвітлення загальних тем захисту дітей та п'яти стратегічних цілей реформи. Найбільш сильними аспектами навчальних програм є управління соціальними послугами на системному рівні, міжвідомча координація, правові рамки та основні професійні компетентності у галузі соціальної роботи. Програми найбільш тісно пов'язані з Ціллю 1, особливо в питаннях оцінювання потреб на рівні громади, моніторингу послуг, раннього виявлення та міжвідомчої співпраці.

Однак деякі сфери, орієнтовані на реформи, залишаються недостатньо розвиненими. До них належать цифровізація, спеціалізовані інклюзивні послуги, трансформація закладів інституційного догляду, транскордонна реінтеграція, цифрові інновації та довгострокова інтеграція вразливих дітей та молоді. Посилення цих сфер покращило б готовність до стратегічного лідерства у сфері захисту дітей та реформи догляду за дітьми та підтримки.

► 5.3. Програми для здобуття ступеня доктора філософії

До оцінювання освітніх програм було включено чотири докторські програми. Середній бал самооцінювання становив 1,3, порівняно з 1,8 для бакалаврських програм та 1,9 для магістерських програм. Це свідчить про те, що захист дітей та інституційна трансформація лише частково та менш явно інтегровані на докторському рівні.

Деякі курси, такі як «Інновації в соціальній роботі з сім'ями з дітьми», «Клінічна соціальна робота» та «Соціальна робота в надзвичайних умовах», мають відношення до захисту дітей. Однак ці

теми включені опосередковано і не є частиною структурованого або спеціалізованого напряму в освітніх програмах.

Програми демонструють високий рівень підготовки з методів дослідження та академічної роботи. Однак вони не містять спеціальних компонентів, присвячених управлінню системою захисту дітей, трансформації закладів інституційного догляду або стратегічному управлінню трансформацією. Як наслідок, захист дітей розглядається переважно як можлива тема дисертації, а не як чіткий пріоритет освітньої програми.

До сильних сторін, визначених за результатами самооцінювання, належать ґрунтовна методологічна підготовка, добре розвинена дослідницька інфраструктура, увага до етики та академічної доброчесності, а також можливості для міжнародної взаємодії (такі як Erasmus+, участь у конференціях та публікації в індексованих журналах). Програми також розглядають актуальні виклики, зокрема війну, післявоєнне відновлення, соціальні інновації та підтримку вразливих груп, особливо дітей з інвалідністю та їхніх сімей.

Водночас самооцінювання послідовно вказує на те, що захист дітей та трансформація закладів інституційного догляду інтегровані лише частково та нерівномірно. Хоча відповідні теми з'являються в деяких курсах та вибіркових курсах, вони не включені систематично до обов'язкових компонентів. Висвітлення Стратегії залишається частковим.

Загалом, докторські програми мають сильні сторони у підготовці до наукової роботи та розбудові академічного потенціалу. Однак вони мають структурні прогалини у спеціалізованій підготовці з питань захисту дітей на системному рівні. Інтеграція цих тем значною мірою залежить від вибіркових дисциплін, індивідуальних наукових інтересів та тем дисертацій, а не є вбудованою як пріоритет основної освітньої програми.

Висвітлення загальних тем захисту дітей

Як показано в таблиці нижче, аналіз загальних тем, що стосуються захисту дітей у програмах вказує на помірне, але нерівномірне висвітлення. Більшість оцінок знаходяться в діапазоні від 1,5 до 2,0. Це свідчить про те, що тема захисту дітей інтегрована на докторському рівні лише частково та непослідовно і розглядається переважно на концептуальному та законодавчому рівнях. Механізми практичної реалізації, особливо ті, що пов'язані з веденням випадків, реінтеграцією та визначенням найкращих інтересів дитини, не включені до навчальних програм систематично.

Вищі оцінки переважно спостерігаються у нормативних та концептуальних сферах. Це свідчить про те, що докторські програми приділяють більшу увагу правовим, теоретичним та ціннісним основам, ніж прикладним чи оперативним навичкам на системному рівні. Найнижчі оцінки спостерігаються у сферах, пов'язаних з основними оперативними функціями системи захисту дітей.

Таблиця 21. Самооцінювання висвітлення загальних тем щодо захисту дітей у програмах докторантури

Високий рівень висвітлення (середні показники 2,5 і вище)	
Захист дітей у законодавстві України	2.5
Основні цінності соціальної роботи, включаючи практику соціальної роботи у сфері захисту дітей	2.5
Ролі та обов'язки суб'єктів захисту дітей (як державних, так і громадських організацій)	2.5
Помірний рівень висвітлення (середні бали від 2,4 до 1,8)	
Основні принципи, знання, здібності та навички для соціальної роботи	2.3
Роль любові та значення сімейного догляду для розвитку дитини	2.3
Захист дітей у міжнародних документах, заснованих на правах людини	2.0
Визначення захисту дітей (поняття, захист дітей як система)	2.0
Розв'язання проблем та конфліктів	2.0
Забезпечення пріоритетності сімейного догляду дітей та використання догляду в закладах лише як тимчасового заходу та крайнього засобу	2.0
Розгляд проблем/труднощів/порушень у сфері захисту дітей	1.8
Ведення соціальними працівниками випадків щодо дітей та сімей	1.8
Перенаправлення до інших організацій із захисту дітей, включаючи державні та неурядові організації, що надають послуги (методи, ведення документації тощо)	1.8
Підтримуюча супервізія та наставництво	1.8
Благополуччя, безпека дитини та догляд	1.8
Низький рівень висвітлення (середній показник нижче 1,8)	
Ведення обліку протягом усього процесу ведення випадку	1.7
Розвиток дитини (вікові особливості, етапи розвитку, сприятливі умови тощо)	1.5

Комунікативні навички, обговорення складних тем, навички проведення співбесід та підходи, орієнтовані на дитину	1.5
Особливості спілкування та вміння спілкуватися з дітьми з інвалідністю, особливими освітніми потребами	1.5
Запобігання порушенню прав дитини, включаючи заходи щодо зміцнення сім'ї (ненасильницьке спілкування, позитивна дисципліна та управління поведінкою)	1.5
Надання основних рекомендацій щодо позитивного батьківства	1.5
Реформа системи забезпечення та захисту прав дитини (сімейне виховання та догляд за дітьми)	1.5
Діти з хронічними та/або тяжкими захворюваннями (наприклад, ВІЛ тощо). Інвалідність, соціальна дискримінація або стигматизація	1.5
Захист дітей у надзвичайних ситуаціях	1.5
Визначення найкращих інтересів дитини	1.3
Реінтеграція дитини в сімейне оточення	1.3
Ведення випадків щодо захисту дітей (усі етапи ведення випадку)	1.3
Етичні питання у дослідницькій та практичній роботі з дітьми, які перебувають у групі ризику або страждають від жорстокого поводження, насильства, недбальства чи експлуатації	1.3
Документи дітей (свідоцтво про народження, паспорт, картка щеплень, медична картка тощо): вимоги щодо отримання, відповідальність	1.0

Готовність за цілями Стратегії

Оскільки програми цього рівня не орієнтовані на практику, охоплення компонентів Стратегії аналізувалося в цілому, а не за окремими цілями.

Аналіз показує, що загалом висвітлення є помірним або низьким. Більшість середніх оцінок коливаються від 1,0 до 1,8, і лише кілька компонентів оцінено у 2,0 бали. Це вказує на те, що аспекти реалізації Стратегії розглядаються лише частково і не інтегровані систематично на докторському рівні.

Найслабшою сферою є розробка планів трансформації закладів інституційного догляду, яка отримала дуже низький середній бал 0,5. Це підкреслює значний пробіл у підготовці здобувачів освіти до участі у стратегічному плануванні, реформі управління та про-

цесах трансформації. Обмежена увага приділяється також послугам, що підтримують соціальну інтеграцію осіб, які мають досвід альтернативного догляду, моніторингу мереж інституційного догляду та створенню груп взаємодопомоги для дітей та молоді, які мають досвід альтернативного догляду.

Ряд компонентів отримав середню оцінку 1,3. До них належать різні види оцінювання потреб (для дітей в закладах, переміщених дітей, дітей, що повертаються, та біологічних сімей), виявлення дітей, позбавлених батьківського піклування, оцінка батьківських здібностей, а також такі послуги, як денний догляд, допомога в повсякденному житті, підтримка у працевлаштуванні та фасилітація груп підтримки для прийомних батьків. Ці теми присутні в освітній програмі, але низькі оцінки свідчать про фрагментарне або непряме висвітлення, а не про структуроване та всебічне викладання.

Компоненти з оцінкою близько 1,5 демонструють низький та неповний рівень інтеграції. До них належать соціальна робота з дітьми в закладах, раннє втручання, супровід під час інклюзивної освіти, кризове втручання, підготовка до реінтеграції або влаштування в сім'ю, підтримка реінтеграції в сім'ю, консультування з питань психологічної стійкості, цифровізація процесів захисту дітей та комплексне оцінювання інституцій. Ці результати свідчать про те, що практичні елементи послуг включені, але без достатньої глибини, спеціалізації або ширшої системної перспективи.

Помірний рівень висвітлення (близько 1,8) спостерігається щодо раннього виявлення потреб у послугах, міжвідомчої та мультидисциплінарної співпраці, моніторингу соціальних послуг, підвищення обізнаності щодо сімейного догляду та соціальної роботи з переміщеними дітьми або дітьми, які ризикують бути розлученими із сім'єю. Це вказує на певну відповідність моделям послуг на основі громади та децентралізованих послуг, але все ще нижче рівня, очікуваного для підготовки докторів філософії.

Найвищі показники стосуються раннього виявлення вразливості та соціальної підтримки сімей, які перебувають у складних життєвих обставинах. Ці сфери інтегровані більш послідовно, що, ймовірно, відображає загальні засади соціальної роботи, а не конкретні механізми реформ, передбачені Стратегією.

Загалом аналіз показує обмежену інтеграцію структурних та орієнтованих на реформи компонентів Стратегії в програми підготовки докторів філософії. Хоча деякі теми надання послуг висвіт-

люються в помірній мірі, такі сфери, як стратегічне управління, системне управління та трансформація закладів інституційного догляду, недостатньо вбудовані в освітні програми.

Таблиця 22. Самооцінювання висвітлення докторськими програмами тем, пов'язаних зі Стратегією

Помірний рівень висвітлення (середні бали від 2,4 до 1,8)	
Виявлення ознак вразливості дітей та сімей на ранніх етапах, забезпечення необхідного реагування та допомоги з урахуванням їхніх потреб	2.0
Надання послуг соціальної підтримки сім'ям/особам, які перебувають в СЖО	2
Соціальна робота з дітьми, які перебувають під ризиком розлучення з сім'єю внаслідок низької спроможності їхніх сімей підтримувати безпечне середовище, сприятливе для їхнього розвитку, з різних причин (загальні питання, особливості)	1.8
Соціальні послуги для дітей з інвалідністю, з особливими освітніми потребами, які ризикують бути розлученими із сім'єю внаслідок відсутності послуг з інклюзії та підтриманого проживання у їхній родині та територіальній громаді (загальні питання, особливості)	1.8
Соціальна робота з дітьми, які були переміщені (евакуйовані) з закладів інституційного догляду та виховання, сімейного догляду, депортовані або примусово переміщені (загальні питання, особливості)	1.8
Надання підтримки дітям, переміщеним (евакуйованим) разом із батьками та іншими законними представниками, включаючи допомогу в реінтеграції дітей, які повертаються з-за кордону, та їхніх сімей у місці їхнього повернення, а також надання їм послуг відповідно до їхніх потреб	1.8
Підвищення обізнаності та залучення населення до створення сімейних форм догляду над сиротами та дітьми, позбавленими батьківського піклування; забезпечення створення патронатних сімей з урахуванням потреб територіальних громад	1.8
Надання послуг соціальної підтримки сім'ям, які виховують дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування,	1.8
Виявлення потреб мешканців територіальної громади/області у соціальних послугах	1.8
Моніторинг надання соціальних послуг дітям та сім'ям з дітьми, оцінка їхньої якості (у тому числі зовнішня) та оприлюднення результатів	1.8
Міжвідомча та міждисциплінарна взаємодія, робота в складі групи із забезпечення та захисту прав дитини (Комітет із захисту прав дитини)	1.8

Інші питання у сфері захисту дітей, виховання та догляду дітей, соціальної підтримки сімей з дітьми (просимо вказати)	1.8
Низький рівень висвітлення (середні бали нижче 1,8)	
Соціальна робота з дітьми, позбавленими батьківського піклування, дітьми-сиротами, у тому числі тими, хто перебуває на тимчасово окупованих територіях та в зонах бойових дій (загальні питання, особливості)	1.5
Соціальна робота з дітьми, які перебувають під опікою та вихованням в закладах (загальні питання, особливості)	1.5
Виявлення дітей, які потребують підтримки у зв'язку з порушеннями розвитку та здоров'я, та забезпечення адекватного реагування та допомоги	1.5
Підготовка дитини до повернення в сім'ю, усиновлення, влаштування в сім'ю або в умови, близькі до сімейних, виходячи з потреб та найкращих інтересів дитини	1.5
Спілкування з опікунами, вихователями, усиновлювачами, прийомними батьками, патронатними батьками	1.5
Надання послуг з консультування/формування життестійкості	1.5
Надання послуг раннього втручання	1.5
Надання послуг супроводу під час інклюзивного навчання	1.5
Надання послуг з екстреного (кризового) втручання	1.5
Проведення комплексної оцінки закладів інституційного догляду та виховання дітей	1.5
Надання індивідуальної підтримки та допомоги у підготовці до самостійного життя дітям, яким надається альтернативний догляд та виховання	1.5
Забезпечення повноцінної участі всіх дітей, особливо дітей та осіб, які мають досвід альтернативного догляду та виховання, у житті їхніх сімей, навчальних закладів, громади; залучення їх до прийняття рішень з усіх питань, що їх стосуються	1.5
Цифровізація процесів у сфері забезпечення та захисту прав дитини, соціальних послуг	1.5
Соціальна робота з дітьми та особами віком до 23 років, які перебували під опікою та вихованням в закладах або в сім'ї (загальні питання, особливості)	1.3
Виявлення дітей, які не перебувають під батьківською опікою	1.3

Оцінка потреб дитини та здатності сім'ї їх задовольнити/оцінка потреб дитини та сім'ї (Наказ Міністерства соціальної політики № 1005 від 2018 р.; дитина в сім'ї з ознаками СЖО)	1.3
Оцінка потреб сироти, дитини, позбавленої батьківського піклування, яка була переміщена (евакуйована) за кордон	1.3
Оцінка та задоволення потреб дітей, які повернулися з-за кордону, та їхніх сімей	1.3
Оцінка потреб дитини, яка перебуває в закладі інституційного догляду та виховання, з метою встановлення можливості повернення дитини до її сім'ї, влаштування на сімейний догляд або в умови, близькі до сімейних, а також потреб в освітніх, медичних, соціальних, реабілітаційних та інших послугах;	1.3
Оцінка спроможності (батьківського потенціалу) біологічних батьків, інших законних представників дітей, які перебувають у закладах інституційного догляду та виховання 24/7	1.3
Започаткування та підтримка діяльності груп підтримки, що складаються з прийомних батьків, батьків-усиновителів, опікунів, вихователів, з метою поширення та підтримки позитивного досвіду виховання дітей	1.3
Надання послуг денного догляду дітей з інвалідністю	1.3
Надання послуг підтриманого проживання молоді з інвалідністю, особам, які мають досвід альтернативного догляду та виховання	1.3
Надання послуг з підтримки у працевлаштуванні та на робочому місці	1.3
Надання послуг із соціальної інтеграції дітей та осіб віком до 23 років, які мають досвід альтернативного догляду та виховання	1.0
Моніторинг мережі та груп дітей, яким надається інституційна опіка та виховання	1.0
Створення груп взаємної підтримки та допомоги для дітей та осіб, які мають досвід альтернативного догляду та виховання	1.0
Розробка планів трансформації закладів інституційного догляду та виховання дітей	0.5

► 5.4. Висновки

Порівняльний аналіз виявляє постійний розрив між програмами бакалаврату, магістратури та аспірантури. Концептуальні знання висвітлюються добре. Це включає теоретичне розуміння принципів, законодавства та рамок. Однак практичній спроможності до реформ приділяється менше уваги. Це стосується прикладних на-

вичок та лідерських компетентностей, необхідних для планування, впровадження та управління системними змінами — наприклад, перепроєктування послуг та переходу від інституційної до сімейної опіки та підтримки.

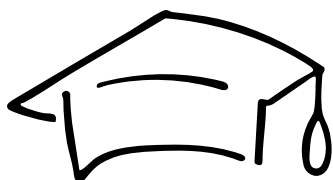
На **рівні бакалаврату** програми забезпечують міцну основу з принципів захисту дітей, національного законодавства, основних цінностей соціальної роботи та загального надання соціальних послуг. Студенти вивчають основи ведення випадку, запобігання порушенням прав дітей, навички комунікації та основи міжвідомчої взаємодії. Однак висвітлення цих тем є переважно описовим та нормативним. Існує очевидна прогалина у практичній підготовці до надання конкретних соціальних послуг, особливо тих, що пов'язані з інвалідністю. Такі теми, як підтримане проживання, підтримка у працевлаштуванні для осіб, які мають досвід альтернативного догляду та виховання, системи підтримки та структуровані послуги з реінтеграції, включені до програми, але часто у фрагментарний або поверхневий спосіб. Компоненти трансформації закладів інституційного догляду та управління інтегровані мінімально.

На **рівні магістратури** більше уваги приділяється прикладним компетентностям, зокрема веденню випадку, оцінюванню, кризовому втручання, мультидисциплінарній командній роботі та послугам на рівні громади. Процеси реінтеграції, підтримка переміщених дітей, раннє втручання та моніторинг соціальних послуг висвітлюються в помірній мірі. Однак залишаються прогалини в лідерських компетентностях, необхідних для реформи догляду та підтримки дітей. Такі ключові елементи, як розробка планів трансформації закладів інституційного догляду, оптимізація мережі послуг та стратегічне управління, висвітлюються слабо або розглядаються лише опосередковано. Хоча очікується, що магістерські програми готують фахівців до керівництва реформами на рівні громади та області, структуроване навчання з управління реформами, планування політики та лідерства у системних змінах залишається обмеженим.

На **рівні підготовки докторів філософії** акцент зміщується переважно на методи дослідження, теорію та нормативний аналіз. Правові та концептуальні аспекти захисту дітей висвітлюються більш ґрунтовно. Однак компоненти, пов'язані зі стратегією, особливо ті, що вимагають лідерства у реформах на високому рівні, такі як планування трансформації закладів інституційного догляду, моніторинг закладів та управління трансформацією, демонструють стабільно низькі або помірні показники. Хоча здобувачі

освіти добре підготовлені до академічних та дослідницьких ролей, вони отримують обмежену підготовку у сфері стратегічного управління та лідерства в інституційних реформах.

Загалом, опанування цих трьох рівнів освіти не повністю забезпечує розвиток сильного лідерства у сфері реформ та високих практичних компетентностей. Бакалаврські програми зосереджуються на основах, а програми підготовки докторів філософії – на дослідженнях та теорії. Однак очікуване закріплення навичок управління реформами та оперативного лідерства на магістерському та докторському рівнях залишається недостатньо розвиненим. Зміцнення цих сфер є необхідним для узгодження результатів вищої освіти з цілями реформи догляду та підтримки дітей.

СИЛЬНІ СТОРОНИ ТА ВИКЛИКИ У ОСВІТНІХ ПРОГРАМАХ ІЗ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ

Освітні програми із соціальної роботи високо оцінюються викладачами, керівниками практики та студентами та широко визнаються чимось більшим, ніж просто академічна підготовка. Вони розглядаються як трансформаційний процес, що формує професійну ідентичність, етичну відданість та практичну компетентність. На бакалаврському рівні освіта зосереджується на створенні міцного фундаменту для професійного розвитку. Студенти поступово розвивають системне мислення, емпатію та стійкість, особливо завдяки виробничій практиці. Багато студентів описують свої перші досвід роботи безпосередньо з дітьми та сім'ями як трансформаційний, що допомагає їм зрозуміти соціальну роботу як професію та покликання.

На магістерському рівні навчання стає більш орієнтованим на практику та рефлексію. Студенти та викладачі беруть участь у діалозі, аналізі випадків та проєктній роботі, що пов'язує теорію з реальними соціальними викликами. Багато магістрантів вже мають професійний досвід, що збагачує дискусії в аудиторії та дозволяє глибше рефлексувати щодо практики. Студенти цінують актуальність програми щодо сучасних соціальних проблем, зокрема переміщення та наслідків війни, і вважають, що це зміцнює їхню професійну компетентність та впевненість.

На рівні доктора філософії освіта у галузі соціальної роботи зосереджується на дослідженнях та інтелектуальному лідерстві. Професорсько-викладацький склад та студенти наголошують на важливості критичного аналізу, доказових дослідженнях та залучення до реформування політики. Ці освітні програми мають на меті підготувати фахівців, здатних впливати на системи та інституції. Вони роблять це, пов'язуючи дослідження з управлінням, розробкою політики та реформуванням соціальної сфери, зокрема у щодо догляду та підтримки дітей. Здобувачі освіти цінують можливість пов'язати дослідження з практикою та долучитися до національних процесів реформування.

Загалом освіта у галузі соціальної роботи в Україні ґрунтується на міцних методичних та ціннісних засадах, зокрема активно використовуються інтерактивні методи навчання, добре поєднується тео-

рія та практична підготовка, є чітка орієнтація на права людини й професійну етику. Однак деякі сфери потребують вдосконалення. До них належать розширення практичної підготовки, вдосконалення навичок документування та юридичних навичок, зміцнення міждисциплінарних та цифрових компетентностей, а також покращення підготовки до практики, що враховує травмоорієнтований підхід та знання принципів роботи у кризових ситуаціях. Також потрібно приділяти більше уваги навичкам лідерства та управління реформами, особливо у контексті реформи догляду та підтримки дітей, а також трансформації закладів інституційного догляду. Посилення цих напрямків допоможе забезпечити повну готовність майбутніх соціальних працівників реагувати на складні соціальні виклики та підтримувати поточні реформи.

У таблиці нижче підсумовано, як кожна група респондентів оцінює свою освітню програму із соціальної роботи та які рекомендації щодо її вдосконалення вони надають. Пріоритетом є не заміна чинної структури, а її стратегічне зміцнення, що забезпечить готовність випускників програми на кожному рівні реагувати на оперативні, емоційні та системні вимоги сучасної реформи догляду та підтримки дітей.

Таблиця 23. Пріоритети щодо вдосконалення освіти у галузі соціальної роботи за групами респондентів та рівнями освіти

Рівень освіти у сфері соціальної роботи	Професорсько-викладацький склад	Керівники практики	Студенти
Бакалаврат	Основна мета: зміцнення фундаментальних знань та більш раннє структуроване ознайомлення з питаннями захисту дітей. Ключові пропозиції: - Впровадити чітко визначений курс із захисту дітей. - Посилити правову грамотність та навчання з процедурних питань. - Розширити партнерство з установами, що працюють з дітьми. - Збільшити кількість симуляцій та міждисциплінарних активностей. - Покращити навчання з питань ведення цифрової документації. Обґрунтування: Належна підготовка на ранніх етапах навчання має забезпечити безпечну та етичну взаємодію з дітьми.	Основна увага: практичне занурення, супервізія та симуляції. Ключові пропозиції: - Створити комплексні «лабораторії з вивчення конкретних випадків» та симуляції кризових ситуацій. - Впровадити обов'язкову підтримуючу супервізію. - Розширити міжвідомче навчання (юристи, поліція, психіатрія). - Розробити цифрові портфоліо. - Стимулювати проходження виробничої практики. Обґрунтування: Навчання в аудиторії само по собі є недостатнім; студентам потрібне структуроване моделювання складних випадків з реального життя.	Акцент: Практична, емоційно обґрунтована, орієнтована на дитину підготовка. Ключові пропозиції: - Більш інтенсивне проходження практики. - Навчання на основі симуляцій «від А до Я». - Спеціальні модулі з питань захисту дітей. - Навчання з питань документації та судової процедури. - Психологічна підготовка та профілактика вигорання. - Навчання цифровій грамотності та інклюзії. Обґрунтування: Проходження практики на ранніх етапах навчання виявляє прогалини в знаннях щодо ведення документації та кризового втручання, що вимагають структурованої практики.
Магістратура	Основна увага: Узгоджена спеціалізація у сфері захисту дітей та розширене практичне занурення. Ключові пропозиції: - Ввести обов'язкові курси з захисту дітей. - Систематично інтегрувати тему захисту дітей у всі курси.	Основна увага: Оперативна готовність та відповідність потребам ринку праці. Ключові пропозиції: - Збільшити практичну орієнтацію на дітей, які пережили травму, та сім'ї переселенців. - Посилити компоненти, що стосуються прав дітей та юридичних питань.	Основна увага: інтенсивність практики, підготовка до роботи з травмами та юридична компетентність. Ключові пропозиції: - Довша та більш глибока виробнича практика. - Спеціальний курс із захисту дітей.

	■ Пов'язати практику та дипломні роботи зі сферою захисту дітей. ■ Розширити залучення практиків. ■ Посилити правові та цифрові компетентності. Обґрунтування: Рівень магістра є ідеальним для набуття спеціалізованих компетентностей; фрагментарне висвітлення цієї теми є недостатнім.	■ Покращити якість супервізії та визнання обсягу роботи. ■ Посилити роботу з управління стресом та підготовку до стресових ситуацій. Обґрунтування: Випускники обіймають посади, на яких вони безпосередньо взаємодіють з дітьми та сім'ями, або в координаційних органах і повинні бути емоційно та процедурно підготовленими.	■ Спеціальний курс із захисту дітей. ■ Навчання з питань кризових ситуацій та травм. ■ Розвиток навичок ведення документації та підготовки до судових засідань. ■ Ознайомлення з міжвідомчою координацією. Обґрунтування: Реальні випадки виявляють прогалини у володінні процедурами та емоційній готовності.
Доктор філософії	Основна мета: Посилення зв'язку між науковими дослідженнями та практикою, а також стратегічне лідерство у сфері захисту дітей. Ключові пропозиції: ■ Впровадити у дисертаційне дослідження реальні теми захисту дітей. ■ Узгодити теми досліджень із пріоритетами національних реформ (трансформація інституцій, діти, які постраждали від війни, сімейний догляд). ■ Розширити команди прикладних досліджень та міждисциплінарні компоненти. ■ Розширити структуровану практику на місцях, виходячи за межі педагогічних ролей. ■ Інтегрувати цифрові інструменти ведення випадків та моніторингу. ■ Розширити міжнародне співробітництво. Обґрунтування: Дослідження повинні бути практикоорієнтованими та спрямованими на реформи; випускники освітніх програм повинні впливати на системи та політику.	Фокус: Переорієнтувати практику на післявоєнне відновлення та прикладну діяльність. Ключові пропозиції: ■ Розширити можливості стажування в НУО та наукових установах. ■ Впровадити моделі наставництва. ■ Посилити цифрові компетентності та профілактику вигорання. ■ Створити стимули для приймаючих установ (баз практики). Обґрунтування: Практика майбутніх докторів філософії повинна вийти за межі формальності та стати орієнтованою на дослідження, бути пов'язаною з системою та соціально чутливою.	Основний напрямок: структурна модернізація та глибша спеціалізація. Ключові пропозиції: ■ Спеціалізація за цільовими групами (діти з інвалідністю, прийомні сім'ї, населення, яке постраждало від війни). ■ Більш тісна узгодженість законодавчих актів та структуровані набори інструментів. ■ Інтеграція цифрових інновацій та поширення знань про штучний інтелект. ■ Більша міжнародна присутність. Обґрунтування: Професіонали високого рівня потребують глибоких знань, досконалого володіння законодавством та інноваційного потенціалу, щоб впливати на реформи.

НАСКРІЗНІ ПИТАННЯ: ПОРІВНЯННЯ ІЗ РЕЗУЛЬТАТАМИ ОЦІНЮВАННЯ КАДРОВОГО ПОТЕНЦІАЛУ СОЦІАЛЬНОЇ СФЕРИ

Цей звіт представляє результати оцінювання освітніх програм із соціальної роботи в Україні. Паралельно було проведено супутнє дослідження – оцінювання кадрового потенціалу соціальної сфери у Волинській, Дніпропетровській, Львівській та Харківській областях у контексті реалізації Стратегії забезпечення права кожної дитини в Україні на зростання в сімейному оточенні. У ньому проаналізовано структуру кадрів, рівень укомплектованості, кваліфікацію та компетентності працівників, наявні системи підтримки й умови праці, а також міжвідомчу взаємодію. Результати дослідження висвітлюють як суттєві сильні сторони, так і критичні системні прогалини, що впливають на спроможність персоналу ефективно захищати права дітей і підтримувати сім'ї.

Два дослідження були сплановані як пов'язані, але самостійні. Оцінювання кадрового потенціалу є основним звітом, а оцінювання освітніх програм із соціальної роботи доповнює його, пропонуючи погляд із боку системи підготовки майбутніх спеціалістів на ті самі проблеми кадрового потенціалу. Прочитані разом, вони розкривають низку взаємопов'язаних системних питань, які жодне з досліджень не змогло б висвітлити повною мірою окремо.

Цей розділ не є переказом супутнього звіту, а радше аналітичним містком: він простежує системні спостереження, що впливають з узгодженостей (і неузгодженостей) між тим, що оцінювання кадрового потенціалу виявило на місцях, і тим, що оцінювання освітніх програм виявило у ЗВО. Виокремлено п'ять наскрізних питань.

1. ПРОГАЛИНИ В КОМПЕТЕНТНОСТЯХ ПРАКТИКІВ ЗБІГАЮТЬСЯ ІЗ ТИМИ, ЩО ВИЯВЛЕНІ ПРИ ОЦІНЮВАННІ ОСВІТНІХ ПРОГРАМ

Оцінювання кадрового потенціалу засвідчило, що працівники соціальної сфери мають суттєві прогалини в основних практичних компетентностях, зокрема щодо:

- роботи зі складними випадками сімей із дітьми;

- ведення випадку;
- професійного етичного судження;
- спеціалізованих напрямів реагування та втручання — забезпечення інклюзії та надання соціальних послуг особам з інвалідністю, реагування на насильство, реінтеграції в сім'ю, підтримки осіб із досвідом альтернативного догляду та виховання.

Більшість працівників, які виконують функції у сфері захисту дітей, не мають формальної кваліфікації із соціальної роботи, що посилює зазначені прогалини.

Оцінювання освітніх програм дає цьому важливе пояснення: програми соціальної роботи забезпечують міцну базу з національного законодавства, комунікативних навичок та основних принципів захисту дітей — саме в тих напрямках, у яких працівники повідомляють про найвищу впевненість. Водночас, ті самі програми приділяють надто мало уваги темам, у яких працівники повідомляють про найбільші прогалини: послугам для осіб з інвалідністю, захисту дітей у кризовому та воєнному контексті, запобігання інституціоналізації, альтернативним формам сімейного догляду, підтримці осіб із досвідом альтернативного догляду та виховання.

Попри те, що лише невелика частина практиків у соціальній сфері отримала освіту із соціальної роботи, і, водночас, лише невелика частина випускників програм соціальної роботи йде працювати за фахом, цей збіг не випадковий. Він указує на системну невідповідність між тим, що від кадрів вимагають на практиці, і тим, до чого система освіти наразі готує фахівців. Водночас він засвідчує комплексність нових завдань, до розв'язання яких поки що не встигли підготуватися ні практика, ні система освіти.

2. ГОТОВНІСТЬ КАДРІВ І ОСВІТНЯ ПІДГОТОВКА НЕДОСТАТНЬО УЗГОДЖЕНІ З ПРІОРИТЕТАМИ РЕФОРМИ

Реформа догляду та підтримки дітей зосереджена на альтернативних сімейних формах виховання, трансформації закладів і зміцненні послуг на рівні громад. Обидва оцінювання сходяться в ключовому: жодна із систем наразі не формує тих спроможностей, яких вимагає реформа. Працівники у сфері захисту дітей та підтримки сімей не мають теоретичної бази й практичних нави-

чок, потрібних для впровадження реформи. Система освіти не випускає достатньої кількості фахівців зі спеціалізованими, практично орієнтованими компетентностями.

Нова спеціалізація ІІІ «Дитячі та молодіжні служби», запроваджена у 2024 році, є важливою структурною можливістю. Експертне обговорення 29 квітня 2026 року (див. Додаток 1) підтвердило, що її зміст ще формується, а отже, відкривається вікно можливостей для впливу на нього. Заклади вищої освіти повідомляють, що інвестувати в нові програми їм допомогли б чіткіші сигнали попиту з боку місцевих установ соціального захисту дітей і сімей. Висновки оцінювання кадрового потенціалу формують актуальну доказову базу для таких сигналів.

3. НЕУЗГОДЖЕНІСТЬ МІЖ ПРОФЕСІЙНИМИ ТА ОСВІТНІМИ СТАНДАРТАМИ СТРИМУЄ РОЗВИТОК КАДРІВ І СИСТЕМИ ЇХ ПІДГОТОВКИ

Оцінювання кадрового потенціалу виявляє суттєву прогалину з боку кадрів: не існує чітко визначених професійних стандартів для посад працівників Служб у справах дітей, які обіймають державні службовці та посадові особи місцевого самоврядування. Як наслідок:

- подібні посади тлумачаться та виконуються по-різному в різних регіонах і установах;
- місцеві роботодавці не мають єдиної основи для добору, адаптації, супервізії чи оцінювання працівників;
- цільовий професійний розвиток складно проєктувати та системно реалізовувати.

Оцінювання освітніх програм виявляє суміжну прогалину з боку освіти: стандарти вищої освіти із соціальної роботи не передбачають спеціалізації із захисту дитини і загалом недостатньо узгоджені з компетентнісними вимогами до посад у цій сфері. Базова структурна проблема полягає в тому, що:

- стандарти вищої освіти затверджуються науково-методичними комісіями, до складу яких входять представники академічної спільноти;
- професійні стандарти розробляються децентралізовано визначеними розробниками, а Національне агентство кваліфікацій перевіряє радше процедурну відповідність, ніж змістову;

- цільовий професійний розвиток складно проектувати та системно реалізовувати.

Українська система кваліфікацій спирається на європейський підхід — вона побудована на Національній рамці кваліфікацій і поступово гармонізується з Європейською рамкою кваліфікацій (ESCO). У межах цієї архітектури саме професійні стандарти є відповідним інструментом для визначення знань, навичок і відповідальності, очікуваних від фахівців. Тому практичний висновок полягає в тому, щоб:

- розробити або оновити професійні стандарти для відповідних посад у сфері захисту дітей та підтримки сімей;
- цілеспрямовано узгодити стандарти вищої освіти з цими професійними вимогами.

Обидва оцінювання засвідчують, що поступ за цими двома напрямками — у межах чинних правових та інституційних механізмів і за активної участі ЗВО, професійних спільнот і відповідних державних органів — суттєво підвищив би узгодженість розвитку кадрового потенціалу та освітнього забезпечення соціальної сфери.

4. РОЗРИВ У СПРИЙНЯТТІ ПРОФЕСІЙНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ ПОСИЛЮЄ ФРАГМЕНТАЦІЮ

Оцінювання кадрового потенціалу виявило, що працівники Служб у справах дітей та структурних підрозділів соціального захисту населення часто не ідентифікують себе з професіями соціальної роботи й, відповідно, не залучені до системи професійного розвитку та підтримки для соціальних працівників. Оцінювання освітніх програм дає цьому важливий контекст:

- в Україні «соціальна робота» як професійна ідентичність та академічна дисципліна історично асоціювалася з послугами для вразливих дорослих і сімей, а не із захистом дітей;
- Служби у справах дітей на регіональному та місцевому рівнях традиційно не вважали себе частиною професії соціальної роботи, і це закріплено інституційними структурами та назвами посад;
- у межах попередньої спеціальності 231 «Соціальна робота» навчальні програми системно не охоплювали зміст із захисту дітей.

Практичні наслідки двоякі:

- кваліфіковані випускники програм соціальної роботи можуть не сприймати працевлаштування у Службах у справах дітей як кар'єрну перспективу;
- працівники, які вже працюють у цих службах, не вважають кваліфікації та можливості професійного розвитку у соціальній роботі релевантними для своєї діяльності.

Подолання цього розриву потребуватиме оновлення навчальних програм, залучення роботодавців і розбудови професійної спільноти. Без цього спеціалізація ІІІ «Дитячі та молодіжні служби» матиме труднощі з поширенням, а довгострокова професіоналізація кадрів у сфері захисту дітей буде ускладненою.

5. СЛАБКА КООРДИНАЦІЯ МІЖ ПЛАНУВАННЯМ КАДРІВ ТА ОСВІТНЬОЮ ПІДГОТОВКОЮ Є СИСТЕМНИМ ОБМЕЖЕННЯМ

Системний розрив у координації проходить наскрізно через усі чотири питання, наведені вище:

- центральні та місцеві органи захисту дітей та соціальних служб системно не повідомляють ЗВО про свої кадрові потреби та компетентнісні вимоги;
- університети не отримують чітких сигналів попиту від основних установ, відповідальних за захист дітей та підтримку сімей, що ускладнює обґрунтування стратегічних інвестицій у нові або оновлені програми.

Цей розрив у координації перетинається з низьким професійним престижем соціальних професій. Ця тема, задокументована в оцінюванні кадрового потенціалу та підкріпленою супутнім дослідженням ЮНІСЕФ і Ліги соціальних працівників про престиж соціальних професій (2025). Коли освітні траєкторії у сферу захисту дітей і підтримки сімей нечіткі, а умови праці непривабливі з погляду оплати, супервізії та кар'єрного розвитку, потік кваліфікованих фахівців звужується. Це створює самопідсилювальний цикл: низький престиж знижує привабливість і освіти із соціальної роботи, і кар'єри у сфері захисту дітей, що, своєю чергою, погіршує якість та сталість кадрів і ще більше підриває статус професії.

Національна соціальна сервісна служба України спільно з Державною службою України у справах дітей мають добрі можливості, щоб допомогти розірвати цей цикл, а саме:

- визначити середньо- та довгострокові кадрові потреби;

- чітко комунікувати попит на кваліфікованих фахівців до сектору вищої освіти;
- системно взаємодіяти із закладами, що розвивають спеціалізації із соціальної роботи.

Разом вони можуть розбудувати цілісну систему безперервного професійного розвитку та супервізії, яка послідовно слугуватиме всім працівникам соціальної сфери в межах різних підсекторів.

ПРІОРИТЕТНІ ДІЇ ЗА РЕЗУЛЬТАТАМИ НАСКРІЗНОГО АНАЛІЗУ

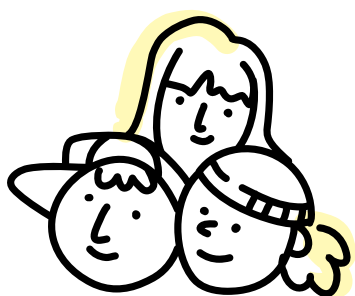
Наскрізний аналіз указує на чотири пріоритетні дії, які слід реалізовувати спільно у сферах розвитку кадрів та освіти.

- **Розробити компетентнісно-орієнтовані професійні стандарти для спеціалістів із захисту дітей.** Вони стануть спільною точкою відліку для управління кадрами та проектування освітніх програм. Стандарти мають бути розроблені на національному рівні, у співпраці з державними органами, органами місцевого самоврядування, закладами вищої освіти та професійними стейкхолдерами, і узгоджені з цілями реформи у сфері захисту дітей і догляду.
- **Системно інтегрувати зміст із захисту дітей та підтримки сімей у програми соціальної роботи.** Навчальні програми мають охоплювати сімейні форми виховання, реінтеграцію дітей із інституційного в сімейне оточення, захист дітей у кризовому та воєнному контексті, а також підтримку осіб із досвідом альтернативного догляду та виховання. Обидві нові спеціалізації І10 «Соціальна робота та консультування» та І11 «Дитячі та молодіжні служби» слід активно підтримувати як важливі інструменти цієї реформи.
- **Запровадити структуровану координацію між установами захисту дітей і підтримки сімей та системою вищої освіти.** Потрібні регулярні, інституціоналізовані механізми діалогу, які перетворювали б кадровий попит на освітню пропозицію. Висновки оцінювання кадрового потенціалу формують конкретну та актуальну доказову базу для артикуляції цих потреб.
- **Розглядати професійний престиж і визнання як міжсекторальний пріоритет.** Поліпшення в оплаті праці, супервізії, професійному визнанні та кар'єрному розвитку є необхідною умовою для залучення й утримання кваліфікованих кадрів у сфері захисту дітей та підтримки сімей. Ці дії потрібно коорди-

нувати між системою управління кадрами та системою освіти, а також на національному, регіональному та інституційному рівнях.

Реалізація цих дій у скоординований спосіб, а не як розрізнених траєкторій розвитку кадрів та освіти, суттєво посилила б спроможність України ефективно та сталим чином впроваджувати реформу у сфері захисту дітей і догляду.

ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ

1. ОСВІТНІ ПРОГРАМИ ІЗ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ ЗАБЕЗПЕЧУЮТЬ МІЦНУ БАЗОВУ ПІДГОТОВКУ

Результати оцінювання демонструють, що освітні програми із соціальної роботи в усіх університетах, що взяли участь у дослідженні, забезпечують міцну та загалом добре структуровану базову підготовку до подальшої професійної практики. Програми на рівнях бакалаврату, магістратури та доктора філософії загалом відповідають як Глобальним стандартам освіти та підготовки у галузі соціальної роботи, так і національним стандартам вищої освіти у галузі соціальної роботи в Україні.

У семи університетах, що брали участь в оцінюванні, респонденти повідомили, що більшість міжнародних стандартів вже дотримано або дотримано частково. Водночас навчальні заклади часто використовували процес оцінювання як можливість для рефлексії, щоб визначити сфери, в яких програми можна було б ще більше вдосконалити.

Результати показують, що українські освітні програми із соціальної роботи мають кілька важливих переваг:

- Чітка прихильність до прав людини, соціальної справедливості та професійної етики.
- Тісна узгодженість з національними професійними стандартами та законодавством.
- Структурована програма навчання, в якій обов'язкові курси становлять основу підготовки, а вибірні курси забезпечують додаткову спеціалізацію.
- Кваліфікований науково-педагогічний склад, більшість представників якого мають наукові ступені доктора або кандидата наук у галузі соціальної роботи або суміжних дисциплін.
- Зростаюча участь у міжнародних програмах співпраці та академічної мобільності.

Загалом, програми розроблені з метою підготовки студентів до професійної соціальної роботи, та надають їм необхідні цінності, теоретичні знання та базові компетентності. На всіх рівнях освіти респонденти наголошували на важливості підготовки соціальних працівників, здатних реагувати на складні соціальні виклики, зокрема наслідки війни, переміщення населення та стрімкі соціальні зміни.

2. ОСВІТА У ГАЛУЗІ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ ШИРОКО ЦІНУЄТЬСЯ ЯК ТРАНСФОРМАЦІЙНИЙ ПРОФЕСІЙНИЙ ДОСВІД

У всіх групах респондентів (професорсько-викладацький склад, керівники практики та студенти) освіта у галузі соціальної роботи розглядається не лише як академічна підготовка, а і як трансформацийний професійний та особистий досвід.

Студенти часто описували свою освіту як таку, що формує їхню професійну ідентичність, етичну відданість та розуміння соціальної відповідальності. Багато хто повідомляв, що практична підготовка та взаємодія з вразливими групами населення значно вплинули на їхню мотивацію до кар'єри у соціальній роботі.

Викладачі також наголошували на важливості супроводу студентів у процесі їхнього професійного становлення. Вони підкреслювали розвиток таких ключових якостей, як:

- етична свідомість;
- емпатія та емоційна зрілість;
- критичне мислення;
- стійкість;
- прихильність до прав людини та соціальної справедливості.

Магістранти та майбутні доктори філософії зазначили, що освіта стає дедалі більш діалогічною та орієнтованою на дослідження. Студенти беруть участь у дебатах, проектах прикладних досліджень та аналітичних дискусіях щодо соціальної політики та реформ. Таке середовище сприяє підготовці фахівців, здатних зробити внесок у розробку політики, соціальні інновації та реформування системи.

Загалом, отримані результати свідчать про те, що освітні програми із соціальної роботи відіграють центральну роль у формуванні професійної ідентичності та етичної відданості, які є необхідними якостями для ефективної соціальної практики.

3. ПРАКТИКА Є ОСНОВНИМ МЕХАНІЗМОМ ПРОФЕСІЙНОГО РОЗВИТКУ

Оцінювання підтверджує, що практична підготовка є найважливішим компонентом освіти у галузі соціальної роботи. На всіх рівнях освіти респонденти послідовно описували практику як етап, на

якому теоретичні знання перетворюються на професійну компетентність.

Практика дозволяє студентам застосовувати знання, отримані в аудиторії, у реальних ситуаціях, взаємодіяти з клієнтами та розвивати ключові професійні навички, такі як:

- комунікація з дітьми та сім'ями;
- оцінка потреб та планування роботи з клієнтами;
- етичне прийняття рішень;
- документування та звітування;
- співпраця з іншими фахівцями.

Практична підготовка також допомагає студентам розвинути емоційну стійкість та професійну впевненість. Багато студентів описували практику як найбільш впливову частину своєї освіти.

Водночас оцінювання виявило кілька викликів, що впливають на практичну підготовку:

- обмежена кількість якісних місць для проходження практики;
- велике навантаження в установах, які виступають базами практики;
- перебої, спричинені умовами війни;
- обмежені можливості нагляду в деяких організаціях, які виступають базами практики.

Хоча більшість університетів мають налагоджені процедури організації практики, включаючи письмові посібники з практики, угоди про співпрацю з установами та визначені процеси оцінювання, загальний обсяг навчання у формі практики часто залишається нижчим за рекомендований міжнародний орієнтир у 25% від загального обсягу часу програми.

Тому посилення організації, нагляду та масштабів практичної підготовки залишається ключовим пріоритетом для майбутнього покращення програм.

4. БАЛАНС МІЖ ТЕОРІЄЮ ТА ПРАКТИКОЮ ЗАЛИШАЄТЬСЯ КЛЮЧОВИМ ПИТАННЯМ

Протягом оцінювання повторюваною темою є необхідність посилення інтеграції теорії та практики в освіті у галузі соціальної роботи.

Бакалаврські програми, як правило, сліднують прогресивній моделі, за якою на перших курсах основна увага приділяється теоретичним основам, а на пізніших курсах все більше наголосу робиться на практичній підготовці. Ця модель забезпечує студентів міцною концептуальною базою, але респонденти зазначили, що деякі програми виділяють обмежену кількість годин на практичну підготовку через обмеження навчального плану.

На рівні магістратури програми зазвичай розробляються з більш збалансованим поєднанням теорії та практики. Багато викладачів описували освітню програму як таку, яка приблизно рівномірно розподіляється між концептуальним навчанням та прикладною практикою.

Натомість програми підготовки докторів філософії зосереджуються переважно на дослідженнях, методології та науковій роботі. Практичні компоненти зазвичай передбачають дослідницьку діяльність або досвід викладання, а не безпосереднє надання послуг.

Хоча така послідовність на різних рівнях освіти є логічною, оцінювання показало, що прикладні компетентності та навички, пов'язані з реформами, не завжди достатньо розвиваються. Зокрема, очікуваний розвиток високих професійних лідерських навичок між бакалаврською та докторською освітою залишається нерівномірним.

5. ПРОГРАМИ ДЕМОНСТРУЮТЬ СИЛЬНУ ВІДПОВІДНІСТЬ ОСНОВНИМ ЦІННОСТЯМ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ

Результати оцінювання демонструють, що українські освітні програми із соціальної роботи роблять належний акцент на основних цінностях професії соціального працівника.

У навчальних планах та підходах до викладання програми послідовно підкреслюють:

- людську гідність та повагу до прав людини;
- соціальну справедливість та рівність;
- інклюзію та недискримінацію;
- партнерство з сім'ями та громадами;
- захист вразливих дітей та сімей.

Курси з соціальної політики, етики, прав людини та правових засад забезпечують чітку нормативну та професійну основу. Ці цін-

ності підкріплюються практичним навчанням та взаємодією з реальними установами соціальних служб.

Багато програм також включають такі теми, як гендерна рівність, запобігання насильству та підтримка маргіналізованих груп населення.

Загалом програми демонструють тісний зв'язок із ціннісними засадами глобальної професії соціального працівника.

6. ДЕКІЛЬКА НОВИХ НАПРЯМКІВ ПОТРЕБУЮТЬ БІЛЬШ ТІСНОЇ ІНТЕГРАЦІЇ В НАВЧАЛЬНІ ПРОГРАМИ

Хоча програми демонструють багато сильних сторін, оцінювання також виявило кілька сфер, де освітня програма потребує подальшого розвитку. У всіх університетах та на всіх рівнях освіти респонденти послідовно наголошували на необхідності посилення:

- структурних та інституційних підходів до соціальних проблем;
- аналізу нерівності та соціальної несправедливості;
- різноманітності, культурної компетентності та інклюзії;
- екологічної справедливості та зміни клімату;
- глобальних перспектив соціальної роботи та міжнародних рамок;
- рефлексивної практики та критичного аналізу.

Результати оцінювання також демонструють, що освітні програми із соціальної роботи визнають права людини, соціальну справедливість та розширення можливостей як основні професійні цінності. Однак підходи, що передбачають активну участь дітей, сімей та інших отримувачів послуг у процесі прийняття рішень, ще не інтегровані систематично в освітні програми чи практичну підготовку. Хоча деякі курси присвячені адвокації, інклюзії та роботі з маргіналізованими групами, практичні методи підтримки участі викладаються менш послідовно. Крім того, отримувачі послуг рідко залучаються до процесів практичного навчання, таких як практика чи оцінювання студентів. Посилення підготовки з питань партисипативних підходів дозволило б краще підготувати майбутніх соціальних працівників до підтримки інклюзивної та правозахисної практики.

Респонденти також рекомендували більш тісну інтеграцію Цілей сталого розвитку ООН та інших глобальних рамок в освіту у галузі соціальної роботи. Ці покращення допомогли б забезпечити кращу

підготовку випускників до подолання складних соціальних викликів та сприяли б реформам на системному рівні.

7. ПІДГОТОВКА ДО РЕФОРМИ ДОГЛЯДУ ТА ПІДТРИМКИ ДІТЕЙ ЗАЛИШАЄТЬСЯ НЕРІВНОМІРНОЮ

Одним з основних напрямків оцінювання було вивчення того, наскільки освітні програми із соціальної роботи готують студентів до сприяння реалізації Національної стратегії забезпечення права кожної дитини в Україні на зростання в сімейному оточенні на 2024-2028 роки.

Результати показують, що програми забезпечують помірне, але нерівномірне висвітлення тем, пов'язаних із захистом дітей.

Бакалаврські програми забезпечують міцну загальну базу в таких сферах, як:

- права дитини та законодавство у сфері захисту дітей;
- запобігання розлученню сімей;
- комунікація з дітьми та сім'ями;
- оцінка потреб та ведення випадків;
- надання базових соціальних послуг.

Однак кілька важливих сфер, пов'язаних із реформою догляду та підтримки дітей, залишаються недостатньо розвиненими, зокрема:

- надання певних соціальних послуг, зокрема послуг для дітей з інвалідністю;
- реінтеграція дітей з інтернатних закладів у сімейне оточення;
- підтримка осіб з досвідом альтернативного догляду і виховання під час їхнього переходу до самостійного життя;
- реагування на кризові ситуації та захист дітей в умовах війни;
- використання цифрових інструментів та систем ведення випадків.

Магістерські програми більш широко охоплюють теми системного рівня, такі як міжвідомча координація та управління соціальними послугами. Однак підготовка з питань трансформації закладів інституційного догляду, лідерства в реформах та стратегічного планування залишається обмеженою.

На рівні підготовки докторів філософії програми зосереджуються

переважно на дослідженнях та теоретичному аналізі. Теми захисту дітей з'являються переважно в окремих дослідницьких темах, а не як структуровані складові освітньої програми.

Загалом, прогрес на різних рівнях освіти не забезпечує повною мірою розвитку передових навичок лідерства та управління реформами, необхідних для трансформації системи захисту дітей.

8. ОСВІТА У ГАЛУЗІ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ ФУНКЦІОНУЄ В УМОВАХ ЗНАЧНОГО ЗОВНІШНЬОГО ТИСКУ

Оцінювання також підкреслює складні умови, в яких функціонують українські освітні програми із соціальної роботи.

Університети мусять реагувати на низку зовнішніх викликів, серед яких:

- війна та масштабне переміщення населення;
- швидкі законодавчі та інституційні реформи;
- зростаюча складність соціальних проблем;
- обмежені ресурси та велике навантаження у сфері соціальних послуг.

Попри ці виклики, освітні програми продемонстрували значну адаптивність. Університети запровадили гнучкі методи навчання, розширили використання цифрових навчальних інструментів та посилили співпрацю з установами соціальної сфери.

Стійкість як викладачів, так і студентів є важливим висновком оцінки.

9. ГОЛОВНИМ ПРІОРИТЕТОМ Є МОДЕРНІЗАЦІЯ ТА ЗМІЦНЕННЯ, А НЕ СТРУКТУРНА ПЕРЕБУДОВА

Остаточний загальний висновок полягає в тому, що значна структурна реформа освітніх програм із соціальної роботи не є необхідною.

Респонденти з різних університетів послідовно наголошували, що нинішні програми забезпечують міцну концептуальну та професійну основу. Натомість вони рекомендували цілеспрямовані вдосконалення та модернізацію в кількох сферах:

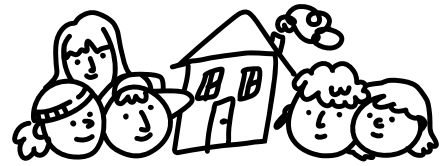
- посилення систем практичної підготовки та супервізії;
- покращення інтеграції теорії та практики;

- ширше висвітлення пріоритетів реформи у сфері догляду та підтримки дітей;
- посилення дослідницьких та аналітичних навичок;
- збільшення міжнародної взаємодії та міждисциплінарного навчання.

Завдяки цим цілеспрямованим покращенням освітні програми із соціальної роботи можуть відігравати вирішальну роль у підготовці фахівців, здатних підтримувати реформу соціальної сфери та зміцнювати систему догляду та підтримки дітей.

РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО ВДОСКОНА- ЛЕННЯ ОСВІТИ У ГАЛУЗІ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ

Результати оцінювання демонструють, що освітні програми із соціальної роботи в Україні забезпечують міцну академічну основу та загалом відповідають національним стандартам вищої освіти та міжнародним стандартам освіти у галузі соціальної роботи. Програми є концептуально обґрунтованими, добре структурованими та цінуються як викладачами, так і студентами. Вони сприяють розвитку професійної ідентичності, етичної відповідальності та аналітичного мислення.

Водночас оцінювання виявляє кілька сфер, у яких програми мають розвиватися, щоб ефективніше відповідати поточним національним пріоритетам. Зокрема, освіта у галузі соціальної роботи має готувати фахівців до реалізації реформи догляду та підтримки дітей відповідно до Стратегії.

На всіх рівнях освіти головним викликом є не якість теоретичної підготовки, а необхідність посилення інтеграції теорії з практичними та системними компетентностями. Ключові сфери, що потребують вдосконалення, включають практичну підготовку, системи супервізії, підготовку до реформи догляду та підтримки дітей, цифрові компетентності та лідерські навички для трансформації системи.

Наведені нижче рекомендації визначають стратегічні напрями покращення вищої освіти у галузі соціальної роботи в Україні. У прикінцевій частині розглядаються структурні та політичні умови, необхідні для забезпечення їх реалізації. Ці рекомендації були узгоджені та напрацьовані під час експертної дискусії «Кадровий потенціал соціальної сфери: результати дослідження та вектори розвитку. Люди в основі захисту дитини та підтримки сім'ї», що відбулася у м. Київ 29 квітня 2026 (див. звіт про подію у додатку 1).

- **1) Узгодити стандарти вищої освіти у галузі соціальної роботи та професійні стандарти, орієнтуючись на потреби системи захисту дітей і підтримки сім'ї**

Обґрунтування

Аналіз освітніх програм свідчить, що теми, пов'язані із захистом

дітей, присутні фрагментарно в межах окремих дисциплін, але недостатньо представлені як цілісна спеціалізація, орієнтована на практику. Паралельно, оцінка кадрового потенціалу демонструє високий попит роботодавців на фахівців із прикладними компетентностями у сфері захисту дітей та соціальних послуг, при тому що лише 16% працівників мають профільну освіту. Це вказує на структурну невідповідність між змістом підготовки та функціональними потребами системи.

Розвиток системи соціальних послуг та реалізація Стратегії вимагають підготовки фахівців, здатних виконувати конкретні професійні функції – від оцінювання потреб і ведення випадку до міжвідомчої координації, реагування на насильство, підтримки реінтеграції дитини в сімейне оточення тощо. Системне узгодження освітніх і професійних стандартів між собою забезпечить відповідність між освітніми результатами, професійними ролями та вимогами практики. Інструментом такого узгодження в українській системі кваліфікацій виступає Національна рамка кваліфікацій, що перебуває в процесі адаптації до Європейської системи кваліфікацій (European Skills, Competences, Qualifications and Occupations - ESCO).

Практичні кроки для реалізації:

На національному рівні (МОН, Мінсоцполітики та інші центральні органи):

- Науково-методичній комісії МОН напряду “Соціальне забезпечення та охорона здоров’я” враховувати компетентності, необхідні для реалізації Стратегії, при розробці стандартів вищої освіти спеціальностей І10 “Соціальна робота та консультування” та І11 “Дитячі та молодіжні служби”.
- Розробити нові (зокрема для працівників служб у справах дітей та супервізорів у соціальній сфері) та оновити існуючі професійні стандарти з чітким визначенням трудових функцій і відповідних компетентностей, забезпечуючи їх змістову узгодженість зі стандартами вищої освіти.
- Інституціоналізувати механізм регулярного перегляду стандартів вищої освіти та професійних стандартів із залученням роботодавців, практиків та академічної спільноти.
- Нормативно врегулювати дуальну освіту та розробити механізм її впровадження у галузі соціальної роботи, враховуючи структурні бар’єри, що перешкоджають її впровадженню.

На регіональному рівні:

- Стимулювати вступ на спеціальності у галузі соціальної роботи, у тому числі через механізм регіонального замовлення.

На рівні закладів вищої освіти:

- Запровадити спеціалізовані освітні програми: “Захист дитини” для фахівців служб у справах дітей, ймовірно в рамках спеціальності І11 “Дитячі та молодіжні служби”, та для підготовки соціальних менеджерів (на магістерському рівні спеціальності І10 “Соціальна робота та консультування”).
- Розробити та впровадити сертифікатні програми (мікрокваліфікації), що поєднують теоретичне навчання з практикою та можуть накопичуватися, зокрема за такими напрямками:
  - захист дітей та реагування на жорстоке поводження із дітьми;
  - підтримка сім’ї та запобігання інституалізації;
  - надання окремих соціальних послуг (зокрема тих, які входять до пакету для забезпечення права дитини на виховання у сімейному оточенні) відповідно до державних стандартів;
  - реінтеграція дитини у сімейне оточення;
  - гендерно зумовлене насильство та кризове реагування.
- Розширити використання гнучких і змішаних форматів навчання для забезпечення доступності в умовах війни.
- Залучити ресурси міжнародної технічної допомоги та інструменти євроінтеграції для пілотування нових програм, розвитку мікрокваліфікацій і підготовки керівників практики.

► 2) Збільшити частку практичної підготовки у програмах соціальної роботи до 25% та забезпечити її якість через стандартизацію, супервізію та партнерства

Обґрунтування

Практична підготовка є ключовим компонентом формування професійних компетентностей у соціальній роботі, оскільки саме під час практики студенти інтегрують теоретичні знання, розвивають професійне судження та набувають навичок роботи зі складними випадками. Водночас результати оцінювання свідчать про суттєву варіативність обсягу та якості практики між освітніми програмами, обмежений доступ до баз практики та недостатню структу-

рованість її організації. В умовах реформи системи догляду та підтримки дітей, а також викликів, пов'язаних із війною, існуючий обсяг і формат практичної підготовки не забезпечують належної готовності випускників до роботи в реальних умовах.

Ефективна соціальна робота, зокрема у сфері захисту дітей, потребує сформованих прикладних компетентностей – від оцінювання потреб і ведення випадку до міжвідомчої взаємодії та кризового реагування. Ці компетентності можуть бути сформовані лише через системну, послідовну та належно супервізовану практику. Підвищення частки та якості практики є критично необхідним для забезпечення переходу від знаннєво-орієнтованої до компетентнісної моделі підготовки.

Практичні кроки для реалізації:

На національному рівні (МОН, Мінсоцполітики та інші центральні органи):

Науково-методичній комісії напряду “Соціальне забезпечення та охорона здоров’я” МОН ініціювати внесення змін до стандартів вищої освіти спеціальностей соціальної роботи, передбачивши збільшення частки практичної підготовки до щонайменше 25% від загального обсягу освітньої програми та закріпивши цю норму у розділі “Обсяг освітньої програми” відповідних стандартів.

- Розробити та затвердити методичні рекомендації щодо організації практики, які визначатимуть:
  - поетапну модель практичної підготовки (від спостереження до ведення випадку із наставником);
  - очікувані результати навчання, прив’язані до професійних функцій;
  - стандарти якості баз практики;
  - єдині підходи до оцінювання результатів практики;
  - чітке розмежування ролей університетського керівника та керівника від бази практики.
- Розробити окремі методичні рекомендації щодо проведення керівництва практикою, призначені для застосування у закладах вищої освіти та установах, які надають базу практики. Такі рекомендації мають визначати:
  - Моделі та форми керівництва/супервізії/наставництва на різних етапах практики;

- ▣ кваліфікаційні вимоги до керівників практики/ супервізорів;
- ▣ рекомендоване співвідношення кількості студентів на одного керівника практики;
- ▣ процедури документування та оцінювання практики здобувачів освіти;
- ▣ етичні аспекти керівництва практикою / її супервізії та механізми зворотного зв'язку.
- Розширити використання гнучких і змішаних форматів навчання для забезпечення доступності в умовах війни.

На рівні закладів вищої освіти:

- Поступово довести частку практичної підготовки до щонайменше 25% обсягу освітньої програми із забезпеченням її інтеграції у всі роки навчання.
- Забезпечити практичну підготовку у сферах:
  - ▣ захисту дітей;
  - ▣ підтримки сім'ї та запобігання інституалізації;
  - ▣ надання соціальних послуг на рівні громади;
  - ▣ реагування на насильство та кризові ситуації.
- Розширити мережу баз практики через системні партнерства з:
  - ▣ центрами надання соціальних послуг, соціальних служб;
  - ▣ службами у справах дітей;
  - ▣ неурядовими та гуманітарними організаціями;
  - ▣ правозахисними інституціями.
- Залучати представників установ - баз практики (центрів надання соціальних послуг, служб у справах дітей, неурядових та гуманітарних організацій, правозахисних інституцій тощо) як стейкхолдерів до організації та реалізації практичної складової підготовки працівників соціальної сфери, зокрема на етапах:
  - ▣ формування переліку очікуваних результатів практики та її змістового наповнення;
  - ▣ обговорення критеріїв оцінювання та форматів практики;
  - ▣ спільного перегляду освітніх компонентів практики;
  - ▣ підготовки керівників і супервізорів практики від установ.

- Інституціоналізувати підготовку керівників практики та супервізорів через короткострокові навчальні програми, що охоплюють:
    - наставництво та супервізію студентів;
    - етичні аспекти практики;
    - методи оцінювання результатів навчання.
  - Створити або посилити підрозділи координації практичного навчання, відповідальні за:
    - планування та розподіл місць практики;
    - підтримку керівників практики;
    - організацію супервізії для студентів;
    - моніторинг і оцінювання якості практики.
  - Запровадити індивідуальні навчальні контракти для студентів, що:
    - базуються на визначених компетентностях;
    - містять конкретні навчальні цілі та завдання;
    - погоджуються між студентом, керівником від бази практики та університетським керівником.
  - Використовувати ресурси міжнародної технічної допомоги для:
    - розвитку програм підготовки керівників та супервізорів практики;
    - пілотування інноваційних моделей практичного навчання (включаючи симуляції та змішані формати).
  - **3) Посилити підготовку до реалізації реформи системи догляду та підтримки дітей через інтеграцію пріоритетного змісту, партисипативних, цифрових і лідерських компетентностей, а також досліджень, орієнтованих на політику**
-

Обґрунтування

Оцінювання показує, що програми забезпечують належну загальну підготовку з принципів соціальної роботи, етики та законодавства, однак ключові напрями реформи, а саме реінтеграція дітей у сімейне оточення, розвиток сімейних форм виховання, трансформація закладів, що здійснюють інституційний догляд, та підтримка

осіб із досвідом альтернативного догляду і виховання, інтегровані недостатньо системно.

Крім того, обмеженим залишається навчання у сферах, критично важливих для виконання трудових функцій:

- залучення дітей і сімей до прийняття рішень;
- використання цифрових інструментів ведення випадку та соціального захисту дитини в складних життєвих обставинах;
- лідерство та управління реформами;
- застосування досліджень для формування політики.

У контексті трансформації системи соціальних послуг це створює ризик того, що випускники не будуть достатньо підготовлені до виконання складних міжвідомчих, управлінських і практичних функцій.

Реалізація реформи догляду та підтримки дітей потребує фахівців, професіоналів та керівників (менеджерів), які:

- працюють із сім'ями для запобігання розлученню дітей;
- забезпечують реінтеграцію та альтернативний сімейний догляд;
- координують міжвідомчу взаємодію;
- використовують цифрові системи ведення випадку та соціального захисту дитини в складних життєвих обставинах;
- залучають дітей і сім'ї до прийняття рішень;
- здатні впливати на політику та управляти змінами.

Ці компетентності потребують системної інтеграції в освітні програми на рівні змісту і методів навчання.

Практичні кроки для реалізації:

На національному рівні (МОН, Мінсоцполітики та інші центральні органи):

- «Інформаційно-обчислювальному центру» при Мінсоцполітики ініціювати розробку навчальних версій державних інформаційних систем (зокрема ЄІССС, ЕАІС “Діти”) для освітніх цілей, залучивши ресурси міжнародної технічної допомоги.
- Сприяти інтеграції із пріоритетів державної політики у сфері захисту дітей та підтримки сімей в освітні програми підготовки відповідних фахівців, професіоналів та керівників.

На рівні закладів вищої освіти

3.1. Інтеграція змісту, пов'язаного з реформою

- Системно інтегрувати в освітні програми ключові напрями реформи:
  - підтримка сім'ї та запобігання розлученню дітей із сім'єю;
  - реінтеграція дітей в сімейне оточення;
  - альтернативний сімейний догляд;
  - трансформація закладів інституційного догляду;
  - підтримка осіб із досвідом альтернативного виховання;
  - соціальні послуги для дітей з інвалідністю та сімей.
- Забезпечити зв'язок цих тем із практичними завданнями та кейсами.

3.2. Розвиток партисипативних і комунікативних компетентностей

- Інтегрувати підходи, що забезпечують участь дітей і сімей у прийнятті рішень, у відповідні курси.
- Впровадити навчання з:
  - методу сімейних групових нарад;
  - прийняття рішень з урахуванням найкращих інтересів дитини;
  - комунікації з дітьми різного віку, зокрема з інвалідністю.
  - Використовувати симуляції та аналіз випадків для відпрацювання навичок.

3.3. Розвиток цифрових компетентностей у професійній практиці

- Інтегрувати навчання з використання цифрових систем соціальної сфери (зокрема ЄІССС, ЕАІС “Діти”).
- Включити модулі з:
  - цифрової етики та захисту даних;
  - електронного ведення випадку;
  - аналізу та моніторингу даних.
- Забезпечити доступ до навчальних або симульованих версій інформаційних систем.

3.4. Посилення компетентностей у сфері лідерства та управління змінами

- В освітні програми магістерського та аспірантського рівня інтегрувати курси з:
  - аналізу соціальної політики;
  - планування системи послуг;
  - управління реформами та інституційною трансформацією.
- Використовувати кейси національних реформ як навчальні інструменти.
- Розвивати міждисциплінарну співпрацю (публічне управління, право, охорона здоров'я).

3.5. Інтеграція досліджень із практикою та політикою

- Орієнтувати дослідницьку діяльність (особливо на рівні PhD) на пріоритети реформи.
- Заохочувати:
  - прикладні дослідження, що відповідають реальним викликам системи;
  - співпрацю з органами влади та НУО у вирішенні їхніх практичних проблем;
  - участь студентів у політико-орієнтованих проектах.
- Розвивати міжнародну дослідницьку співпрацю та публікування результатів досліджень.

Структурні та політичні аспекти впровадження

Низка запропонованих рекомендацій, зокрема запровадження моделі подвійного керівництва практикою, системної підготовки керівників практики, сертифікатних програм і розширення мережі баз практики, потребують значних ресурсів та інституційної підтримки. Українські заклади вищої освіти наразі працюють у складних умовах: війна обмежує доступ до баз практики, керівники та викладачі перевантажені, а багато організацій не мають достатньої спроможності для роботи з практикантами. Також є регуляторні обмеження, які ускладнюють самостійне оновлення змісту програм або збільшення обсягу практичної підготовки.

У зв'язку з цим реалізація змін має бути поетапною, реалістичною та підкріпленою відповідними заходами державної політики. Мі-

ністерству освіти і науки України та Мінсоцполітики доцільно передбачити окремі бюджетні програми для створення підрозділів координації практичної підготовки в університетах і запровадження системної підготовки керівників практики. Сертифікатні програми та спеціалізовані вибіркові траєкторії найефективніше впроваджувати за умови співфінансування через цільові гранти або міжнародні партнерства, а не лише за рахунок власних ресурсів університетів.

Наявна співпраця з ЮНІСЕФ в Україні, Шведським агентством з питань міжнародної співпраці та розвитку (SIDA) та інструментами Європейського Союзу, зокрема в рамках євроінтеграційного процесу, може стати основою для фінансування пілотних ініціатив. Водночас необхідною умовою є ефективна координація на міжвідомчому рівні. Узгодження стандартів вищої освіти з потребами розвитку кадрового потенціалу, визначеними у Стратегії, забезпечить університетам необхідну нормативну основу для впровадження запропонованих у цьому звіті змін.

ДОДАТОК 1.

ЗВІТ ПРО ЕКСПЕРТНУ ДИСКУСІЮ «КАДРОВИЙ ПОТЕНЦІАЛ СОЦІАЛЬНОЇ СФЕРИ: РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ ТА ВЕКТОРИ РОЗВИТКУ. ЛЮДИ В ОСНОВІ ЗАХИСТУ ДИТИНИ ТА ПІДТРИМКИ СІМ'Ї»

► 1. Загальна інформація про захід

29 квітня 2026 року у Києві (Premier Hotel Rus, вул. Госпітальна, 4) відбулася експертна дискусія «Кадровий потенціал соціальної сфери: результати дослідження та вектори розвитку. Люди в основі захисту дитини та підтримки сім'ї». Захід організовано за підтримки ЮНІСЕФ спільно з Національною соціальною сервісною службою України, Координаційним центром з розвитку сімейного виховання та догляду дітей, Maestral International, Лігою соціальних працівників України та Українським інститутом соціальних досліджень імені О. Яременка.

Метою заходу стало представлення, валідизація та обговорення результатів двох досліджень, проведених у 2025 році: «Оцінювання кадрового потенціалу соціальної сфери у Волинській, Дніпропетровській, Львівській та Харківській областях» та «Оцінювання освітніх програм із соціальної роботи». Обидва дослідження аналізували готовність працівників до реалізації Стратегії забезпечення права кожної дитини в Україні на виховання в сімейному оточенні (2024–2028 рр.) та відповідність освітніх програм практичним потребам галузі.

У заході взяли [участь 71 учасник](#), що відобразило високий рівень міжсекторальної та багаторівневої участі ключових партнерів у сфері розвитку кадрового потенціалу соціальної сфери та реформи захисту дітей в Україні. Загалом склад учасників продемонстрував збалансоване поєднання представників державної політики, практиків, наукової спільноти, громадського сектору та міжнародних партнерів, що створило сприятливу платформу для фахового обговорення розвитку соціальної сфери в Україні.

Захід мав виражене державне лідерство — близько третини учасників представляли національні та регіональні органи влади, що свідчить про високий рівень інституційної залученості до розвитку кадрового потенціалу соціальної сфери. До участі в дискусії

було залучено керівництво та представників Міністерства соціальної політики, сім'ї та єдності України, Національної соціальної сервісної служби України, Державної служби України у справах дітей, Координаційного центру з розвитку сімейного виховання та догляду дітей, а також представників регіонального рівня – начальників служб у справах дітей, директорів обласних центрів соціальних служб та Головних управлінь НССС у чотирьох пілотних регіонах.

ЮНІСЕФ забезпечив широку участь керівництва та технічних працівників із напрямів захисту дітей, гуманітарного реагування, соціальної політики та регіональної підтримки, що підкреслило ключову координаційну та експертну роль організації у підтримці реформ соціальної сфери. Водночас участь міжнародних організацій та агенцій ООН, зокрема ПРООН та Управління Верховного комісара ООН у справах біженців, забезпечила інтеграцію міжнародного досвіду та ширший стратегічний контекст реформ.

Значною була також участь організацій громадянського суспільства та професійних об'єднань, зокрема Ліги соціальних працівників України, БО «Надія і житло для дітей України», МБО «БФ "СОС Дитячі Містечка"», а також Офісу дітей та молоді «ДІЙМО». Це дозволило посилити практичний вимір дискусії та забезпечити представлення досвіду безпосередньої роботи з дітьми та сім'ями.

Близько 15% учасників представляли академічне середовище, що суттєво збагатило дискусію щодо професійної освіти, розвитку компетентностей та системи безперервного професійного розвитку. До обговорення були залучені представники НАЗЯВО та дев'яти закладів вищої освіти (одна декан та вісім завідувачів кафедр, що готують здобувачів за освітніми програмами із соціальної роботи), що дозволило інтегрувати питання якості освіти, стандартів вищої освіти й професійних стандартів у загальний порядок денний розвитку кадрового потенціалу соціальної сфери.

► 2. Хід заходу та ключові тематичні блоки

Захід тривав із 10:00 до 17:30 і включав офіційне відкриття, презентацію результатів досліджень, серію тематичних групових робіт на основі підготовлених тематичних брифів, а також підсумкову пленарну сесію.

Офіційне відкриття

Захід відкрили п. Інна Солодка – заступниця Міністра соціальної політики, сім'ї та єдності України, п. Ігор Ільченко – в.о. Голови На-

ціональної соціальної сервісної служби, п. Ірина Тулякова — голова Координаційного центру з розвитку сімейного виховання та догляду дітей, п. Джин Чой — керівниця секції захисту прав дітей ЮНІСЕФ в Україні, а також Світлана Толстоухова — Голова Правління ГО «Ліга соціальних працівників України». У вітальних промовах наголошувалась важливість доказового підходу до формування кадрової політики у соціальній сфері в умовах воєнного часу та реалізації Стратегії.

Презентація результатів досліджень

п. Франческа Стюер та п. Ольга Бойко (Maestral International) представили методологію та ключові висновки обох досліджень: «Оцінювання кадрового потенціалу соціальної сфери у Волинській, Дніпропетровській, Львівській та Харківській областях» та «Оцінювання освітніх програм із соціальної роботи». Результати засвідчили системні виклики у кадровому потенціалі, що включають:

- суттєві прогалини у кадровому забезпеченні на рівні громад, із значним дефіцитом кадрів;
- помірну та низьку самооцінку компетентностей, від яких напяму залежить виконання Стратегії;
- помірну та низьку відповідність освітніх програм практичним потребам сфери;
- відсутність загальнонаціональної системи супервізії;
- та переважаючий реактивний, а не превентивний характер роботи працівників.

Тематичні групові роботи

Після пленарної сесії учасники працювали у шести міждисциплінарних та міжсекторальних групах. На першому етапі вони визначали та обговорювали пріоритетні тези з результатів обох досліджень для подальшого осмислення та адвокації. На другому етапі, маючи можливість обрати тематику роботи, учасники детальніше ознайомлювалися з результатами тематичних брифів (витягів із дослідження), що охопили ключові виклики галузі:

- склад, чисельність та системні прогалини на рівні громади;
- ведення випадку;
- компетентності та навчальні потреби: готовність до реалізації Стратегії;
- супервізія;

- від підбору до збереження працівників у соціальній сфері;
- оцінювання освітніх програм у галузі соціальної роботи.

На третьому етапі учасники опрацьовували та валідизували рекомендації щодо кожного з тематичних блоків через призму власного досвіду та експертизи. Ширше обговорення та допрацювання відбувалося за допомогою методу «літаючі плакати», де напрацювання кожної з груп доповнювалися учасниками впродовж двох додаткових сесій. Це забезпечило широке залучення та міжгалузевий погляд на пріоритети.

► 3. Ключові дискусії та спостереження

Склад, чисельність та системні прогалини на рівні громади

Учасники підтвердили суттєві кадрові нестачі у кожній із аналізованих структур: службах у справах дітей, структурних підрозділах соціального захисту населення та надавачів соціальних послуг. Також зафіксували суттєву невідповідність у сприйнятті власної ролі: працівники соціальної сфери здебільшого ідентифікують свою функцію як адміністративну, а не координуючу. Однією із проблем підкреслили відсутність норм навантаження для працівників із соціальної роботи та працівників служб у справах дітей.

Група звернула увагу на розрив у алгоритмі ведення випадку осіб у складних життєвих обставинах, що виник унаслідок передачі функції призначення виплат до Пенсійного фонду. На відміну від працівників ЦНАПів, які входили до структур соціального захисту і могли на етапі звернення виявляти ознаки складних обставин та перенаправляти до фахівця із соціальної роботи, Пенсійний фонд не розглядає свій функціонал ширше за супровід виплат. Це фактично унеможлиблює раннє виявлення вразливих сімей через цей канал.

Тривала дискусія розгорнулась навколо необхідності запровадження наскрізного та уніфікованого формулювання назв посад і працівників у соціальній сфері, оскільки нинішня різноманітність термінології суттєво посилює дезорієнтацію як серед самих працівників, так і серед отримувачів послуг. Також прозвучала рекомендація чітко закріпити, що посаду психолога може обіймати фахівець із освітнім рівнем бакалавра.

Однією із основних рекомендацій було підвищення престижності професій соціальної сфери із механізмами підвищення заробітної плати, покращення умов праці та створення системи пільг чи гарантій для самих працівників.

Ведення випадку: від фрагментації та контролю до підтримки, в центрі якої – сім'я та дитина

Питання ведення випадку стало одним із найбільш дискусійних: передусім через відсутність нормативного визначення соціального захисту дитини у складних життєвих обставинах, що здійснюється Службою у справах дітей, саме як ведення випадку. Цей процес сприймається виключно як алгоритм надання соціальних послуг (ЗУ “Про соціальні послуги”), у якому Служба у справах дітей долучається на етапі виявлення, після чого активізуються два паралельні процеси: ведення випадку сім'ї та, в окремих ситуаціях, соціальний захист дитини, яка перебуває у складних життєвих обставинах. Учасники вказали на труднощі, що виникають через побоювання різних категорій працівників щодо виходу за межі власних мандатних повноважень і «вторгнення» у сферу відповідальності іншого суб'єкта. Крім того, було наголошено, що нововведення щодо призначення виплат відділами обслуговування громадян Пенсійного фонду ускладнило виявлення малозабезпечених сімей з дітьми.

Група дійшла спільного розуміння: у центрі процесу ведення випадку мають залишатися дитина та сім'я, а не відомчі межі. Учасники наголосили на необхідності переосмислення ведення випадку – не як «контролю зверху», а як підходу до підтримки сімей та дітей: від виявлення складних обставин через оцінювання, надання послуг і перенаправлення до закриття випадку після досягнення сталого добробуту. У контексті «позитивістського підходу»³⁵ до законодавства в Україні формування такої єдиної системи, в центрі якої – дитина та сім'я, є значним викликом: воно потребуватиме аудиту чинного законодавства та його синхронізації між різними акторами на національному і місцевому рівнях.

---

³⁵ «Позитивістський підхід» до законодавства пов'язаний із правовим позитивізмом – школою правової думки, в якій право розуміється виключно як сукупність норм, офіційно затверджених державою та закріплених у законодавстві. Згідно з цим підходом, щось є юридично дозволеним, обов'язковим або забороненим лише тоді, коли це передбачено конкретним законом чи нормативно-правовим актом. Звичаї, професійне судження, етичні принципи чи загальні цілі (такі як «найкращі інтереси дитини») самі по собі не мають юридичної сили, якщо вони не закріплені в юридично зобов'язуючому акті. У українській та інших пострадянських правових системах ця традиція є сильною. На практиці це означає, що посадовці та установи, як правило, діють лише на підставі чітко визначених письмових повноважень. Поширеним принципом роботи у державному секторі є те, що «те, що не дозволено прямо, заборонено» – це означає, що державний службовець, соціальний працівник або установа, як правило, не вживатимуть заходів, якщо це не передбачено конкретним нормативним актом. За відсутності чіткого письмового доручення люди неохоче діють, навіть якщо такі дії явно слугуватимуть інтересам дитини чи сім'ї. Саме тому «позитивістський підхід» українського законодавства є викликом для побудови єдиної системи ведення справ, орієнтованої на дитину та сім'ю.

Окремо зазначено, що система має функціонувати превентивно – до настання шкоди, а не лише у відповідь на вже заподіяну шкоду. Попри прогрес у розумінні цього принципу, група підкреслила, що роботи з формування спільного бачення ведення випадку залишається ще чимало.

Основні пропозиції та доповнення учасників до тексту попередніх рекомендацій стосувалися потреби детального унормування між-відомчої взаємодії та мінімізації дублювання функцій різними структурами, а також виявлення «сліпих зон», що виникають унаслідок неузгодженості дій. Окремо висувалися рекомендації щодо інтеграції цифрових баз даних ЄІАС «Діти» та ІЄССС з метою забезпечення єдиного підходу до соціального захисту та єдиного механізму реєстрації випадку. Крім того, група рекомендувала не застосовувати термін «ведення випадку» щодо процесу соціального захисту дитини у складних життєвих обставинах.

Компетентності та навчальні потреби: готовність до реалізації Стратегії

Тема виявилася найбільш проблемною серед усіх груп через вкрай нерівномірний рівень обізнаності учасників щодо необхідних компетентностей для реалізації Стратегії. Єдиними, хто був знайомий зі Стратегією, виявилися учасники з числа служб у справах дітей, що є її безпосередніми виконавцями. Представники обласних установ, практики та освітяни були значною мірою не знайомі ні з її змістом, ні зі своєю роллю у реалізації. Це свідчить про те, що реформа не є спільним орієнтиром для галузі, а сприймається як «стратегія для служб у справах дітей». Більшість учасників групи не розуміла своєї ролі та відповідальності у цьому процесі.

Через низький рівень обізнаності дискусія неодноразово виходила за межі дослідження в площину загальних проблем галузі. Жодна рекомендація не була відхилена – група їх підтримувала та доповнювала. Без цілеспрямованого поширення знань про Стратегію серед усіх акторів її реалізація залишатиметься справою вузького кола виконавців.

Супервізія: необхідний інструмент, що потребує системного впровадження

Тема супервізії викликала жваве обговорення. Учасники підтвердили результати дослідження щодо критично низького охоплення

супервізією та її непослідовного розуміння. Серед ключових пропозицій – необхідність сприймати супервізію не як інструмент перевірки, а як засіб рефлексивного розвитку і підтримки працівників. порушені питання охоплюють: розробку професійного стандарту супервізора із переліком компетентностей і вимогами до професії; створення реєстру та мережі супервізорів; введення окремої посади супервізора; нормативне визначення частоти і тривалості супервізійних сесій; зарахування участі в супервізії до системи безперервного професійного розвитку.

Окремо порушено необхідність включення працівників служб у справах дітей та соціальних менеджерів (або уповноважених за ведення випадку осіб виконавчих комітетів органів місцевого самоврядування) до загальної системи супервізії, яка наразі їх не охоплює. Викликом у цьому процесі є їхній статус державних службовців та посадових осіб місцевого самоврядування, на відміну від працівників соціальних послуг. Тому розробка єдиної, уніфікованої системи супервізії, яка охоплюватиме всіх зазначених працівників, буде непростим завданням і потребуватиме співпраці з Національним агентством України з питань державної служби.

Взаємодія ЗВО і соціальних служб: потреба в узгодженні стандартів вищої освіти та професійних стандартів на основі компетентнісного підходу

Дискусії між представниками закладів вищої освіти та практиками виявили значний розрив між академічною підготовкою та реаліями практичної роботи. Для багатьох представників ЗВО інформація про щоденну роботу служб у справах дітей, структурних підрозділів соціального захисту і надавачів соціальних послуг виявилася принципово новою – зокрема, наявність професійного стандарту соціального менеджера та нормативне оновлення його повноважень відповідно до Постанови КМУ №64. Для практиків, своєю чергою, відкриттям стала заміна єдиної спеціальності 231 «Соціальна робота» двома новими: І10 «Соціальна робота та консультування» та І11 «Дитячі та молодіжні служби». Це підкреслило цінність заходу як платформи для системного діалогу між освітньою та соціальною системами.

Ключова рекомендація – узгодження стандартів вищої освіти та професійних стандартів на основі компетентнісного підходу та із врахуванням актуальних потреб до виконання трудових функцій та професійних задач у сфері. Учасники наголошували також на

важливості впровадження дуальної освіти та збільшення частки практики поза університетом до 25% навчального часу. Окремого вивчення потребує питання можливості підготовки працівників служб у справах дітей у межах нової спеціальності І11 «Дитячі та молодіжні служби».

Підбір та збереження кадрів: практичні пропозиції

Питання збереження працівників соціальної сфери у професії стало предметом жвавої та конструктивної дискусії. Учасники групи розглянули механізми покриття витрат на підвищення заробітної плати без скорочення загальної чисельності персоналу, систему стимулів для роботи в сільській місцевості та регіонах з підвищеним навантаженням, а також поєднання навчальних заходів зі стратегіями збереження кадрів. Всі учасники підтвердили важливість системного підходу до підвищення престижності професій соціальної сфери. Такий підхід міг би бути закріплений єдиним документом і охоплювати механізми підвищення заробітної плати, покращення умов праці та систему пільг, зокрема пільгове кредитування на придбання житла, знижену вартість навчання, можливість бронювання від військової служби тощо.

Система підбору та збереження кадрів потребує осмислення і цілеспрямованого розвитку, оскільки вона в більшості відсутня, а збереження кадрів наразі не входить до переліку управлінських задач. Пошук шляхів підбору кваліфікованих працівників у соціальній сфері повинен здійснюватися у співпраці з університетами. Окремого вивчення потребує питання визнання професій соціальної сфери пріоритетними для держави, зокрема з огляду на те, що такий статус може вплинути на вартість навчання за освітніми програмами із соціальної роботи.

► 4. Валідизовані рекомендації та пріоритетні кроки

За результатами пленарних дискусій та роботи в групах учасники валідизували та доповнили рекомендації за шістьма тематичними напрямками. Шляхом голосування експерти визначили такі пріоритетні кроки: найбільшу підтримку отримало **покращення умов праці та збереження кадрів**, далі – **поглиблення професійних компетентностей**. Рівнозначними за пріоритетністю виявилися **вирішення проблеми нестачі кадрів та створення системи супервізії і професійної підтримки**. Замикає перелік **вдосконалення освітніх програм у галузі соціальної роботи**. Нижче подано зведений перелік ключових узгоджених пріоритетів, а детальніші узгоджені рекомендації – у тексті звіту дослідження.

Кадрове забезпечення на рівні громади

- Створити та належно укомплектувати всі три ключові структури підтримки сімей та захисту дітей у кожній територіальній громаді відповідно до нормативів Мінсоцполітики.
- Запровадити посади соціальних менеджерів у виконавчих органах місцевих рад / структурних підрозділах соціального захисту кожної громади.
- Переглянути нормативи чисельності персоналу з урахуванням зростання навантаження, пов'язаного з ВПО та потребами воєнного часу.
- Запровадити цільові стимули та субсидії для підбору та збереження працівників соціальної сфери.

Підбір та збереження кадрів

- Розробити Національну стратегію підвищення престижності праці у соціальній сфері, яка охоплюватиме питання оплати та умов праці та навантаження, кваліфікаційних вимог, пільг та фінансових стимулів (через доступ до системи страхування, іпотечного кредитування), іміджу професії, тощо. Нормативно закріпити чіткі вимоги до оплати праці та систему пільг через Закони України «Про соціальні послуги» та «Про органи і служби у справах дітей та спеціальні установи для дітей»
- Підвищити заробітну плату, забезпечивши цільову бюджетну підтримку органів місцевого самоврядування для запобігання скороченню персоналу.
- Запровадити чіткі кар'єрні шляхи, включно з горизонтальним просуванням для досвідчених працівників.
- Розробити професійні стандарти для спеціалістів і начальників ССД як посадових осіб органів місцевого самоврядування з вимогами щодо кваліфікації у сфері забезпечення та захисту прав дітей.
- Запровадити державні відзнаки та механізми визнання заслуг у соціальній сфері (наприклад, звання «Відмінник соціальної роботи»).
- Розробити фінансові інструменти підтримки безперервного професійного розвитку за принципом «кошти ходять за фахівцем»: акредитована платформа навчальних курсів, де фахівець самостійно обирає програму підвищення кваліфікації (за аналогією з освітньою галуззю).

- Прийняти нормативно-правові акти, спрямовані на стимулювання залучення, підбір та збереження кадрів, із визначенням пріоритетності соціальної сфери на рівні, порівняному з оборонною та промисловою галузями.
- Визначити чіткі кваліфікаційні критерії та вимоги до працівників соціальної сфери; сформуванати єдину систему принципів і стандартів соціальної роботи.
- Розробити і здійснювати епізодичні заміри частки витрат місцевих бюджетів на сферу захисту прав дитини та надання соціальних послуг, а також вимірювати задоволеність отримувачів якістю соціальних послуг та втручань як елемент результативних показників бюджетних програм.

Компетентності та безперервний професійний розвиток

- Створити комплексну систему навчання та безперервного професійного розвитку для всіх категорій працівників, залучених до забезпечення та захисту прав дітей.
- Розробити плани розвитку кадрового потенціалу на національному та обласному рівнях з урахуванням пріоритетів Стратегії.

Ведення випадку

- Нормативно закріпити єдиний узгоджений підхід до ведення випадку (не тільки як методу надання соціальних послуг, а як забезпечення соціального захисту дитині та її сім'ї) з чітким розподілом ролей між ССД, соціальними менеджерами, структурними підрозділами соціального захисту (а також Пенсійного фонду) та надавачами послуг.
- Інституціоналізувати міждисциплінарну координацію як рутинний елемент практики ведення випадку.
- Розробити інструменти (методи) для залучення дитини на всіх етапах ведення випадку / індивідуального плану соціального захисту дитини та його реалізації
- Інтегрувати та удосконалити цифрові системи, зокрема ЄІАС «Діти» та ІЄССС. Вивчити можливість фіксації супервізії / інтравізії випадку у цифрових системах.
- Удосконалити процеси моніторингу та закриття справ із фокусом на реальному добробуті дитини та сім'ї.

Супервізія

- Розробити та затвердити нормативний акт про обов'язкову супервізію для всіх працівників, що працюють із сім'ями та дітьми, в тому числі розробити механізми надання супервізії у громадах, де немає власного супервізора.
- Включити супервізію до системи безперервного професійного розвитку працівників соціальної сфери, в тому числі цифрової.
- Визначити кваліфікаційні вимоги до супервізорів, запровадити систему їх сертифікації та вести реєстр кваліфікованих та сертифікованих супервізорів.
- У співпраці із Національним агентством України з питань державної служби охопити ССД та соціальних менеджерів як посадових осіб органів місцевого самоврядування загальнонаціональною системою супервізії працівників соціальної сфери.
- Сформувати культурну зміну у ставленні до супервізії: від контролю до професійної підтримки та розвитку.

Освітні програми у галузі соціальної роботи

- Узгодити стандарти вищої освіти у галузі соціальної роботи та професійні стандарти з урахуванням кадрових пріоритетів Стратегії.
- Поступово збільшити частку практики до 25% навчального часу, розробити методичні рекомендації для її проведення та розширити партнерство з ССД, центрами соціальних служб та НУО. Передбачити системну підготовку керівників практики та запровадити стимулюючі механізми (наприклад, зарахування балів у системі безперервного навчання для керівників практики від баз практики).
- Запровадити спеціалізовані освітні програми: «Захист дитини» для працівників ССД, ймовірно в рамках спеціальності І11 «Дітячі та молодіжні служби» та для підготовки соціальних менеджерів (на магістерському рівні спеціальності І10 «Соціальна робота та консультування»).
- Нормативно врегулювати дуальну освіту та розробити механізм її впровадження, враховуючи структурні бар'єри, що перешкоджають її впровадженню.
- Стимулювати вступ на спеціальності у галузі соціальної роботи, у тому числі через механізм регіонального замовлення.

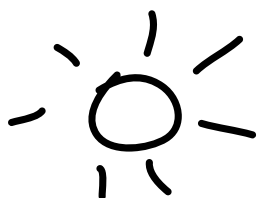
- Залучити міжнародну технічну допомогу та інструменти євро-інтеграції для пілотування сертифікатних програм або нових спеціалізацій у соціальній роботі.

► 5. Висновки та подальші кроки

Захід відзначився високим рівнем залученості учасників та конструктивною співпрацею. Результати обох досліджень були сприйняті як вагома доказова база, що підтверджує давно відомі практикам проблеми і водночас надає їм нового аналітичного виміру та вагомості.

Особливо важливим здобутком стало залучення до спільної дискусії представників закладів вищої освіти та фахівців-практиків – діалог між цими двома системами відбувся, мабуть, уперше на такому рівні, і засвідчив гостру необхідність сталої координації між освітньою та соціальною сферами.

Погоджені рекомендації у тексті звітів двох досліджень будуть представлені на розгляд керівництву Міністерства соціальної політики, сім'ї та єдності України, Національної соціальної сервісної служби, Державної служби у справах дітей та Координаційного центру з розвитку сімейного виховання та догляду дітей. Результати дискусії стануть підґрунтям для планування й бюджетування заходів із зміцнення кадрового потенціалу на національному та місцевому рівнях.

ДОДАТОК 2. ІНСТРУМЕНТИ ЗБОРУ ДАНИХ

ІНСТРУМЕНТ 1. ПРОФІЛЬ ОСВІТНЬОЇ ПРОГРАМИ ІЗ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ

- 1 Повна назва вищого навчального закладу та його структурного підрозділу, кафедри
- 2 Назва освітньої програми
- 3 Постійна інтернет-адреса опису освітньої програми
- 4 Рівень освіти
  - перший (бакалаврський) рівень вищої освіти
  - другий (магістерський) рівень вищої освіти
  - третій освітньо-науковий рівень (доктор філософії)
- 5 Кількість студентів
Станом на _____
Загальна кількість студентів _____
- 6 Ліцензована кількість місць (на навчальний рік)
- 7 Дата затвердження останнього перегляду навчальної програм
- 8 Акредитація (термін)
- 9 Прізвище, ім'я та по батькові керівника підрозділу, де реалізується освітня програма, контактні дані
- 10 Прізвище, ім'я та по батькові гаранта освітньої програми, контактні дані
- 11 Кількість викладачів, які забезпечують реалізацію освітньої програми
- 12 Прізвище, ім'я та по батькові викладачів, які забезпечують реалізацію освітньої програми, їх науковий ступінь, звання, освітні компоненти, які вони забезпечують
- 13 Компетентності програми
  - Загальні компетентності
  - Спеціальні (спеціалізовані, конкретні) компетентності

14 Результати навчання

15 Структура програми (Співвідношення обов'язкових та вибіркових елементів)

Загальна кількість кредитів (ЄКТС): _____

- обов'язкова частина — _____ ЄКТС, _____ %
- вибіркова частина — _____ ЄКТС, _____ %
- загальний обсяг практичної підготовки _____ ЄКТС, _____ %

16 Перелік складових навчальної програми

Вкажіть перелік навчальних дисциплін та видів практики, кількість кредитів для кожної навчальної дисципліни та практики

- Обов'язкові складові навчальної програми:
- Необов'язкові складові ОП:

17 Інша важлива інформація, наприклад, особливості ОП, професійні кваліфікації, що присвоюються випускникам (за наявності)

ІНСТРУМЕНТ 2. ВІДПОВІДНІСТЬ ОСВІТНЬОЇ ПРОГРАМИ МІЖНАРОДНИМ СТАНДАРТАМ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ

Інструкції

- 1 Ознайомтеся з документами Міжнародної федерації соціальних працівників (IFSW) та Міжнародної асоціації шкіл соціальної роботи (IASSW):
  - Глобальне визначення соціальної роботи (2014);
  - Глобальна декларація етичних принципів соціальної роботи (2018);
  - Глобальні стандарти освіти та підготовки у галузі соціальної роботи (2020)³⁶.

Український переклад цих документів доступний безкоштовно³⁷.

- 2 Проаналізуйте матеріали освітньої програми та її освітніх компонентів (навчальні матеріали з дисциплін соціальної роботи) з метою встановлення їх відповідності міжнародним стандартам соціальної роботи.
- 3 Заповніть форму та обґрунтуйте свій вибір. Надайте рекомендації щодо того, як забезпечити кращу відповідність освітньої програми міжнародним стандартам соціальної роботи.

Приклад

Сфера	ТАК	Як саме (пояснить)	НІ	Як саме (пояснить)	Рекомендації на майбутнє
Місія, цілі та завдання					
Місія освітньої програми відображає цінності та етичні принципи соціальної роботи, визначені IFSW та IASSW.	☐		☒	Цінності програми «Соціальна робота» – це ..., а наша етика – це .... Вони не збігаються із заявами, викладеними у глобальних стандартах соціальної роботи.	Наш ЗВО повинен розглянути можливість переходу від навчання соціальної роботи в університетській аудиторії до більш особистих зустрічей з отримувачами соціальних послуг, відповідно до вимог, встановлених IASSW та IFSW.

³⁶ https://www.iassw-aiets.org/wp-content/uploads/2020/11/IASSW-Global_Standards_Final.pdf

³⁷ Семигіна Т. (2021). Міжнародна соціальна робота: пріоритети та стандарти. Київ: АПСВТ <https://bit.ly/3fkRaLt>

Форма для оцінювання відповідності освітньої програми (ОП) міжнародним стандартам соціальної роботи

Сфера застосування	ТАК	Як саме (пояснить)	НІ	Як саме (пояснить)	Рекомендації на майбутнє
Місія, цілі та завдання					
1. Місія навчальної програми відображає цінності та етичні принципи соціальної роботи, визначені IFSW та IASSW.	☒		☐		
2. Цілі та завдання освітньої програми із соціальної роботи відповідають стандартам та принципам IFSW та IASSW.	☒		☐		
Структура та зміст освітньої програми					
Соціальна робота в контексті					
3. Освітня програма (ОП) включає критичне розуміння того, як соціальна та структурна неадекватність, дискримінація, приниження, а також соціальна, політична, екологічна та економічна несправедливість впливають на розвиток людини на всіх рівнях, включаючи глобальний.	☐		☐		
4. ОП включає знання про те, як традиції, культура, вірування, релігія та звичаї впливають на розвиток людини протягом усього життя, зокрема про те, як вони можуть перетворитися на ресурси зростання та/або перешкоди.	☐		☐		
5. ОП формує знання про теорії соціальної роботи, соціальні науки, гуманітарні науки та знання, накопичені корінними народами.	☐		☐		
6. ОП формує критичне розуміння основ та цілей соціальної роботи.	☐		☐		

7. ОП формує критичне розуміння історичної несправедливості, яка впливає на спільноти користувачів послуг, та ролі соціальних працівників у розв'язанні таких проблем.	☐		☐		
8. ОП забезпечує адекватні знання про суміжні професії для спрощення міжпрофесійної співпраці та командної роботи.	☐		☐		
9. ОП надає знання про політику соціального захисту (або усвідомлення відсутності такої політики), послуги та закони на місцевому, національному та міжнародному рівнях.	☐		☐		
10. ОП формує розуміння ролі соціальних працівників у плануванні, реалізації та оцінці політики, а також у процесах соціальних змін.	☐		☐		
11. ОП надає знання про права людини, соціальні рухи та їх взаємозв'язок із класовими, гендерними та етнічно-расовими питаннями.	☐		☐		
12. ОП надає знання про відповідні міжнародні договори, закони та нормативні стандарти, а також глобальні стандарти, такі як Цілі сталого розвитку.	☐		☐		
13. ОП формує критичне розуміння впливу погіршення стану довкілля (включно зі змінами клімату) на добробут наших громад та сприяння екологічній справедливості.	☐		☐		
14. ОП зосереджена на гендерній рівності.	☐		☐		
15. ОП формує розуміння структурних причин та наслідків гендерного насильства.	☐		☐		

16. ОП наголошує на структурних питаннях, що впливають на маргіналізовані, вразливі соціальні групи та меншини.	☐		☐		
17. ОП вчить, як виявляти та визнавати сильні сторони та потенціал кожного.	☐		☐		
18. ОП наголошує на внеску соціальної роботи у зміцнення миру та справедливості у громадах, що постраждали від політичних/етнічних конфліктів та насильства.	☐		☐		
Практика соціальної роботи					
19. ОП готує студентів до застосування знань про людську поведінку та розвиток протягом усього життя.	☐		☐		
20. ОП вчить студентів розуміти, як соціальні детермінанти впливають на здоров'я та благополуччя людей (психічний, фізичний, емоційний та духовний аспекти).	☐		☐		
21. ОП готує студентів до сприяння здоровим, міцним, ненасильницьким відносинам між людьми, а також між людьми та організаціями на всіх рівнях (на рівні окремих осіб, сімей, груп, програм, організацій та громад).	☐		☐		
22. ОП готує студентів до сприйняття інклюзії та боротьби за те, щоб були почуті різні голоси, особливо тих груп, які страждають від маргіналізації та позбавлення прав.	☐		☐		
23. ОП формує розуміння взаємозв'язку між особистим життєвим досвідом, особистими системами цінностей та соціально-робочою практикою.	☐		☐		

24. ОП готує студентів до інтеграції теорії, етики, навчальних та практичних знань.	☐		☐		
25. ОП формує у студентів адекватні навички та вміння оцінювати, розвивати відносини, розширювати можливості (робити клієнтів більш активними) та процеси надання допомоги для досягнення цілей програми та виконання професійних обов'язків перед користувачами послуг. ОП може підготувати студентів до таких функцій, як соціальна підтримка, розвиток, захист, профілактика та/або терапевтичне втручання, залежно від конкретного спрямування програми або професійної орієнтації/спеціалізації.	☐		☐		
26. ОП готує студентів до впровадження втручань у галузі соціальної роботи на основі принципів, знань та навичок, спрямованих на сприяння людському розвитку та реалізації потенціалу кожної людини.	☐		☐		
27. ОП заохочує студентів критично аналізувати, чи сприяють соціальна політика та програми просуванню чи порушенню прав людини та справедливості.	☐		☐		
28. ОП готує студентів до вжиття заходів для розвитку миру, ненасильницького активізму та захисту прав людини.	☐		☐		
29. ОП готує студентів до використання підходів, зосереджених на розв'язанні проблем та сильних сторонах клієнтів.	☐		☐		
30. ОП допомагає студентам саморефлексувати про свою практичну діяльність.	☐		☐		

31. ОП навчає застосовувати національні, регіональні та/або міжнародні етичні кодекси соціальної роботи до конкретних реальних ситуацій.	☐		☐		
32. Студенти формують уміння вести дискусії та співпрацювати з іншими, належним чином враховуючи складні багатовимірні етичні, правові та діалогічні аспекти відносин	☐		☐		
Практика соціальної роботи					
33. ЗВО має добре розроблений та вичерпний навчальний посібник (рекомендації) щодо практичної підготовки, в якому детально описано стандарти практичної підготовки, процедури та стандарти оцінювання (критерії оцінювання) та очікування. Цей навчальний посібник доступний для студентів та керівників практичної підготовки.	☐		☐		
34. ОП має чітку та прозору політику, процедури або настанови щодо: 1) вибору місць для практичного навчання; 2) відповідності студентів місцям проходження практичного навчання; 3) розподілу студентів за місцями проходження практичного навчання; 4) нагляду за студентами; 5) відповідності освітній програмі; 6) надання підтримки студентам та керівникам практичного навчання від бази практики; 7) моніторингу прогресу студентів та оцінки їхньої практичної діяльності; 8) оцінювання роботи бази практики для студентів.	☐		☐		

35. У навчальному закладі керівниками практики мають бути особи, що мають відповідну кваліфікацію та досвід роботи в галузі професійної освіти; керівники практики (наставники, інструктори, координатори тощо) отримують підтримку.	☐		☐		
36. Навчальний заклад забезпечує постійну підтримку, включаючи навчання та підвищення кваліфікації керівників практики (наставників).	☐		☐		
37. ЗВО має достатні ресурси для задоволення потреб практичної складової програми.	☐		☐		
38. ЗВО має чітку політику щодо залучення маргіналізованих груп населення та забезпечення розумних пристосувань і адаптації для осіб з інвалідністю та особливими потребами.	☐		☐		
39. ЗВО забезпечує, щоб студенти отримували постійний, своєчасний та конструктивний зворотний зв'язок під час практичної підготовки.	☐		☐		
40. ЗВО створює можливості для того, щоб практична підготовка займала щонайменше 25 % усіх навчальних заходів (у кредитах ЕКТС).	☐		☐		
41. ЗВО розвиває партнерство між вищим навчальним закладом, базою практики та отримувачами соціальних послуг (де це можливо) під час прийняття рішень щодо практичного навчання та оцінювання результатів роботи студентів.	☐		☐		

42. Якщо освітня програма передбачає міжнародне навчання, як студентам, які проходять практику за кордоном, так і установам, що їх приймають, надаються додаткові стандарти, рекомендації та підтримка. Освітня програма має механізми для сприяння спільній підготовці та обміну знаннями.	☐		☐		
Оцінювання результатів навчання					
43. ОП використовує методи оцінювання, що дають змогу визначити досягнення результатів навчання за програмою.	☐		☐		
44. Інструменти оцінювання (наприклад, тести, портфоліо тощо) є надійними та надають точну інформацію, що відповідає цілям освітніх компонентів та стандартам вищої освіти.	☐		☐		
45. Результати оцінювання використовуються для перегляду освітніх програм, вдосконалення освітніх компонентів та дотримання вимог акредитації ОП.	☐		☐		
Кваліфікація та розвиток викладачів					
46. Викладачі ОП мають відповідну академічну освіту, професійний досвід, а також знання у сфері програмного забезпечення, викладання та наукових досліджень.	☐		☐		
47. Викладачі ОП беруть участь у регулярних заходах з професійного розвитку для підвищення своєї компетентності та ефективності як викладачів.	☐		☐		
48. Викладачі беруть участь у науковій діяльності, зокрема у дослідженнях, публікаціях та презента-	☐		☐		

ціях, що сприяють розвитку програмного забезпечення.	☐		☐		
Ресурси та підтримка					
49. ОП має достатні ресурси, включаючи педагогічний та інший персонал, приміщення та технічні ресурси, для ефективного викладання, навчання та практики.	☐		☐		
50. У ЗВО надаються послуги з підтримки студентів, спрямовані на задоволення їхніх академічних, особистих та професійних потреб, а також на сприяння їхньому успіху.	☐		☐		
51. ОП підтримує партнерські відносини з інститутами громадянського суспільства, організаціями та стейкхолдерами з метою покращення підготовки студентів та розширення можливостей для практичного навчання.	☐		☐		
Постійне вдосконалення					
52. Університет проводить регулярні процеси самооцінювання та оцінювання для моніторингу ефективності програми, визначення шляхів її вдосконалення та забезпечення дотримання стандартів IASSW та IFSW.	☐		☐		
53. Програма отримує відгуки від студентів, випускників, викладачів, керівників практики та стейкхолдерів і використовує їх для прийняття рішень щодо програми.	☐		☐		
54. ОП сертифікована та відповідає стандартам вищої освіти у галузі соціальної роботи.	☐		☐		

Загальна оцінка освітньої програми:

Інформація про оцінювачів:

1.

2.

ІНСТРУМЕНТ 3. АНАЛІЗ ЗМІСТУ ОСВІТНЬОГО КОМПОНЕНТА (НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ)

Інструкція для проведення аналізу:

- Обрати як мінімум 5 освітніх компонентів (навчальних дисциплін) освітньої програми, де найбільшою мірою відображено питання захисту дитини.
- Опрацювати навчальні матеріали освітнього компоненту.
- Для відповіді на питання 10 слід ознайомитись із таблицею 1 загального тексту програми оцінки, де наведено Основні компетентності професії соціального працівника, розроблені CSWE та зразки професійної поведінки на практиці.
- Заповнити форму.

Форма для оцінювання відповідності освітньої програми (ОП) міжнародним стандартам соціальної роботи

1. Назва освітнього компонента (навчальної дисципліни):	
2. Прізвище, науковий ступінь, звання та посада викладача	
3. Цільова аудиторія: студенти (бакалаври, магістри, доктори філософії)	☐ Бакалаврів ☐ Магістри ☐ Доктори філософії
4. Курс, на якому викладається академічна дисципліна	☐ 1 ☐ 2 ☐ 3 ☐ 4
5. Кількість кредитів: _____	
6. Загальний обсяг аудиторних годин	
7. Мета дисципліни	
8. Завдання дисципліни	
9. Загальні та професійні компетентності, що формуються	
10. Знання, вміння, навички та ставлення, які студент має здобути в рамках навчальної дисципліни (відповідно до переліку компетентностей, розробленого CSWE) (Позначте відповідні поля)	☐ Компетентність 1: Демонструвати етичну та професійну поведінку ☐ Компетентність 2: Враховувати різноманітність та відмінності у практичній діяльності ☐ Компетентність 3: Сприяти дотриманню прав людини, а також соціальної, економічної та екологічної справедливості ☐ Компетентність 4: Залучатись до досліджень, що ґрунтуються на практиці, та практики, що ґрунтуються на дослідженнях ☐ Компетентність 5: Залучатися до розробки політики ☐ Компетентність 6: Взаємодіяти з окремими особами, сім'ями, групами, організаціями та громадами

	☐ Компетентність 7: Оцінювати потреби окремих осіб, сім'ї, групи, організації та громади ☐ Компетентність 8: Здійснювати втручання щодо окремих осіб, сімей, груп, організацій та громад ☐ Компетентність 9: Оцінювати практику роботи з окремими особами, сім'ями, групами, організаціями та громадами
11. Вимоги щодо відвідування занять (відвідування враховується під час оцінювання)	☐ Так ☐ Ні
12. Використовувані методи навчання/викладання	Вкажіть усі варіанти ☐ Обговорення ☐ Представлення та розв'язання проблем ☐ Презентації ☐ Робота з роздатковими матеріалами ☐ Перегляд та обговорення фільмів/відео ☐ Уроки в класі ☐ Практичні заняття ☐ Гостьові лекції ☐ Залучення до занять практиків соціальної роботи ☐ Рольові ігри ☐ Імітація та інші творчі вправи ☐ Робота в малих групах ☐ Робота з конкретними випадками ☐ Навчання ☐ Демонстрація презентацій ☐ Інше (вказати) _____
13. Чіткі вимоги до оцінювання та шкала оцінювання	☐ Так ☐ Ні
14. Створено навчальні та методичні матеріали з навчальної дисципліни	☐ Так ☐ Ні
15. Надано детальний опис завдань для семінарів/практичних занять	☐ Так ☐ Ні
16. Типи завдань для студентів	Вкажіть усі варіанти ☐ Написання есе ☐ Пошук та аналіз наукових статей ☐ Критичний аналіз випадків ☐ Складання тестів ☐ Завдання проєктної групи ☐ Підготовка презентацій ☐ Розробка тематичних кросвордів, картинних головоломок ☐ Аналіз навчальних відео ☐ Інше (вказати) _____
17. Детальний опис завдань для самостійної роботи	☐ Так ☐ Ні

18. Є список рекомендованої сучасної літератури (за останні п'ять років)	☐ Так ☐ Ні
19. Наявний навчальний посібник/ підручник з даної дисципліни	☐ Так ☐ Ні ☐ Підготовка
20. Інше (особливості навчальної дисципліни або її викладання), якщо є	☐ Так ☐ Ні

Загальна оцінка та рекомендації щодо вдосконалення

Інформація про оцінювачів:

1.

2.

ІНСТРУМЕНТ 4. АНАЛІЗ ОСВІТНЬОЇ ПРОГРАМИ ЩОДО ПІДГОТОВКИ ЗДОБУВАЧІВ ДО ЗАХИСТУ ДИТИНИ, В Т. Ч. ВПРОВАДЖЕННЯ СТРАТЕГІЇ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВА КОЖНОЇ ДИТИНИ В УКРАЇНІ НА ВИХОВАННЯ В СІМЕЙНОМУ ОТОЧЕННІ

Форма 1: Загальні теми

У таблиці нижче узагальніть зміст освітньої програми (ОП).

Теми ³⁸	Загальний опис змісту матеріалів освітнього компонента	Оцінка (1-3) ³⁹	Критерії оцінювання
1. Захист дітей у міжнародних документах, що ґрунтуються на правах людини (наприклад, Конвенція ООН про права дитини, Конвенція ООН про права осіб з інвалідністю, Керівні принципи ООН щодо альтернативного догляду та Гаазька конвенція про усиновлення)			
2. Захист дітей у законодавстві України (національні стратегічні та оперативні документи, що стосуються захисту дітей, та акцентування на нормах нормативно-правової бази)			
3. Визначення захисту дітей (поняття, захист дітей як система)			
4. Основні принципи, знання, здібності та навички соціальної роботи			
5. Основні цінності соціальної роботи, включаючи практику соціальної роботи у сфері захисту дітей			
6. Ролі та обов'язки суб'єктів захисту дітей (як державних, так і неурядових)			
7. Проблеми/труднощі/порушення у сфері захисту дітей, що розглядаються			
8. Розвиток дитини (вікові особливості, етапи розвитку, сприятливі умови тощо)			
9. Роль любові та значення сімейної опіки для розвитку дитини			
10. Комунікативні навички, обговорення складних тем, навички проведення інтерв'ю та підходи, орієнтовані на дитину			
11. Особливості спілкування та вміння спілкуватися з дітьми з інвалідністю, особливими освітніми потребами			

³⁸ За матеріалами Maestral International LLC, Система оцінювання працівників соціальних служб

³⁹ (1 - 3) (1=абсолютно ні, 2=достатньо, 3=відмінно)

(порушення слуху, зору, інтелектуальні або когнітивні труднощі, фізичні розлади, поведінкові труднощі тощо)			
12. Документи дитини (свідцтво про народження, паспорт, картка щеплень, медична картка тощо): вимоги щодо їх отримання, відповідальність			
13. Ведення документації ⁴⁰ протягом усього процесу ведення випадку			
14. Запобігання недотриманню/ порушенню прав дитини, включаючи зусилля щодо поліпшення життя сім'ї (ненасильницьке спілкування, позитивна дисципліна та управління поведінкою)			
15. Надання основних рекомендацій щодо позитивного/відповідального батьківства та наслідків жорстокого поводження з дитиною, надмірної дисципліни			
16. Розв'язання проблем та конфліктів			
17. Забезпечення пріоритетності сімейного догляду дітей та використання інституційного догляду лише як тимчасового заходу та крайнього засобу			
18. Визначення найкращих інтересів дитини			
19. Реформа системи забезпечення та захисту прав дитини (сімейне виховання та догляд дітей)			
20. Реінтеграція дитини в сімейне оточення			
21. Ведення випадку щодо захисту дітей (усі етапи ведення випадку)			
22. Супровід дітей та сімей соціальними працівниками			
23. Діти з хронічними та/або тяжкими захворюваннями (наприклад, ВІЛ тощо). Інвалідність, соціальна дискримінація або стигматизація			
24. Перенаправлення до інших органів захисту дітей, включаючи урядових та неурядових надавачів послуг (методи, ведення документації тощо)			
25. Захист дітей у надзвичайних ситуаціях			

⁴⁰ Ведення документації/управління документацією означає ведення записів та/або нотаток щодо: перенаправлення (особисто, електронною поштою або телефоном); оцінки та рішення щодо оцінки; протоколів та постанов засідань щодо випадку; передача випадку; плани дій щодо випадку; судові звіти; судові рішення; письмове листування (поштою або електронною поштою); телефонні дзвінки; закриття випадку; усі візити до осіб та сімей у СЖО; звіти установ; протоколи засідань; дії/пункти та рішення щодо супервізії тощо.

26. Етичні питання у дослідницькій та практичній роботі з дітьми, які перебувають у групі ризику або страждають від жорстокого поводження, насильства, нехтування або експлуатації			
27. Підтримуюча супервізія та наставництво			
28. Благополуччя, безпека дитини та самогляд			

Форма 2: Відображення складових/тем/цілей освітньої програми, пов'язаних зі Стратегією забезпечення права кожної дитини в Україні на виховання в сімейному оточенні на 2024–2028 роки

Узагальніть основну інформацію про освітню програму (ОП) у таблиці нижче.

Теми	Загальний опис змісту освітньої програми	Оцінка (1–3) ⁴¹	Критерії оцінювання
1. Соціальна робота з дітьми, які ризикують бути розлучені із сім'єю внаслідок низької спроможності їхніх сімей забезпечити безпечне оточення, сприятливе для їхнього розвитку, з різних причин (загальні питання, особливості)			
2. Соціальна робота з дітьми з інвалідністю, з особливими освітніми потребами, ризикують бути розлучені із сім'єю внаслідок відсутності послуг з інклюзії та підтриманого проживання у їхній родині та територіальній громаді (загальні питання, особливості)			
3. Соціальна робота з дітьми-сиротами, дітьми, позбавленими батьківського піклування, у тому числі тими, що перебувають на тимчасово окупованих територіях та в зонах бойових дій (загальні питання, особливості)			
4. Соціальна робота з дітьми, які були переміщені (евакуйовані) з закладів інституційного догляду та виховання, сімейного догляду, депортовані або примусово переміщені (загальні питання, особливості)			
5. Соціальна робота з дітьми, які перебувають у системі інституційного догляду та виховання (загальні питання, особливості)			
6. Соціальна робота з дітьми та особами віком до 23 років, які мають досвід у системі інституційного догляду та виховання або сімейного виховання (загальні питання, особливості)			

⁴¹ (1 = абсолютно ні, 2 = достатньо, 3 = відмінно)

7. Виявлення дітей, позбавлених батьківського піклування			
8. Виявлення дітей, які потребують підтримки у зв'язку з порушеннями розвитку та здоров'я, та забезпечення адекватного реагування та допомоги			
9. Виявлення ознак вразливості дітей та сімей на ранніх етапах, забезпечення необхідної реакції та допомоги з урахуванням їхніх потреб			
10. Оцінка потреб дитини, сім'ї			
■ оцінка потреб дитини та спроможності сім'ї їх задовольнити/оцінка потреб дитини та сім'ї (відповідно до Наказу Міністерства соціальної політики № 1005 від 2018 року; дитина в сім'ї з ознаками СЖО)			
■ оцінка потреб сироти, дитини, позбавленої батьківського піклування, яка була переміщена (евакуйована) за кордон із закладу			
■ оцінка та задоволення потреб дітей, які повернулися з-за кордону, та їхніх сімей			
■ оцінка потреб дитини, яка перебуває в закладі інституційного догляду та виховання, з метою встановлення можливості повернення дитини до її сім'ї, влаштування в сім'ю або в умови, близькі до сімейних, а також потреб в освітніх, медичних, соціальних, реабілітаційних та інших послугах;			
■ оцінка спроможності (батьківського потенціалу) біологічних батьків, інших законних представників дітей, які перебувають у закладах інституційного догляду та виховання цілодобово			
11. Надання підтримки дітям, переміщеним (евакуйованим) разом із батьками та іншими законними представниками, зокрема сприяння реінтеграції дітей, які повернулися з-за кордону, та їхніх сімей у місці їхнього повернення, а також надання їм послуг відповідно до їхніх потреб			
12. Підвищення обізнаності та залучення людей до створення сімейної опіки над сиротами та дітьми, позбавленими батьківського піклування; забезпечення набору патронатних батьків виходячи з потреб територіальних громад			
13. Підготовка дитини до повернення в сім'ю, усиновлення, влаштування в			

сім'ю або в умови, близькі до сімейних, виходячи з потреб та найкращих інтересів дитини			
14. Спілкування з опікунами, вихователями, усиновлювачами, прийомними батьками, патронатними батьками			
15. Запровадження та підтримка діяльності груп підтримки для прийомних батьків, усиновлювачів, опікунів, вихователів з метою поширення та підтримки позитивного досвіду виховання дітей			
16. Надання підтримки сім'ям, до яких реінтегруються або влаштовуються діти з інтернатних закладів			
17. Надання послуг:			
■ консультування/формування психологічної стійкості			
■ соціальної підтримки сімей, які виховують сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування,			
■ раннього втручання			
■ супроводу під час інклюзивного навчання			
■ денного догляду дітей з інвалідністю			
■ соціальної підтримки сімей/осіб, які перебувають в СЖО			
■ екстреного (кризового) втручання			
■ соціальної інтеграції дітей та осіб віком до 23 років з досвідом догляду та виховання			
■ допомоги у самостійному проживанні молоді з інвалідністю, особам, які перебували під опікою та вихованням			
■ підтримки у працевлаштуванні та на робочому місці			
18. Розробка планів трансформації закладів інституційного догляду та виховання дітей			
19. Моніторинг та оцінка			
■ моніторинг мережі та груп дітей, які перебувають під опікою та вихованням в закладах			
■ проведення комплексної оцінки закладів інституційного догляду та виховання дітей			

■ виявлення потреби мешканців територіальної громади/області у соціальних послугах			
■ моніторинг надання соціальних послуг дітям та сім'ям з дітьми, оцінка їхньої якості (у тому числі зовнішня) та оприлюднення відповідних результатів			
20. Надання індивідуальної підтримки та допомоги у підготовці до самостійного життя дітям, які перебувають під опікою та вихованням у закладах			
21. Створення груп взаємної підтримки та допомоги для дітей та осіб з досвідом альтернативного догляду та виховання			
22. Забезпечення повноцінної участі всіх дітей, особливо дітей та осіб, які мають досвід альтернативного догляду та виховання, у житті їхніх сімей, навчальних закладів, громади; залучення їх до прийняття рішень з усіх питань, що їх стосуються			
23. Міжвідомча та міждисциплінарна взаємодія, робота в команді з забезпечення та захисту прав дитини (Комітет із захисту прав дитини)			
24. Цифровізація процесів у сфері забезпечення та захисту прав дитини, соціальних послуг			
25. Інші питання у сфері захисту дітей, сімейного виховання та догляду дітей, соціальної підтримки сімей з дітьми (просимо уточнити)			

Загальна оцінка ОП, її сильних сторін, обмежень та викликів

Рекомендації щодо вдосконалення освітньої програми

Інформація про оцінювачів:

1. _____
2. _____

ІНСТРУМЕНТ 5. АНАЛІЗ ОРГАНІЗАЦІЇ ПРАКТИКИ

Інструкції

- Вибрати усі види практик, передбачені освітньою програмою.
- Виокремити ті види практик, де найбільшою мірою відображено питання захисту дитини, обрати їх для оцінювання.
- Опрацювати навчальні матеріали (робочі програми практики, звіти за практику, тощо) обраних освітніх компонентів.
- Заповнити Форму 1.
- Заповнити Форму 2 за підсумками аналізу програм обраних практик.

Форма 1: Аналіз практичної підготовки

1. Назва компонента	
2. Прізвище, науковий ступінь, звання та посада керівника практики на кафедрі	
3. Цільова аудиторія: студенти (бакалаври, магістри, доктори філософії)	☐ Бакалаврів ☐ Магістри ☐ Доктори філософії
4. Курс, на якому проводиться практичне навчання	☐ 1 ☐ 2 ☐ 3 ☐ 4
5. Тривалість практики	☐ 1–2 тижні ☐ 3–4 тижні ☐ 1–3 місяці ☐ 3 місяці ☐ 6 місяців ☐ 9 місяців ☐ Інше (вказати) _____
6. Кількість кредитів: _____	
7. Мета практики	
8. Завдання практики	
9. Загальні та професійні компетентності, що формуються під час практики	
10. Знання, вміння, навички та ставлення, які студент має набути під час практики	☐ Компетентність 1: Демонструвати етичну та професійну поведінку ☐ Компетентність 2: Враховувати різноманітність та відмінності у практичній діяльності

(відповідно до переліку компетентностей, розроблених CSWE) (Позначте відповідні поля)	☐ Компетентність 3: Сприяти дотриманню прав людини та соціальної, економічної та екологічної справедливості ☐ Компетентність 4: Залучатись до досліджень, що ґрунтуються на практиці, та практики, що ґрунтуються на дослідженнях ☐ Компетентність 5: Залучатися до розробки політик ☐ Компетентність 6: Взаємодіяти з окремими особами, сім'ями, групами, організаціями та громадами ☐ Компетентність 7: Оцінювати потреби окремих осіб, сім'ї, групи, організації та громади ☐ Компетентність 8: Здійснювати втручання щодо окремих осіб, сімей, груп, організацій та громад ☐ Компетентність 9: Оцінювати практику роботи з окремими особами, сім'ями, групами, організаціями та громадами
10. Місце проведення виробничої практики / база для проходження практичного навчання	
11. Керівник практики від бази практики (інструктор з практики)	☐ Так ☐ Ні
12. Прізвище керівника практики від бази практики, посада та стаж роботи	
13. Розроблена програма практики	☐ Так ☐ Ні
14. Чіткі вимоги до оцінювання результатів навчання студентів та шкала оцінювання практичної підготовки	☐ Так ☐ Ні
15. Детальний опис цілей практики, включно з самостійною роботою	☐ Так ☐ Ні
16. Цілі практики обговорені зі студентами	☐ Так ☐ Ні
17. Чітко визначений перелік документації та вимог до звіту з практики	☐ Так ☐ Ні
18. Керівник виробничої практики залучений до розробки програми практики	☐ Так ☐ Ні
19. Керівник виробничої практики з бази практики та самі студенти запрошені для обговорення звітів про проходження студентами практичного навчання	☐ Так ☐ Ні

Форма 2: База практики

Вкажіть місце/базу проходження практики після аналізу всіх обраних програм

Місце проходження практики	
Міністерство соціальної політики України, Державна соціальна служба, Державна служба у справах дітей	☐

Державна кримінально-виконавча служба України	☐
Інший центральний виконавчий орган, відповідальний за розробку державної політики у сфері захисту дітей	☐
Служба у справах дітей	☐
Центр соціально-психологічної реабілітації дітей	☐
Соціально-реабілітаційний центр (дитяче містечко)	☐
Центр соціальних служб/центр надання соціальних послуг	☐
Центр матері та дитини	☐
Кризовий центр	☐
Реабілітаційний центр	☐
Консультаційний центр/офіс	☐
Центр соціально-психологічної допомоги	☐
Центр для жінок	☐
Територіальний центр	☐
Центр життєстійкості	☐
Навчальний заклад	☐
■ Заклад загальної середньої освіти	☐
■ Дошкільний навчальний заклад	☐
■ Вищий навчальний заклад	☐
Науково-дослідна та академічна установа	☐
Неурядова організація	☐
Міжнародна благодійна організація	☐
Медичний заклад	☐
■ Амбулаторна лікарня	☐
■ Лікарня, клініка	☐
■ Медичний центр тощо	☐
Центр лікування залежностей	☐
Центр ВІЛ	☐
Хоспіс та заклад паліативної допомоги	☐
Заклад ювенальної юстиції	☐
Центр пробації	☐
Суд, прокуратура	☐
Хостел, програма тимчасового розміщення	☐
Державні та неурядові організації, що працюють з волонтерами	☐

Державні та громадські організації, що здійснюють соціальну експертизу, оцінку суспільних потреб у соціальних послугах, моніторинг та оцінку якості наданих соціальних послуг, а також впровадження соціальних послуг та програм	☐
Центр зайнятості	☐
Неурядова організація, некомерційна організація, що надає послуги дітям та сім'ям	☐
Громадський центр	☐
Лікарня, дружня до молоді	☐
Релігійна організація	☐
Неприбуткова організація для ветеранів / Центри підтримки сімей військовослужбовців	☐
Соціальні установи, відповідальні за соціальну реабілітацію різних категорій отримувачів соціальних послуг	☐
Інше (вказати)_____	☐

Загальна оцінка та рекомендації щодо вдосконалення

Інформація про оцінювачів:

1. _____
2. _____

ІНСТРУМЕНТ 6. КЕРІВНИЦТВО ДЛЯ ПРОВЕДЕННЯ ІНТЕРВ'Ю З ПРОФЕСОРСЬКО-ВИКЛАДАЦЬКИМ СКЛАДОМ

Загальні вказівки

Цей посібник розроблено для проведення індивідуальних інтерв'ю з викладачами освітніх програм із соціальної роботи з метою оцінювання готовності студентів до практичної діяльності, зокрема у сфері захисту дітей та реалізації Стратегії забезпечення права кожної дитини в Україні на зростання в сімейному оточенні на 2024-2028 роки.

Метою проведення інтерв'ю є отримання зворотного зв'язку щодо ефективності освітньої програми, методики викладання та готовності студентів до професійної діяльності.

Опитаних необхідно поінформувати про те, що проводитиметься аудіо- та відеозапис. Також їх необхідно поінформувати про те, що інтерв'ю буде використано в узагальненому вигляді з дотриманням конфіденційності даних учасників, та отримати їхню усну згоду на проведення інтерв'ю.

А. Вступ (5–10 хвилин)

- Представлення інтерв'юера та мети інтерв'ю.
- Короткий огляд тем інтерв'ю та очікуваної тривалості.
- Опис правил конфіденційності та анонімності.
- Заклик до відкритого та конструктивного обміну думками.

В. Вступне запитання (10 хвилин)

- 1 Який аспект вашої роботи викладачем є найприємнішим? Чому?

С. Оцінка освітньої програми та методики викладання (20 хвилин)

- 2 Який баланс між теоретичними знаннями та практичними навичками забезпечується в освітньому процесі? Чи потрібно змінювати цей баланс?
- 3 Які основні навчальні модулі та курси у вашій освітній програмі ви вважаєте найважливішими для підготовки студентів до практичної діяльності?

- 4 Як ви оцінюєте ефективність методів навчання, які ви використовуєте? Які з них виявилися найбільш успішними?
- 5 Як Ви використовуєте зворотний зв'язок студентів та практиків для вдосконалення змісту навчальних курсів та методів?
- 6 На вашу думку, які аспекти освітньої програми потребують вдосконалення або оновлення?

D. Готовність студентів до практичної діяльності (20 хвилин)

- 7 Як ви оцінюєте загальний рівень готовності студентів до практичної роботи з клієнтами у галузі соціальної роботи, особливо з дітьми, які потребують захисту? (Для оцінювання можна використовувати шкалу від 0 до 10).
- 8 З якими викликами стикаються викладачі освітньої програми під час підготовки студентів до практики соціальної роботи? Як ці виклики впливають на ефективність програми?
- 9 Чи забезпечує програма підготовку студентів до технологічних змін (наприклад, цифровізації, цифрове ведення випадку, онлайн-тренінги тощо) у соціальній роботі?
- 10 Чи є у студентів конкретні слабкі місця або труднощі, з якими вони зазвичай стикаються, і як ці проблеми вирішуються?

E. Рекомендації щодо вдосконалення програми (15 хвилин)

- 11 На вашу думку, як можна забезпечити інтеграцію теоретичних знань у практичну підготовку в рамках вашої освітньої програми?
- 12 Які рекомендації ви могли б надати щодо вдосконалення освітньої програми для забезпечення кращої підготовки студентів до роботи у сфері захисту дітей?

F. Підсумок (5 хвилин)

- Підсумуйте основні аспекти інтерв'ю.
- Подякуйте за участь та надану інформацію.

ІНСТРУМЕНТ 7. КЕРІВНИЦТВО ДЛЯ ПРОВЕДЕННЯ ІНТЕРВ'Ю З КЕРІВНИКАМИ ПРАКТИКИ

Загальні вказівки

Цей посібник розроблено для проведення індивідуальних інтерв'ю з керівниками практичної підготовки з метою оцінювання готовності студентів до практики соціальної роботи у сфері захисту дітей та реалізації Стратегії забезпечення права кожної дитини в Україні на зростання в сімейному оточенні на 2024-2028 роки.

Мета інтерв'ю є отримати зворотний зв'язок від керівників практики щодо ефективності освітньої програми, організації практичного навчання, а також відповідності підготовки студентів актуальним потребам професії соціального працівника, зокрема у сфері захисту дітей.

Респонденти повинні бути поінформовані про те, що буде проводитися аудіо- та відеозапис. Вони також повинні бути поінформовані про те, що інтерв'ю буде використано в узагальненому вигляді з дотриманням конфіденційності даних учасників, та надати усну згоду на участь в інтерв'ю.

А. Вступ (5–10 хвилин)

- Представлення інтерв'юера та мети інтерв'ю.
- Короткий огляд тем інтерв'ю та очікуваної тривалості.
- Опис правил конфіденційності та анонімності.
- Заклик до відкритого та конструктивного обміну думками.

В. Вступні запитання (10 хвилин)

- 1 Який найважливіший момент або досягнення у вашій роботі керівником практичної підготовки ви згадуєте з особливим задоволенням?
- 2 Які особисті риси студентів Ви найбільше цінуєте під час їхнього практичного навчання? Чи є у Вас якісь особливі історії, що ілюструють ці риси?

С. Організація практичного навчання (20 хвилин)

- 3 Які основні завдання та обов'язки мають студенти під час різних видів практичного навчання за освітньою програмою?

- 4 Які ресурси та підтримка надаються студентам під час практичного навчання?
- 5 Як організовано взаємодію між базою практичної підготовки та навчальним закладом?
- 6 З якими основними труднощами ви стикаєтеся сьогодні в організації практичного навчання студентів?

D. Оцінка якості знань та навичок студентів (15–20 хвилин)

- 7 На Вашу думку, наскільки студенти готові до практичної роботи з клієнтами у сфері соціальної роботи? Як би Ви оцінили їхній загальний рівень готовності до практичного навчання, наприклад, за шкалою від 0 до 10 балів?
- 8 Які сильні сторони можна назвати у підготовці студентів вашої освітньої програми до практичної роботи?
- 9 Україна прийняла Стратегію забезпечення права кожної дитини в Україні на зростання в сімейному оточенні на 2024-2028 роки. На вашу думку, наскільки студенти вашої освітньої програми готові до роботи у сфері захисту дітей, а також до виконання завдань Стратегії?

E. Рекомендації щодо вдосконалення програми (15 хвилин)

- 10 Які рекомендації ви могли б надати щодо вдосконалення практичної підготовки студентів вашої освітньої програми? На вашу думку, хто повинен бути залучений до цих змін?
- 11 На вашу думку, які трансформації або радикальні зміни в освітній програмі могли б покращити підготовку студентів до практичної діяльності у сфері захисту дітей?

F. Підсумок (5 хвилин)

- Підсумуйте основні аспекти інтерв'ю.
- Подякуйте за участь та надану інформацію.

ІНСТРУМЕНТ 8. КЕРІВНИЦТВО ДЛЯ ПРОВЕДЕННЯ ФОКУС-ГРУПОВИХ ДИСКУСІЙ ЗІ ЗДОБУВАЧАМИ ОСВІТИ

Загальні вказівки

Це керівництво розроблено для проведення фокус-груп зі студентами вищих навчальних закладів з метою оцінки їхньої готовності до практичної діяльності у сфері захисту дітей та реалізації Стратегії забезпечення права кожної дитини в Україні на зростання в сімейному оточенні на 2024-2028 роки..

Мета фокус-групи – отримати зворотний зв'язок від учасників щодо їхнього досвіду навчання за освітньою програмою, зокрема, в аспектах, пов'язаних із соціальною роботою у сфері захисту дітей, а також щодо якості практичної підготовки. Мета фокус-груп – зрозуміти, наскільки чинна освітня програма відповідає потребам та викликам роботи соціального працівника, з акцентом на тих, хто працює у сфері захисту дітей.

У фокус-групах учасників слід заохочувати до обміну думками та досвідом, до висловлення своєї думки щодо сильних і слабких сторін освітньої програми. Учасників необхідно поінформувати про те, що буде проводитися аудіо- та відеозапис. Їх також необхідно поінформувати про те, що результати фокус-груп будуть використовуватися в узагальненому вигляді з дотриманням конфіденційності даних учасників, і вони повинні дати усну згоду на участь в інтерв'ю під час фокус-групи.

А. Вступ (5–10 хвилин)

- Представлення модератора та учасників.
- Ознайомлення з метою та змістом фокус-групи.
- Пояснення правил конфіденційності та анонімності.
- Заохочення до активної участі та висловлення думок.

В. Вступне запитання (10 хвилин)

- 1 Що вас найбільше здивувало або вразило у вашій освітній програмі? Чи був якийсь момент, який змінив ваше ставлення до соціальної роботи або змусив замислитися над чимось новим?

С. Оцінка навчальної програми (20–25 хвилин)

- 2 Як ви оцінюєте загальну якість програми, за якою ви навчаєтесь? Чи рекомендували б ви цю програму іншим? Чому?
- 3 На вашу думку, які аспекти навчання є найбільш корисними для майбутньої професійної діяльності соціальних працівників? Чи можете навести приклади?
- 4 На вашу думку, які дисципліни або теми, які ви вивчали, є найбільш актуальними для майбутньої роботи у сфері захисту дітей?
- 5 На вашу думку, чи є якісь теми або курси, які потребують вдосконалення або оновлення?

D. Практична підготовка до професійної діяльності (20–25 хвилин)

- 6 Наскільки корисним було практичне навчання для вашої професійної освіти? Чи було воно добре організованим?
- 7 Чи були ситуації, коли ви відчували, що знань, отриманих під час навчання, було недостатньо для ефективної роботи під час практичного навчання?
- 8 Які здібності, навички чи знання, отримані під час практичного навчання, можуть бути найбільш корисними для вашої роботи у сфері захисту дітей?
- 9 Чи мали ви можливість ознайомитися з досвідом випускників, які працюють у сфері соціальної роботи? Як їхній досвід впливає на оцінку відповідності вашої поточної освітньої програми потребам соціальних закладів?

E. Рекомендації щодо вдосконалення програми (20 хвилин)

- 10 На вашу думку, що може допомогти освітній програмі краще підготувати студентів до роботи у сфері захисту дітей?

F. Підсумок (5 хвилин)

- Підсумуйте основні висновки фокус-групи.
- Подякуйте учасникам за їхній час та внесок.

